

การคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามมาตรการพิเศษ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกกฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2564

witness protection for criminal case Under Special Protection measures

Ms. Arweena Jaiphet

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Laws in Public Law

School of Law

Sukhothai Thammathirat Open University

2021

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ การคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามมาตรการพิเศษ
ชื่อและนามสกุล นางสาวอาวีณา ใจเพชร
วิชาเอก กฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม
สาขาวิชา นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุพัตรา แพนวิชิต

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2565

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพัตรา แพนวิชิต)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ)

(รองศาสตราจารย์วรุฒิ เทพทอง)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชานิติศาสตร์

ชื่อการศึกษา ค้นคว้าอิสระ การคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามมาตรการพิเศษ

ผู้ศึกษา นางสาวอวิณา ใจเพชร รหัสนักศึกษ 2634001727 ปริญญา นิติศาสตรมหาบัณฑิต

อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพัตรา แผนวิจิต

ปีการศึกษา 2564

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาความเป็นมา และแนวคิด เกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญา (2) ศึกษาการคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามกฎหมายระหว่างประเทศ ต่างประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา มลรัฐควีนแลนด์ เครือรัฐออสเตรเลีย และแคนาดา และประเทศไทย (3) ศึกษาวิเคราะห์ปัญหากฎหมาย เกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามมาตรการพิเศษ (4) ศึกษาหาแนวทางในการแก้ไขปัญหามกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญาให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิจัยจากเอกสาร ซึ่งผู้ศึกษาได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากหนังสือภาษาไทยและหนังสือภาษาอังกฤษ ข้อมูลจากตำราและคำอธิบายต่าง ๆ และรวบรวมข้อมูล จากคำรากกฎหมาย บทความเอกสาร รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ตลอดจนเอกสาร สิ่งพิมพ์ และสื่อทางอิเล็กทรอนิกส์ ในระบบออนไลน์ต่าง ๆ

ผลการศึกษาพบว่า (1) แนวคิดสำคัญในการคุ้มครองพยานคือแนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน โดยรัฐมีภารกิจต้องคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิต ร่างกายและทรัพย์สินเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคม โดยเฉพาะพยานถือเป็นบุคคลที่มีความกล้าหาญ ที่เข้ามาร่วมมือกับกระบวนการยุติธรรมเพื่อปราบปรามอาชญากรรมในสังคม (2) กฎหมายสหรัฐอเมริกา กฎหมายมลรัฐควีนแลนด์ เครือรัฐออสเตรเลีย และกฎหมายแคนาดา มีการกำหนดหลักเกณฑ์การประเมินบุคคลที่สมควรได้รับการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ กำหนดข้อยกเว้นเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลของพยานที่อยู่ในโครงการคุ้มครองพยาน และกำหนดห้ามมิให้พยานกระทำความผิดทั้งทางแพ่งและทางอาญาไว้ในข้อตกลงที่พยานต้องปฏิบัติเมื่อเข้าสู่การคุ้มครองพยาน (3) กฎหมายไทยยังไม่มีกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการประเมินบุคคลที่สมควรได้รับการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ ยังไม่ได้กำหนดข้อยกเว้นในการเปิดเผยข้อมูลของพยานที่อยู่ในความคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษและยังไม่มีกำหนดห้ามมิให้พยานกระทำความผิดทั้งทางแพ่งและทางอาญาไว้ในข้อตกลงของพยานที่ต้องปฏิบัติเมื่อเข้าสู่โครงการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ (4) สมควรมีการบัญญัติหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการประเมินบุคคลที่สมควรได้รับการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 เช่น ประวัติอาชญากรรม ข้อมูลทางการแพทย์ด้านจิตเวช ความร้ายแรงของความคิดที่บุคคลนั้นกำลังช่วยเหลือในการสอบสวนคดีวิธีการอื่นใดที่นำมาใช้คุ้มครองโดยมีประสิทธิภาพเทียบเท่ากับการใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน ลักษณะของภัยคุกคามที่มีต่อบุคคลนั้น และประวัติการคุ้มครองและพฤติกรรมที่ผู้นั้นอาจกระทำแล้วส่งผลทำให้การคุ้มครองสิ้นสุดลง บัญญัติข้อยกเว้นให้ผู้เกี่ยวข้องสามารถเปิดเผยข้อมูลของพยานได้ หากมีข้อสงสัยว่ามีการกระทำความผิดโดยบุคคลที่อยู่ภายใต้การคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ และการเปิดเผยต้องกระทำโดยคำสั่งศาล โดยเปิดเผยได้เท่าที่จำเป็นต่อการสืบสวนคดีและมีให้กระทบกระเทือนต่อกระบวนการยุติธรรมที่ผู้นั้นได้รับการคุ้มครองตามมาตรการพิเศษ และสมควรเพิ่มการห้ามมิให้พยานกระทำความผิดทั้งทางแพ่งและทางอาญา ไว้ในข้อตกลงที่พยานต้องปฏิบัติเมื่อเข้าสู่โครงการคุ้มครองพยาน

คำสำคัญ การคุ้มครองพยาน คดีอาญา มาตรการพิเศษ

Independent Study title : witness protection for criminal case Under Special Protection measures **Author:** Ms. Arweena Jaiphet; **ID:** 2634001727; **Degree:** Master of Laws; **Independent Study advisor:** Dr. Supatra Phanwichit, Assistant Professor; **Academic year** 2021

Abstract

The objectives of this independent study are to: (1) background and concepts relating to witness protection in criminal cases; (2) study witness protection in criminal cases under laws of several countries, comprising of: the United States of America; State of Queensland, Commonwealth of Australia; Canada and Thailand; (3) study analyzing problems with witness protection in criminal cases under special measures; (4) study approaches to solving the problems with witness protection in criminal cases, as to be suitable and efficient.

This independent study is qualitative research, employing a method of literature review, whereas the author gathers data from books in Thai and English languages, textbooks and commentaries, and gathers information from law textbooks, documents, research papers, theses, as well as printing materials and online electronic media.

Results of the study show that: (1) a significant concept of witness protection relates to protection of basic rights of the citizens, whereas the state has a mission to protect safety in life, body and properties of an individual, as to achieve public order in the society, especially witnesses, who are deemed to be brave to cooperate with the judicial system in suppressing crimes in the society; (2) laws of: the United States of America; State of Queensland, Commonwealth of Australia; and Canada provide with criteria for evaluating individuals, who are fit for witness protection under special measures, stipulate exceptions relating to disclosure of personal data of the witnesses under the protection, and require witnesses, who apply for the witness protection program, to enter into agreements that they will not commit any criminal offense or violate any civil rights of others; (3) Thai law does not provide with criteria for evaluating individuals, who are fit for witness protection under special measures, does not stipulate any exemption from disclosure of personal data of the witnesses in the witness protection program under special measures, and does not require witnesses, who apply for the witness protection program under special measures, to enter into agreements that they will not commit any criminal offense or violate any civil rights of others; (4) it is suitable for providing with criteria for evaluating individuals, who are fit for witness protection under special measures, in Witness Protection Act, B.E. 2546 (2003), for example, criminal records, clinical psychological assessment, gravity of the offenses, into which the individuals are assisting in the investigation, other methods of protection with efficiency comparable to the special measures of witness protection, nature of the threats to the individuals, and records of protection and circumstances, in which the witnesses may be disqualified from the witness protection program, to provide with exceptions relating to disclosure of personal data of a individual in witness protection under special measures, if the individual is reasonably suspected of committing a criminal offense, and disclosure required by a court injunction, to the extent of necessity of the investigation, provided that it must not affect the judicial proceedings relating to the witness protection under special measures, which is enjoyed by the individual, and it is suitable for requiring witnesses, who apply for the witness protection program, to enter into agreements that they will not commit any criminal offense or violate any civil rights of others.

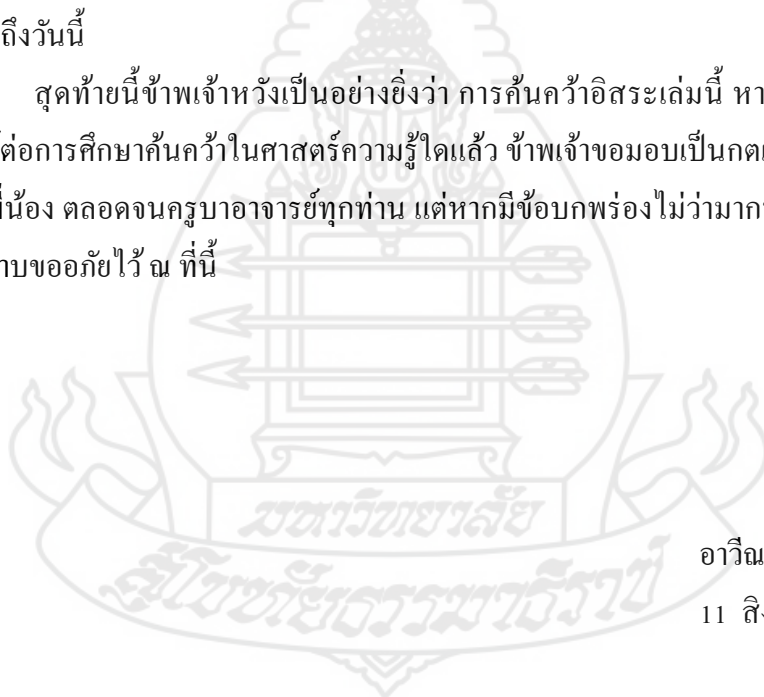
Keywords: Witness Protection; Criminal Case; Special Measures

กิตติกรรมประกาศ

การค้นคว้าอิสระฉบับนี้ สำเร็จลงได้โดยได้รับความกรุณาเป็นอย่างสูงจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพัตรา แผนวิจิต อาจารย์ที่ปรึกษา ที่ได้เมตตาใช้เวลาถ่ายทอดความรู้ เพื่อให้คำแนะนำและข้อคิดเห็น ในการปรับปรุงรูปแบบและเนื้อหาของการค้นคว้าอิสระฉบับนี้ให้มีความถูกต้องและสมบูรณ์ จนทำให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ข้าพเจ้าจึงขอกราบขอบพระคุณในความรักและความเมตตาที่ท่านอาจารย์มีให้ไว้ ณ ที่นี้

ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมื่องคำ กรรมการสอบ ที่ได้โปรดสละเวลาอันมีค่า โดยให้เกียรติเป็นกรรมการในการสอบ ทั้งยังให้ข้อคิดเห็น คำแนะนำ ตลอดจนถึงข้อท้วงติง และเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงการค้นคว้าอิสระ ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ทั้งขอรำลึกถึงพระคุณของครูบาอาจารย์ทุกท่านที่ได้เมตตาถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่ข้าพเจ้าจนถึงวันนี้

สุดท้ายนี้ข้าพเจ้าหวังเป็นอย่างยิ่งว่า การค้นคว้าอิสระเล่มนี้ หากมีคุณค่า และเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าในศาสตร์ความรู้ใดแล้ว ข้าพเจ้าขอมอบเป็นกตเวทิตาแต่บิดามารดา และญาติพี่น้อง ตลอดจนครูบาอาจารย์ทุกท่าน แต่หากมีข้อบกพร่องไม่ว่ามากหรือน้อยประการใด ข้าพเจ้ากราบขออภัยไว้ ณ ที่นี้

อาวีณา ใจเพชร

11 สิงหาคม 2565

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	6
3. สมมติฐานของการศึกษา.....	6
4. ขอบเขตของการศึกษา.....	7
5. วิธีดำเนินการศึกษา.....	8
6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
บทที่ 2 ความเป็นมา และแนวคิด เกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญา.....	9
1. ความเป็นมาของการคุ้มครองพยานในคดีอาญา.....	9
1.1 ความเป็นมาของการคุ้มครองพยานในคดีอาญาต่างประเทศ.....	9
1.2 ความเป็นมาของการคุ้มครองพยานในคดีอาญาในประเทศไทย.....	10
2. แนวความคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญา.....	15
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับพยานหลักฐานในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.....	16
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา.....	17
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับความสมดุลระหว่างสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาและการคุ้มครองพยาน.....	18
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานบุคคล.....	19
บทที่ 3 การคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามกฎหมายระหว่างประเทศ ต่างประเทศ และประเทศไทย.....	21
1. กฎหมายระหว่างประเทศ.....	21
1.1 อนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000.....	21
1.2 ธรรมนูญกรุงโรมของศาลอาญาระหว่างประเทศ.....	23

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2. กฎหมายต่างประเทศ.....	24
2.1 สหรัฐอเมริกา.....	24
2.2 มลรัฐควีนส์แลนด์ เครือรัฐออสเตรเลีย.....	33
2.3 แคนาดา.....	39
3. กฎหมายประเทศไทย.....	45
3.1 ประมวลกฎหมายอาญา.....	45
3.2 พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546.....	46
3.3 ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยการกำหนดแนวปฏิบัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2548.....	51
3.4 ระเบียบกระทรวงกลาโหมว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2548.....	52
3.5 ระเบียบกองทัพไทยว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2557.....	54
3.6 ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยแนวปฏิบัติงานคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2550.....	55
3.7 ระเบียบกรมสอบสวนคดีพิเศษ ว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2554.....	56
3.8 ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการให้ความคุ้มครองพยานที่เป็นผู้ถูกคุมขังหรือผู้ถูกกักกันในคดีอาญาในความควบคุมของกรมราชทัณฑ์ พ.ศ. 2549.....	57
3.9 ระเบียบกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนว่าด้วยการแจ้ง วิธีการที่เจ้าหน้าที่ให้ความคุ้มครองแก่พยานและการสิ้นสุดซึ่งการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2549.....	59
3.10 ระเบียบกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพว่าด้วยการปฏิบัติที่เหมาะสมต่อพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2564.....	60
3.11 ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการคุ้มครองช่วยเหลือพยาน พ.ศ. 2562.....	61
3.12 ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2551.....	63
3.13 ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ พ.ศ. 2548.....	64

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4. เปรียบเทียบการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษระหว่างกฎหมายต่างประเทศ และกฎหมายไทย	66
บทที่ 4 วิเคราะห์ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามมาตรการพิเศษ	67
1. วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การประเมินบุคคลที่สมควรได้รับการคุ้มครอง พยานตามมาตรการพิเศษ	68
2. วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับข้อยกเว้นในการเปิดเผยข้อมูลของพยานที่อยู่ในความ คุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ	73
3. วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับข้อตกลงของพยานที่ต้องปฏิบัติเมื่อเข้าสู่โครงการ คุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ	76
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	80
1. บทสรุป	80
2. ข้อเสนอแนะ	83
บรรณานุกรม	86
ประวัติผู้ศึกษา	89

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในกระบวนการยุติธรรม คดีอาญาเป็นคดีที่ต้องค้นหาความจริงโดยการพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำความผิดให้เห็นเป็นที่ประจักษ์ด้วยพยานหลักฐานต่าง ๆ เช่น พยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานวัตถุ โดยเฉพาะพยานบุคคลนั้นถือเป็นพยานที่มีความสำคัญกว่าพยานหลักฐานชนิดอื่น เพราะในยุคปัจจุบัน ผู้กระทำความผิดทางอาญามักวางแผนการกระทำความผิดอย่างมีมืออาชีพและไม่ทิ้งร่องรอยของการกระทำความผิดไว้ การที่กระบวนการยุติธรรมต้องได้มาซึ่งพยานวัตถุจึงยากขึ้นเรื่อยๆ การดำเนินคดีต่อองค์กรอาชญากรรม รวมถึงผู้กระทำความผิดสำคัญอื่นๆ จึงต้องหวังพึ่งถ้อยคำของพยานบุคคล เนื่องจากพยานบุคคลเหล่านี้เป็นบุคคลที่ใกล้ชิดผู้กระทำความผิดหรือล่วงรู้ถึงการวางแผนและการลงมือกระทำความผิดมาด้วยเหตุอื่น ถ้อยคำของพยานจึงมีความสำคัญต่อการรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินคดีอาญาเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุนี้ ผู้ถูกกล่าวหาจึงพยายามขัดขวางการเบิกความของพยานบุคคลที่อาจเป็นผลร้ายกับตน โดยการข่มขู่พยานบุคคลและบุคคลที่ใกล้ชิดพยานบุคคลนั้นด้วยวิธีการต่างๆ นานา พยานบุคคลที่ได้แสดงตนว่าพร้อมจะมาเบิกความที่ศาล รวมถึงผู้ใกล้ชิดจึงตกอยู่ในอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย เสรีภาพและทรัพย์สินที่มีมูลค่าสูง ดังนั้น พยานจะยินยอมมาเป็นพยานต่อศาลได้ต่อเมื่อรัฐสามารถคุ้มครองพยานอย่างมีประสิทธิภาพไปจนกว่าคดีจะสิ้นสุด¹

บุคคลที่เป็นพยานในคดีอาญา สามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภทได้แก่ พยานที่เคยเป็นผู้ร่วมกระทำความผิดกับจำเลยและถูกกันตัวไว้เป็นพยาน หรือเคยอยู่ในองค์กรเดียวกับผู้กระทำความผิดและมาให้เบาะแส พยานที่เป็นเหยื่อของคดีอาญา และพยานประเภทอื่น เช่น พยานที่เห็นเหตุการณ์ และพยานผู้เชี่ยวชาญ เป็นต้น

ในอดีตที่ผ่านมา มีกรณีบุคคลที่ถูกทำร้ายด้วยเหตุที่มาให้การเป็นพยานในชั้นศาลได้เกิดขึ้นหลายครั้ง ซึ่งเกิดขึ้นได้ทั้งคดีทั่วไปและคดีที่มีความร้ายแรง เช่น กรณีต่างประเทศพบว่าในประเทศมาเลเซีย คดีทุจริตกองทุนเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ วัน มาเลเซีย ดีเวลลอปเม้นต์ เบอร์ฮัด

¹ ทรินชา สีมา. *ร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา (ฉบับที่ ..) พ.ศ.* อ.พ. 20/2564. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. 2564. หน้า 44.

(IMDB) ซึ่งในเอกสารคำฟ้องในคดีระบุว่า เจ้าหน้าที่ระดับสูงของมาเลเซียและคนสนิทได้ชักออกเงินจากกองทุนมีมูลค่าสูงถึง 4,500 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และยังถูกตรวจสอบเรื่องการฟอกเงินในประเทศต่างๆอีกอย่างน้อย 6 ประเทศ ทั้งนี้พยานในคดีไม่กล้าให้ปากคำต่อพนักงานสอบสวนเนื่องจากเกรงว่าตนและครอบครัวจะได้รับอันตราย นอกจากนี้ คนขับรถของอดีตรองอธิบดีการสูงสุด นายอับดุลฆอนิ ปาเตล ซึ่งเคยรับผิดชอบคดีกองทุนดังกล่าวถูกคนร้ายดักยิงต่อหน้าประชาชนจำนวนมาก ซึ่งน่าจะเป็นการข่มขู่พยานคนอื่นๆ มิให้กล้าให้ความร่วมมือกับหน่วยงานยุติธรรมของสหรัฐอเมริกาในการสอบสวนคดีนี้² กรณีเกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกา คดีระหว่างรัฐอริโซนา กับคอเรล ในปี ค.ศ. 1986 (State V. Correll) และคดีระหว่างรัฐอริโซนาและมาร์โลว์ในปี ค.ศ. 1989 (State V. Marlow) ซึ่งทั้งสองคดีศาลพบว่า มูลเหตุจูงใจในคดีฆาตกรรมในคดีนี้มีสาเหตุมาจากความต้องการกำจัดพยานในคดีลักทรัพย์³

ด้วยเหตุที่บุคคลที่มาให้การเป็นพยานในคดีอาญาไม่ได้รับความปลอดภัยดังกล่าวส่งผลทำให้ทั่วโลกได้ออกมาตรการต่างๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การคุ้มครองแก่พยานในคดีอาญาขึ้นบังคับใช้ เช่น การนำวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ (Video Conference) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 การประชุมทางจอภาพ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 230/1 เพื่อมิให้บุคคลที่เป็นจำเลยในคดีอาญาและพยานได้มีโอกาสเผชิญหน้ากัน การสืบพยานล่วงหน้า การกำหนดให้การกระทำในลักษณะข่มขู่ บังคับ ใช้กำลัง หรือทำให้พยานเกิดความหวาดกลัวด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อมิให้พยานมาให้ถ้อยคำ เบิกความหรือให้เบิกความเท็จต่อเจ้าพนักงานเป็นความผิดอาญา และการตรากฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญาขึ้นใช้บังคับ เป็นต้น

ในส่วนของประเทศไทย ได้มีการตราพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ขึ้นบังคับใช้ เพื่อเป็นเครื่องมือในการคุ้มครองบุคคลที่เป็นพยานในคดีอาญา โดยแบ่งการคุ้มครองออกเป็น 2 ประเภทคือ การคุ้มครองตามมาตรการทั่วไปและการคุ้มครองตามมาตรการพิเศษ โดยนับตั้งแต่ ปีงบประมาณ 2547 ถึงปี 2564 มีจำนวนคดีที่พยานยื่นคำร้องขอให้มีการคุ้มครองพยานทั้งสิ้น 2,111 เรื่อง รวมเป็นพยานยื่นขอรับการคุ้มครองทั้งสิ้น 4,010 ราย มากที่สุดเป็นคดีต่อชีวิต รองลงมาได้แก่ การค้ามนุษย์ ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ความผิดต่อร่างกาย และคดี

² ผู้จัดการออนไลน์. FBI ชี้พยานในคดีทุจริตกองทุน IMDB ของมาเลเซียไม่กล้าให้เบาะแส หวั่นถูกตามแก้แค้น. สืบค้นเมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2565. จาก <https://mgronline.com/around/detail/9600000091506>.

³ Arizona Judicial Branch. *Witness Elimination*. Retrieved July 5, 2022 from [https://www.azcourts.gov/ccsguide/Aggravating_Circumstances/ARS%C2%A713-751\(F\)\(6\)/WITNESSELIMINATION.aspx](https://www.azcourts.gov/ccsguide/Aggravating_Circumstances/ARS%C2%A713-751(F)(6)/WITNESSELIMINATION.aspx).

ทุจริตประพฤติมิชอบ ตามลำดับ แต่ได้รับอนุมัติให้คุ้มครองพยานในคดีอาญา 1,456 เรื่อง รวมพยานที่ได้รับอนุมัติให้ได้รับการคุ้มครอง 2,810 ราย ในปัจจุบันสิ้นสุดการคุ้มครองแล้ว 1,415 เรื่อง⁴ จำนวน 2,730 ราย อยู่ระหว่างการคุ้มครองพยานในคดีอาญาทั้งสิ้น 41 เรื่อง รวมเป็นพยานที่อยู่ระหว่างการคุ้มครอง 80 ราย⁵ ขณะที่มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานนั้นนำมาใช้กับคดีที่มีความสำคัญและร้ายแรง ได้แก่ คดีเกี่ยวกับยาเสพติด คดีเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักรตามประมวลกฎหมายอาญา และตามกฎหมายพิเศษ เช่น คดีตามกฎหมายฟอกเงิน กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต กฎหมายว่าด้วยศุลกากร เป็นต้น คดีความผิดเกี่ยวกับเพศ คดีเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรม คดีความผิดที่มีอัตราโทษอย่างต่ำให้จำคุกตั้งแต่ 10 ปี ขึ้นไปและคดีซึ่งสำนักงานคุ้มครองพยานเห็นสมควรให้คุ้มครองพยาน เป็นต้น⁶ โดยมีการให้ความคุ้มครองแก่พยานตามมาตรการพิเศษในคดีที่มีความสำคัญหลายคดี เช่น คดีด้านความมั่นคงเกี่ยวกับการวางระเบิดในจังหวัดปัตตานี มีพยานที่เข้าโครงการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษจำนวน 2 คน คดีที่ผู้ต้องหาจำนวน 11 คน ร่วมกันข่มขืนกระทำชำเราเด็กอายุไม่เกิน 15 ปี ในจังหวัดพังงา มีพยานที่เข้าสู่โครงการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ 4 คน และคดีสมคบกันค้ำมนุษย์ในคดีนี้ มีพยานเข้าร่วมโครงการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษจำนวน 3 คน โดยเฉพาะในคดีค้ำมนุษย์ดังกล่าวถือว่ามี ความร้ายแรงสูง เนื่องจากมีผู้ร่วมกระทำความผิดเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ⁷

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่า พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ยังมีข้อบกพร่องบางประการทำให้ไม่สามารถนำมาใช้คุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่ผู้ศึกษาจะได้กล่าวต่อไปนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การประเมินบุคคลที่สมควรได้รับการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ

มาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 บัญญัติไว้ว่า เมื่อปรากฏแน่ชัดหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าพยานจะไม่ได้ได้รับความปลอดภัย พยานหรือบุคคลอื่นใดที่เกี่ยวข้อง พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา หรือ

⁴ ข้อมูล ณ วันที่ 15 มิถุนายน 2565.

⁵ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. ร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. อ.พ. 20/2564 สมัยประชุมสามัญประจำปี ครั้งที่สอง. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. 2564. หน้า 23.

⁶ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546, มาตรา 8.

⁷ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. ร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา (ฉบับที่ ..) พ.ศ. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. 2546. หน้า 45.

พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา อาจยื่นคำร้องต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมาย เพื่อขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน ทั้งนี้ ต้องได้รับความยินยอมของพยานด้วย เมื่อได้รับคำร้องข้างต้น ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายพิจารณาสั่งการ โดยด่วน ถ้ามีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าพยานจะไม่สามารถได้รับความปลอดภัย ก็สั่งให้ใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน โดยการดำเนินการดังกล่าวให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง จากบทบัญญัติข้างต้น จึงเป็นที่มาของการออกกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการยื่นและการพิจารณาคำร้องขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2548 มาบังคับใช้

อนึ่ง มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน เป็นมาตรการคุ้มครองพยานที่นำมาใช้กับคดีที่มีความสำคัญ และส่งผลกระทบต่อสังคมเป็นวงกว้าง ซึ่งคดีดังกล่าวมักมีความสลับซับซ้อนที่ยากจะหาพยานหลักฐานมาเอาผิดกับผู้กระทำความผิดได้ ดังนั้น นอกจากพยานในคดีจะเป็นเหยื่ออาชญากรรมในคดีดังกล่าวได้แล้ว พยานอาจเป็นผู้ร่วมกระทำความผิด ที่รู้เห็นรายละเอียดเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดและได้รับการกันตัวไว้เป็นพยาน ซึ่งบุคคลดังกล่าวอาจมีพฤติกรรมที่เป็นอันตรายต่อสาธารณะหรืออาจเป็นอันตรายต่อเหยื่อผู้บริสุทธิ์ เพราะอาจมีการสร้างตัวตนใหม่ให้แก่ผู้ที่ได้รับการคุ้มครองพยานและไปอยู่ในชุมชนใหม่ ซึ่งไม่มีบุคคลใดทราบประวัติการก่ออาชญากรรมที่เคยกระทำมาในอดีต แต่กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการยื่นและการพิจารณาคำร้องขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2548 กลับมิได้มีการกำหนดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การประเมินความเหมาะสมของพยานที่จะได้รับการคุ้มครอง ก่อนที่จะนำมาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานมาดำเนินการเอาไว้แต่ประการใด

2. ปัญหาเกี่ยวกับข้อยกเว้นในการเปิดเผยข้อมูลของพยานที่อยู่ในความคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ

มาตรา 21 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ได้กำหนดห้ามบุคคลใดเปิดเผยความลับเกี่ยวกับสถานที่อยู่ ชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพ หรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวพยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน ซึ่งได้มีการดำเนินการเพื่อให้เกิดความปลอดภัยตามมาตรา 6 มาตรา 7 มาตรา 10 หรือมาตรา 11 โดยประการที่น่าจะเป็นเหตุให้บุคคลเหล่านั้นไม่ได้รับความปลอดภัยต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ นอกจากนี้ ผู้กระทำความผิดยังต้องได้รับโทษหนักขึ้นหากมีผลทำให้พยานได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ได้รับอันตรายสาหัส หรือถึงแก่ความตาย และมาตรา 22 หากการเปิดเผยข้อมูลตามมาตรา 21 เป็นการกระทำเพื่อให้พยานในคดีอาญาไม่ได้รับความปลอดภัยผู้กระทำต้องระวางโทษหนักกว่าที่บัญญัติไว้ในมาตรานั้นกึ่งหนึ่ง

ดังที่ผู้ศึกษาได้กล่าวมาแล้วว่า พยานมีด้วยกันหลายประเภท พยานที่ได้รับการคุ้มครองอาจเป็นได้ทั้งบุคคลที่เป็นเหยื่อในการกระทำความผิดอาญา และบุคคลที่เคยเป็นสมาชิกขององค์กรอาชญากรรม ผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือมีส่วนร่วมในคดีอาญาในคดีที่ตนถูกกันไว้เป็นพยาน และหากพยานในคดีอาญาที่ได้รับการคุ้มครองได้ก่ออาชญากรรมขึ้นอีก กลับไม่มีบทบัญญัติใด ยกเว้นให้เจ้าหน้าที่ที่สามารถเปิดเผยชื่อ และตัวตนดั้งเดิมของพยาน อันเป็นประโยชน์ต่อการสืบสวนสอบสวนในคดีที่พยานในขณะที่อยู่ในโครงการคุ้มครองพยานได้ไปกระทำความผิดนั้น

3. ปัญหาเกี่ยวกับข้อตกลงของพยานที่ต้องปฏิบัติเมื่อเข้าสู่โครงการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ

พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ได้แบ่งมาตรการคุ้มครองพยานออกเป็น 2 มาตรการคือ มาตรการทั่วไป ตามที่บัญญัติไว้ในหมวด 1 มาตรา 6 และมาตรา 7 ส่วนมาตรการพิเศษ บัญญัติไว้ในหมวด 2 มาตรา 8 มาตรา 9 มาตรา 10 มาตรา 11 และมาตรา 12 ทั้งนี้ การคุ้มครองพยานตามมาตรการทั่วไปนั้น หน่วยงานที่เป็นเจ้าของเรื่องจะมีการออกระเบียบเพื่อใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการให้ความคุ้มครองตามมาตรการทั่วไป เช่น ในคดีที่เป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา การคุ้มครองพยานจะเป็นไปตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยการกำหนดแนวปฏิบัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2548 หรือหากเป็นความผิดตามที่ได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 การคุ้มครองพยานจะเป็นไปตามระเบียบกรมสอบสวนคดีพิเศษว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2554 เป็นต้น

แต่หากคดีใดที่เห็นว่า สมควรนำมาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานมาใช้ ผู้มีอำนาจในการสืบสวนสอบสวนคดีดังกล่าว อาจยื่นคำร้องต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย เพื่อขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานได้ โดยหลักเกณฑ์การคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษนั้น เป็นไปตามระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ พ.ศ. 2548 ซึ่งอาจส่งผลทำให้พยานที่ได้รับการคุ้มครองนั้น ได้รับการเปลี่ยนสถานะทางทะเบียนราษฎร เพื่อปกปิดอัตลักษณ์เดิมของพยาน ทั้งนี้ ระเบียบฉบับนี้ ได้กำหนดข้อตกลงที่พยานต้องปฏิบัติ เมื่อเข้าสู่โครงการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ ว่าต้องให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่และปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ในเรื่องที่เกี่ยวกับความปลอดภัยของตนเอง พยานต้องไม่ปฏิบัติตัวที่อาจก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อความปลอดภัยของตนเองและผู้อื่น กรณีที่พยานจะติดต่อสื่อสารกับบุคคลภายนอก ต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ก่อน กรณีมีการย้ายที่พักอาศัย ต้องไม่กระทำการในลักษณะที่เป็นการเปิดเผยให้บุคคลอื่นทราบว่าตนเองอยู่ที่ใด พยานต้องหลีกเลี่ยงไม่กระทำการใด ที่อาจเปิดเผยสถานะของตนเอง ต้องอนุญาตให้เจ้าหน้าที่เข้าไป

ตรวจสอบที่פקอาศัยของพยานได้ และต้องปฏิบัติตามข้อปฏิบัติอื่นตามที่สำนักงานคุ้มครองพยานเห็นสมควร ทั้งนี้ หากไม่ได้ปฏิบัติตามข้อตกลงดังกล่าวอาจส่งผลทำให้การคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษสิ้นสุดลง อย่างไรก็ตาม มีข้อพิจารณาว่า ข้อตกลงดังกล่าวยังมีได้กำหนดห้ามมิให้พยานในคดีอาญาไปก่ออาชญากรรมขณะที่อยู่ในโครงการคุ้มครองพยานแต่ประการใด

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังเช่นที่กล่าวมา จึงเป็นที่มาที่ผู้ศึกษาสนใจที่จะทำการศึกษาเรื่อง ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามมาตรการพิเศษ จึงเป็นที่มาของการศึกษาครั้งนี้

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 2.1 เพื่อศึกษา ความเป็นมา และแนวคิด เกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญา
- 2.2 เพื่อศึกษาการคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามกฎหมายระหว่างประเทศ ต่างประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา เครือรัฐออสเตรเลีย แคนาดา และประเทศไทย
- 2.3 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามมาตรการพิเศษ
- 2.4 เพื่อให้ได้ข้อสรุปและข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญาให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

3. สมมติฐานของการศึกษา

พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ยังมีปัญหาบางประการทำให้ไม่สามารถนำมาใช้คุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การประเมินบุคคลที่สมควรได้รับการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ ปัญหาเกี่ยวกับข้อยกเว้นในการเปิดเผยข้อมูลของพยานที่อยู่ในความคุ้มครองตามมาตรการพิเศษ และปัญหาเกี่ยวกับข้อตกลงของพยานที่ต้องปฏิบัติเมื่อเข้าสู่โครงการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ ซึ่งหากมีการแก้ไขปัญหา โดยการกำหนดให้บุคคลที่ยื่นคำร้องขอรับการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ ต้องผ่านการประเมินสภาพจิตใจ ตรวจสอบประวัติอาชญากรรม และการพิจารณาอนุมัติให้มีการชั่งน้ำหนักระหว่างผลสัมฤทธิ์ของกระบวนการยุติธรรมจากการมาเป็นพยานในคดีอาญาของบุคคลนั้นกับความปลอดภัยของประชาชนหากบุคคลนั้นได้ไปก่ออาชญากรรมขึ้นขณะที่อยู่ในโครงการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษซึ่งมีการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ กำหนดให้มีข้อยกเว้นใน

การเปิดเผยข้อมูลของพยานที่อยู่ในโครงการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษหากพยานไปกระทำ ความผิดอาญา และมีการกำหนดข้อตกลงโดยห้ามมิให้พยานในคดีอาญาก่อเหตุอาชญากรรมที่มี อัตราโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปี ขึ้นไป ซึ่งหากฝ่าฝืนจะมีผลทำให้การคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ นั้นสิ้นสุด การปรับปรุงบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าว ก็จะทำให้บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติ คุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มีความสมบูรณ์และสามารถนำมาบังคับใช้คุ้มครองพยานตาม มาตรการพิเศษได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4. ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาเกี่ยวกับ ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามมาตรการ พิเศษ ผู้ศึกษามีขอบเขตการศึกษาคือ ทำการศึกษาความหมาย ความเป็นมาและแนวคิดเกี่ยวกับการ คุ้มครองพยานในคดีอาญา ศึกษาการคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามกฎหมายระหว่างประเทศ ได้แก่ การคุ้มครองพยานตามอนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะ องค์กร ค.ศ. 2000 ศึกษาบทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญาตาม กฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา เครือรัฐออสเตรเลีย และแคนาดา และกฎหมายของประเทศไทย ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ระเบียบสำนักงาน ตำรวจแห่งชาติว่าด้วยการกำหนดแนวปฏิบัติการคุ้มครอง พยานในคดีอาญา พ.ศ. 2548 ระเบียบ กระทรวงกลาโหมว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2548 ระเบียบกรมพินิจและคุ้มครอง เด็กและเยาวชนว่าด้วยการแจ้ง วิธีการที่เจ้าหน้าที่ให้ความคุ้มครองแก่พยานและการสิ้นสุดซึ่งการ คุ้มครองพยาน พ.ศ. 2549 ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการให้ความคุ้มครองพยานที่เป็นผู้ถูกคุมขัง หรือผู้ถูกกักกันในคดีอาญาในความควบคุมของกรมราชทัณฑ์ พ.ศ. 2549 ระเบียบกระทรวง ยุติธรรมว่าด้วยแนวปฏิบัติงานคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2550 ระเบียบกรมสอบสวนคดีพิเศษ ว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2554 ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการคุ้มครอง พยานในคดีอาญา พ.ศ. 2551 และระเบียบกองทัพไทยว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2557 เพื่อนำมาศึกษาวิเคราะห์ปัญหากฎหมายใน 3 ประเด็น ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ การประเมินบุคคลที่สมควรได้รับการคุ้มครองพยาน ปัญหาเกี่ยวกับข้อยกเว้นในการเปิดเผยข้อมูล ของพยานที่อยู่ในความคุ้มครองพยานในคดีอาญา และปัญหาเกี่ยวกับข้อตกลงของพยานที่ต้อง ปฏิบัติเมื่อเข้าสู่โครงการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ เพื่อให้ได้ข้อสรุป และข้อเสนอแนะที่ เหมาะสมในการแก้ไขบทบัญญัติของพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ให้มี ความเหมาะสมและนำมาบังคับใช้คุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. วิธีดำเนินการศึกษา

การค้นคว้าอิสระนี้ จะใช้วิธีการศึกษาเชิงเอกสาร (Document Research) จากเอกสาร บทความทางวิชาการทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ หนังสือ วารสาร บทความ รายงานวิจัย และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง แนวคิด ทฤษฎี หรือตัวบทกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญา ความเห็นของนักวิชาการต่างๆ ที่มีต่อการคุ้มครองพยานในคดีอาญา รวมถึงทำการศึกษาเปรียบเทียบบทบัญญัติของกฎหมายไทย กับกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายต่างประเทศ เพื่อให้ได้ข้อสรุปและข้อเสนอแนะที่เหมาะสม เพื่อนำมาปรับปรุงบทบัญญัติของกฎหมายไทยให้สามารถนำมาบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 6.1 ทำให้ทราบ ความเป็นมา และแนวคิด เกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญา
- 6.2 ทำให้ทราบการคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามกฎหมายระหว่างประเทศ ต่างประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา เครือรัฐออสเตรเลีย แคนาดา และประเทศไทย
- 6.3 ทำให้ทราบผลการวิเคราะห์ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญา
- 6.4 ทำให้ทราบข้อสรุปและข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหามกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญาให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

บทที่ 2

ความเป็นมา และแนวคิด เกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญา

ในบทนี้ ผู้ศึกษาจะทำการศึกษาความเป็นมาและแนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญา โดยทำการศึกษาความเป็นมาของการคุ้มครองพยานในคดีอาญาในต่างประเทศ ความเป็นมาของการคุ้มครองพยานคดีอาญาในประเทศไทย ตลอดจนแนวความคิดเกี่ยวกับพยานหลักฐานในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสิทธิของถูกกล่าวหาและการคุ้มครองพยาน และแนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานบุคคล ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. ความเป็นมาของการคุ้มครองพยานในคดีอาญา

การศึกษาความเป็นมาของการคุ้มครองพยานในคดีอาญา ผู้ศึกษาจะทำการแบ่งประเด็นการศึกษาเป็นความเป็นมาของการศึกษาการคุ้มครองพยานในคดีอาญาในต่างประเทศและความเป็นมาของการคุ้มครองพยานในคดีอาญาในประเทศไทย ดังมีรายละเอียดดังนี้

1.1 ความเป็นมาของการคุ้มครองพยานในคดีอาญาต่างประเทศ

ประเทศที่พัฒนาแล้วหลายประเทศเล็งเห็นถึงความจำเป็นของการให้ความคุ้มครองพยานบุคคล สหรัฐอเมริกาจัดได้ว่าเป็นประเทศหนึ่งที่มีมาตรการในการคุ้มครองพยานที่เป็นระบบก้าวหน้าและซับซ้อนที่สุด โดยกลางทศวรรษที่ 1960 การคุ้มครองพยาน (WITSEC) ได้รับการก่อตั้งขึ้นครั้งแรก ในฐานะโครงการคุ้มครองพยานของรัฐบาลกลาง โดยเจอร์ลด์ ชูร์ (Gerald Shur) ขณะดำรงตำแหน่งเป็นอัยการ มีหน้าที่ในการดูแลหน่วยข่าวกรองและการบริการพิเศษของแผนกอาชญากรรมและการฉ้อโกง ในสังกัดกระทรวงยุติธรรมสหรัฐอเมริกา โดยหน่วยงานที่ให้การคุ้มครองพยานของรัฐบาลกลางส่วนใหญ่คือ States Marshals Service ขณะที่การคุ้มครองพยานที่ถูกจำคุกอยู่เป็นหน้าที่ของ Federal Bureau of Prisons

ในปี ค.ศ. 1970 สหรัฐอเมริกาได้ตรากฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรม (The Organized Crime Control Act) พบว่าหน่วยงาน United States Marshals Service ของรัฐบาลสหรัฐอเมริกาเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินการภายใต้โครงการให้ความคุ้มครองพยาน (Witness Protection Program) หรือ WPP. ต่อมาในปี ค.ศ. 1984 สภาองเกรสได้ให้

ความเห็นชอบผ่านกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองและป้องกันพยาน (The Witness Security Act) ให้
 อานาจีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมในการให้ความคุ้มครองป้องกันพยานสำคัญในคดีต่างๆ ไป⁸

นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1971 จนถึงค.ศ. 2020 พยานและสมาชิกในครอบครัวประมาณ
 19,000 คน ได้รับการคุ้มครองโดย US Marshals Services โดยร้อยละ 95 ของพยานที่เข้าร่วมใน
 โครงการนี้เป็นอาชญากร ทั้งอาชญากรโดยเจตนาและผู้ที่ทำธุรกิจกับอาชญากร ซึ่งเป็นไปโดย
 สัมผัสใจทั้งหมด และพยานได้รับอนุญาตให้ออกจากโครงการคุ้มครองพยานและกลับคืนสู่สถานะ
 เดิมเมื่อใดก็ได้ แม้ว่าผู้ดูแลโครงการจะไม่เห็นด้วยก็ตาม⁹

1.2 ความเป็นมาของการคุ้มครองพยานในคดีอาญาในประเทศไทย

นับตั้งแต่ได้มีตรารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ขึ้นใช้
 บังคับ โดยมาตรา 244 บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งเป็นพยานในคดีอาญามีสิทธิได้รับการคุ้มครอง การ
 ปฏิบัติที่เหมาะสมและค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐ” ส่งผลทำให้ประเทศไทยได้ยกร่าง
 กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญาขึ้นพิจารณาระหว่าง ปี พ.ศ. 2544 - 2545 และสำเร็จ
 มีผลบังคับใช้ในปี พ.ศ. 2546 ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนและแนวทางการดำเนินงานขององค์กรที่มี
 ภารกิจเกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยาน เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติในพระราชบัญญัติคุ้มครอง
 พยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และมีการกำหนดให้จัดตั้งสำนักงานคุ้มครองพยาน ในสังกัดของกรม
 คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรมขึ้น เพื่อเป็นหน่วยงานรับผิดชอบเกี่ยวกับการคุ้มครอง
 พยานตามมาตรการทั่วไปและมาตรการพิเศษ มีการปฏิบัติที่เหมาะสม รวมทั้งประสานการ
 ปฏิบัติงานและการแลกเปลี่ยนข้อมูลกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อ
 ประโยชน์ในการคุ้มครองความปลอดภัยแก่พยานบุคคล ซึ่งถือเป็นเรื่องใหม่และมีความสำคัญและ
 เป็นมิติใหม่แห่งกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อให้พยานได้รับการคุ้มครองตามเจตนารมณ์ของ
 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยในขณะนั้น¹⁰

ในปี พ.ศ. 2564 ได้มีการผลักดันให้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานใน
 คดีอาญา พ.ศ. 2546 เนื่องจากมีผลบังคับใช้เป็นเวลานานแล้ว คณะรัฐมนตรีจึงได้มีการเสนอร่าง

⁸ ภควดี ประดับเพชรรัตน์. การคุ้มครองพยานในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ.
 วารสารกระบวนการยุติธรรม, 6 (1), (มกราคม-เมษายน 2556), หน้า 91.

⁹ Gabriel Falcon. *Inside the witness protection program*. CNN. Retrieved July 5, 2022 from
<https://edition.cnn.com/2013/02/16/justice/witness-protection-program/index.html>

¹⁰ สุทธิชัย หล่อตระกูล. ปัญหาและอุปสรรคในการคุ้มครองพยานในคดีอาญา ตามพระราชบัญญัติ
 คุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. 4 (2), (พฤษภาคม-สิงหาคม
 2563). หน้า 48.

พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ..) พ.ศ. เข้าสู่การพิจารณาของที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งได้ลงมติรับหลักการร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวไปแล้ว ขณะนี้อยู่ระหว่างการพิจารณาของคณะกรรมการกฤษฎีกา ทั้งนี้ ร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวได้มีการผลักดันให้แก้ไขสาระสำคัญของกฎหมาย ได้แก่ การแก้ไขคำจำกัดความของคำว่า “พยาน” ให้ครอบคลุมถึงผู้แจ้งเบาะแสในคดีอาญาและจำเลยในคดีอาญาให้ได้รับการคุ้มครองด้วย มาตรา 6 ให้หน่วยงานที่ทำหน้าที่คุ้มครองพยานประเมินพฤติการณ์ความไม่ปลอดภัยของพยาน มาตรา 8 (2) และ(3) แก้ไขเพิ่มเติมมูลฐานความผิดฐานก่อการร้าย และความผิดตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ายมนุษย์ เป็นมูลฐานความผิดที่ร้องขอการคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามมาตรการพิเศษได้ มาตรา 10 แก้ไขโดยตัดอายุความการจ่ายค่าเลี้ยงชีพของพยาน และให้แก้ไขการเปลี่ยนแปลงข้อมูลทางทะเบียนราษฎรของพยานได้ มาตรา 12(6) เหตุสิ้นสุดในการคุ้มครองพยาน ให้สำนักงานคุ้มครองพยานเสนอเหตุสิ้นสุดในการคุ้มครองพยานได้ มาตรา 13 วรรคแรก ให้สำนักงานคุ้มครองพยานมีหน้าที่ในการฝึกอบรมเกี่ยวกับการปฏิบัติการกิจคุ้มครองพยาน และเพิ่มมาตรา 13 วรรคสอง กำหนดให้มีการช่วยเหลือพยานที่ได้รับผลกระทบจากการมาเป็นพยาน ให้ได้รับการช่วยเหลือเยียวยาจากรัฐ มาตรา 13/1 เพิ่มอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานให้มีอำนาจหน้าที่ตรวจค้น ควบคุมบุคคลหรือยานพาหนะต้องสงสัยที่อาจก่ออันตรายต่อพยาน และมาตรา 17 วรรคแรก ให้พยานมีสิทธิได้รับค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายที่ได้เดินทางมาให้ข้อเท็จจริง¹¹ ใดๆ ก็ตาม ในปัจจุบันการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายดังกล่าวยังไม่มีวี่แวงของความคืบหน้าเพิ่มเติมแต่ประการใด

1.1.1 ประเภทของพยานในคดีอาญา

สำหรับประเภทของพยานในคดีอาญา ปัจจุบันมีพยานหลักฐานอยู่ 3 ประเภทที่ศาลนำมาใช้ประกอบดุลพินิจในการพิจารณาคดี ได้แก่

1) พยานเอกสาร หมายถึง สิ่งที่มีข้อความหมายให้ปรากฏอยู่บนกระดาษหรือวัตถุอื่นใดไม่ว่าจะแสดงให้ปรากฏความหมายด้วยลายลักษณ์อักษรหรือเครื่องหมายใด ๆ ซึ่งศาลสามารถนำข้อความหรือความหมายนั้นมาใช้เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริง

2) พยานวัตถุ หมายถึง วัตถุสิ่งของที่คู่ความอ้างเป็นพยาน ได้แก่ สิ่งที่มีรูปร่างไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่มีชีวิตหรือไม่มีชีวิต และหมายความรวมถึงคนที่เสียชีวิต และซากศพ (Cadaver) ทั้งนี้ พยานวัตถุที่นับว่าเป็นพยานที่มีความน่าเชื่อถืออย่างมากที่ศาลจะนำมาใช้ประกอบดุลพินิจในการ

¹¹ กรุงเทพมหานคร. สภาฯ รับหลักการเสียงเอกฉันท์ แก้กฎหมายคุ้มครองพยาน. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2565 จาก <https://www.bangkokbiznews.com/politics/947557>.

ดำเนินคดีอาญา เพราะเป็นพยานที่สามารถพิสูจน์ได้ว่าข้อเท็จจริงบางประเด็นได้เกิดขึ้น เช่นอาชู้ที่
ใช้ในการกระทำความผิด บาดแผลที่ถูกทำร้าย หรือสถานที่เกิดเหตุ เป็นต้น¹²

3) พยานบุคคล หมายถึง ผู้ที่มาเบิกความ (Testimony) ในชั้นศาลถึง
ข้อเท็จจริงที่ตนได้ประสบเห็นมา ซึ่งพยานบุคคลที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานคือ ถ้อยคำของบุคคล
นั้น ๆ ที่ได้มาเบิกความในชั้นศาล ซึ่งคำให้การของพยานบุคคลที่มาเบิกความนั้นมีความน่าเชื่อถือ
ค่อนข้างสูง และศาลสามารถนำมาใช้ประกอบดุลพินิจในการพิจารณาตัดสินคดีต่อไปได้

ดังนั้น ในการดำเนินคดีอาญาทุกประเภท แม้จะมีพยานเอกสารและพยาน
วัตถุที่จะนำมาพิสูจน์ (Prove) ความจริงเพียงพอต่อการอำนวยความสะดวกทางอาญาแล้วก็ตาม ก็ยัง
ต้องอาจมีพยานบุคคลมาเบิกความประกอบหรืออย่างน้อยต้องมีพยานบุคคลที่อ้างส่งพยานเอกสาร
หรือพยานวัตถุเข้ามาในสำนวนแม้แต่พยานเอกสารก็ต้องมีพยานบุคคลมาเบิกความรับรองความ
แท้จริงของพยานเอกสารนั้น¹³ พยานบุคคลจึงถือเป็นพยานที่มีความสำคัญกว่าพยานในลักษณะอื่น

1.1.2 ลักษณะของพยานบุคคลในคดีอาญา

พยานบุคคลคือ พยานหลักฐานที่เกิดขึ้นจากคำเบิกความของบุคคลที่ได้มา
ให้ถ้อยคำด้วยวาจาต่อศาล ซึ่งจะต้องแสดงข้อเท็จจริงที่ตนได้รับรู้ ไม่ว่าจะข้อเท็จจริงนั้นจะได้มาจาก
การให้การต่อพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือเบิกความต่อศาล โดยการที่พยานเล่าเรื่อง
หรือตอบคำถามของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ศาล และคู่ความที่เกี่ยวข้อง และข้อเท็จจริง
นั้นได้มาจากการรับรู้โดยสัมผัสของตนที่ได้จากการได้เห็น ได้ฟัง ได้รส ได้รู้สึก พยานบุคคลที่ศาล
จะนำมาใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีของศาลนั้นคือ ถ้อยคำของพยานบุคคลซึ่งได้มา
เบิกความต่อศาล และศาลจะเป็นผู้จัดบันทึกข้อความดังกล่าวไว้ในสำนวนความ ถ้าพยานบุคคลไม่
ยอมมาให้ถ้อยคำต่อศาล ศาลก็จะไม่สามารถทราบถึงข้อเท็จจริงหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นได้ ซึ่ง
แตกต่างกับพยานวัตถุหรือพยานเอกสารที่สามารถแสดงข้อเท็จจริงให้ปรากฏต่อศาล และศาล
สามารถตรวจสอบด้วยตนเองได้ จะเห็นได้ว่าพยานบุคคลนั้นมีความสำคัญแก่คดีทุกประเภท
โดยเฉพาะคดีอาญาพยานบุคคลเป็นพยานหลักฐานที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็น
พยานหลักฐานที่สามารถพิสูจน์ได้ว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้น และจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด
นั้น ไม่ว่าจะพยานบุคคลนั้นจะได้มาให้การในชั้นสอบสวนหรือในชั้นศาล

¹² อรรถกร วิเชียรรัตน์. มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยาน
ในคดีอาญา พ.ศ. 2546 : ศึกษากรณีผู้กระทำความผิดเป็นผู้ทรงอิทธิพล. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต).
มหาวิทยาลัยรามคำแหง. กรุงเทพฯ. 2550. หน้า 19-20.

¹³ อรรถกร วิเชียรรัตน์. “เรื่องเดิม.” หน้า 14.

พยานบุคคลที่จะนำมาใช้ในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาจะต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้¹⁴

1) ต้องเป็นพยานบุคคลที่สามารถเข้าใจและตอบคำถามได้¹⁵ ดังนั้น แม้บุคคลใด จะเป็นเด็ก หรือ คนพิการ ก็สามารถมาเป็นพยานได้ ถ้าบุคคลดังกล่าวสามารถถ่ายทอดข้อเท็จจริงที่ตนได้ประสบพบเจอ (Encounter) ให้ศาลรับรู้ได้

2) ต้องเป็นบุคคลซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีความผิดหรือบริสุทธิ์¹⁶ ซึ่งการนำสืบพยานบุคคลนั้นจะต้องพิจารณาว่าบุคคลนั้นเป็นผู้มีส่วนรู้เห็นหรือสามารถพิสูจน์ถึงความผิดของจำเลยได้

3) ต้องเป็นพยานบุคคลที่มีได้เกิดขึ้นจากการจงใจ มีคำมั่นสัญญา (Promise) ชูเชิญ หลอกลวงหรือโดยมิชอบประการอื่นๆ¹⁷ พยานบุคคลที่ได้มาจะต้องไม่เป็นพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นจากการกระทำโดยมิชอบ ไม่ว่าจะเกิดขึ้นในชั้นจับกุมหรือชั้นสอบสวนหรือในชั้นศาลก็ตาม ซึ่งจะทำให้พยานนั้นกลายเป็นพยานต้องห้ามมิให้รับฟังเป็นพยานหลักฐาน ด้วยเหตุผลเพื่อเป็นการคุ้มครองให้จำเลยได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรม และศาลไม่ควรรับรู้และสนับสนุนวิธีการการได้มาซึ่งพยานหลักฐาน โดยมิชอบด้วยกฎหมายนี้

พยานบุคคลได้มีการแบ่งเป็นประเภทดังต่อไปนี้¹⁸

1) ประจักษ์พยาน (The Original Evidence) ประจักษ์พยานนั้น ได้รับการยอมรับว่าเป็นพยานบุคคลที่มีความสำคัญมากที่สุดในการคดีอาญา ซึ่งศาลจะรับฟังและให้นำหนักแก่ประจักษ์พยานมาก เนื่องจากประจักษ์พยานนั้นเป็นผู้ที่ประสบเหตุการณ์โดยตรง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าเป็นผู้ได้รู้ ได้เห็น หรือได้ยินเหตุการณ์นั้นด้วยตนเอง ทั้งนี้ ไม่ว่าจะรู้เห็นมาด้วยประสาทสัมผัสใด เช่น เห็นเหตุการณ์ด้วยตาตนเอง ได้ยินเสียงด้วยหูตนเอง สัมผัสความร้อนเย็นด้วยตนเอง ไม่ใช่รับรู้มาจากการบอกเล่าของผู้อื่น ซึ่งหากคดีใดไม่นำประจักษ์พยานมาสืบก็เป็นการยากที่ศาลจะพิพากษา

¹⁴ ธานี สิงหนาท. *คำอธิบายพยานหลักฐานคดีแพ่งและคดีอาญา*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: กรุงสยามพับลิชชิง, 2552. หน้า 327.

¹⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. มาตรา 95 (1) ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 ห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานบุคคลใดเว้นแต่ พยานบุคคลนั้นสามารถเข้าใจและตอบคำถามได้.

¹⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. มาตรา 226 พยานวัตถุ พยานเอกสาร พยานบุคคล ซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีความผิดหรือบริสุทธิ์ให้อ้างเป็นพยานหลักฐานได้ แต่ต้องเป็นพยานชนิดที่มีได้เกิดขึ้นจากการจงใจมีคำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง หรือโดยมิชอบประการอื่น.

¹⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. มาตรา 226.

¹⁸ ธานี สิงหนาท. “เรื่องเดิม” หน้า 390-391.

ลงโทษจำเลย ในบางกรณีผู้เสียหายจะมีฐานะเป็นทั้งผู้เสียหายและพยานบุคคล เพราะผู้เสียหายเป็นผู้ประสบเหตุการณ์การกระทำความผิดนั้น โดยตรง โดยเฉพาะในคดีความผิดเกี่ยวกับความผิดฐานค้ามนุษย์ที่ผู้เสียหายจะเป็นทั้งผู้ถูกระทำและเป็นผู้ประสบเหตุการณ์โดยตรง

2) พยานบอกเล่า (The Hearsay Evidence) หมายถึง ข้อความซึ่งเป็นการบอกเล่าที่พยานบุคคลได้นำมาเบิกความต่อศาลหรือที่บันทึกไว้ในเอกสารหรือวัตถุอื่นใดซึ่งอ้างเป็นพยานต่อศาลโดยนำเสนอเพื่อพิสูจน์ความจริงแห่งข้อความนั้น พยานบอกเล่าที่เป็นพยานบุคคลหมายถึงข้อความซึ่งมีการบอกเล่าไว้ต่อบุคคลคนหนึ่งแล้วบุคคลที่ได้รับการบอกเล่ามาเบิกความเป็นพยานต่อศาล โดยส่วนใหญ่ศาลจะนำพยานบอกเล่ามาเพื่อรับฟังเป็นพยานประกอบให้ประจักษ์พยานมีน้ำหนักน่าเชื่อถือขึ้นเท่านั้น

3) พยานแวดล้อมกรณี (Circumstantial Evidence) พยานหลักฐานที่มุ่งพิสูจน์ข้อเท็จจริง ซึ่งมีได้เป็นประเด็นพิพาทในคดีโดยตรง หากแต่พิสูจน์ข้อเท็จจริงอื่นที่บ่งชี้ว่าข้อเท็จจริงอันเป็นประเด็นพิพาทน่าจะเกิดขึ้นหรือไม่เกิดขึ้น ซึ่งทำให้ข้อเท็จจริงที่คู่ความประสงค์จะพิสูจน์นั้นศาลสามารถอนุมานได้ว่ามีหรือไม่มี

4) พยานผู้เชี่ยวชาญ (Expert Witness) คือพยานบุคคลซึ่งมีความเชี่ยวชาญในการใด ๆ และความเห็นของเขานั้นอาจมีประโยชน์ในการวินิจฉัยคดีในการสอบสวน ใต้วงมูลฟ้อง หรือพิจารณา เช่น แพทย์ผู้ทำการชันสูตรพลิกศพที่มาให้การเป็นพยานและให้ความเห็นว่าความตายเป็นผลมาจากอะไร พยานผู้เชี่ยวชาญจะเป็นผู้มาเบิกความเป็นพยานในลักษณะความเห็นไม่ใช่พยานที่ประสบพบเห็นข้อเท็จจริงในคดีโดยตรง ซึ่งการที่ศาลจะรับฟังพยานผู้เชี่ยวชาญนั้นจะต้องมีประเด็นข้อพิพาทที่วิญญูชนไม่อาจใช้ความรู้ ประสบการณ์ในชีวิตประจำวันตัดสินได้

5) พยานซัดทอด (Accomplice Witness) หมายถึง ถ้อยคำของบุคคลที่มีส่วนรู้เห็นเป็นใจในการกระทำความผิดที่ให้การปรักปรำเป็นผลร้ายแก่ผู้ร่วมกระทำความผิดด้วยกัน โดยอาจจะเป็นประจักษ์พยานเบิกความ โดยตรงต่อศาลหรือเป็นพยานบอกเล่าที่ให้การไว้ในชั้นสอบสวนก็ได้

ดร. วรณวิภา เมืองถ้ำ ได้แบ่งประเภทของพยานบุคคลออกเป็น 3 ประเภทได้แก่¹⁹

¹⁹ วรณวิภา เมืองถ้ำ. การคุ้มครองพยานและผู้เสียหายตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านองค์กร อาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000: การปรับปรุงกฎหมายและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานและผู้เสียหายในประเทศไทย. วรณวิภาเมืองถ้ำปริญา นิตยสารนิติศาสตร์มหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2551. หน้า 11.

1) พยานผู้เสียหาย (Victim-Witnesses) หมายถึง พยานผู้เสียหายเป็นบุคคลที่ได้รับ ความเสียหายทางร่างกาย จิตใจ ฐานะทางเศรษฐกิจ หรือสิทธิขั้นพื้นฐานอื่น ๆ จากการกระทำ ความผิดอาญา เพราะมาให้อรรถาธิบายต่อกระบวนการยุติธรรมและเนื่องจากผู้เสียหายนี้เป็นผู้ที่รู้เห็น ข้อเท็จจริงโดยตรง ซึ่งจะก่อให้เกิดผลร้ายแก่องค์กรอาชญากรรม พยานประเภทนี้จึงถูกเฟ่งเล็งจาก องค์กรอาชญากรรมที่จะต้องถูกกำจัดให้เร็วที่สุด อาจกล่าวได้ว่าพยานผู้เสียหายมีสถานะความ ปลอดภัยในชีวิตร่างกายที่เปราะบาง (Vulnerable) มากกว่าพยานประเภทอื่น และเพื่อที่รัฐจะได้ ถ้อยคำให้การจากพยานบุคคลซึ่งมีความใกล้ชิดกับการกระทำความผิดมากที่สุดนี้ ระดับความ เข้มข้นของมาตรการคุ้มครองความปลอดภัย สำหรับพยานบุคคลประเภทนี้จึงต้องมีประสิทธิภาพ ถึงขนาดที่จะทำให้พยานผู้เสียหายสามารถเบิกความได้อย่างเต็มที่ ทั้งต้องจัดให้ทั้งช่วงเวลาก่อน พิจารณาคดี ระหว่างพิจารณาคดี และภายหลังพิจารณาคดี

2) พยานผู้กลับใจให้ความร่วมมือกับกระบวนการยุติธรรม (Collaborating Witnesses) พยานประเภทนี้ หมายถึงบุคคลที่เข้าร่วมในการกระทำความผิดกับองค์กรอาชญากรรม จึงทำให้เป็นผู้มีข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับองค์กรนั้น รวมถึงรายละเอียดของการกระทำความผิดต่างๆ แต่ กลับใจออกจากองค์กรอาชญากรรมและยินยอมให้ความร่วมมือกับกระบวนการยุติธรรมของรัฐ เพื่อทำการจับกุมบุคคลที่เป็นตัวการใหญ่ หรือข้อมูลที่ให้การอาจเป็นประโยชน์ต่อการคลี่คลายคดี ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยมูลเหตุจูงใจ (motivation) ของบุคคลนี้ มักไม่ได้มาจากความต้องการคืน ความยุติธรรมให้แก่เหยื่อ แต่เป็นเรื่องที่ต้องการให้รัฐเข้ามาคุ้มครองความปลอดภัยของตนเองและ ครอบครัว หรือเมื่อตัวการใหญ่ถูกจับกุมแล้วจะทำให้บุคคลดังกล่าวและครอบครัวมีความปลอดภัย มากยิ่งขึ้น

3) พยานบุคคลอื่น (Other types of witnesses) นอกเหนือจากพยานบุคคล สองประเภทแรกแล้ว ยังมีบุคคลที่สามารถมาเป็นพยาน และให้การเป็นประโยชน์ต่อกระบวนการ ยุติธรรมได้อีก เช่น บุคคลที่ทำหน้าที่สายลับ (Undercover Agent) โดยเจ้าหน้าที่บางคนถูกส่งเข้าไป แฝงตัวเพื่อเสาะหาพยานหลักฐานในองค์กรอาชญากรรมหรือในพื้นที่ที่มีการกระทำความผิด พยาน ผู้เชี่ยวชาญ (Expert) หรือบุคคลทั่วไปที่สามารถให้ข้อมูล (Informant) เป็นต้น

2. แนวความคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญา

การศึกษาแนวความคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พบว่ามีแนวคิดที่สำคัญ ที่สมควรนำมาศึกษาได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับพยานหลักฐานในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา แนวคิดเกี่ยวกับความสมดุลระหว่าง

สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาและการคุ้มครองพยาน และแนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานบุคคล โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับพยานหลักฐานในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ดร. กรรภิรมย์ โกมลารชุนและคณะ ได้กล่าวถึงเป้าหมายของการดำเนินคดีอาญาว่าประกอบด้วย เป้าหมายสำคัญ 3 ประการ ได้แก่²⁰

เป้าหมายประการแรกคือ ความยุติธรรมตามเนื้อหา (Material Justice) ซึ่งเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้กระทำความผิดได้รับโทษตามสัดส่วนของความชั่วที่ได้กระทำขึ้น ทั้งนี้ ตามหลักความชั่ว (Principle of Culpability) ภาระบวการยุติธรรมจึงต้องการความจริง เพื่อลงโทษผู้กระทำความผิด จึงอาจกล่าวได้ว่าความจริงเป็นเงื่อนไขของความยุติธรรม

เป้าหมายประการที่สองคือ ความยุติธรรมตามรูปแบบ (Procedural Justice) หมายถึง การที่คดีอาญาดำเนินไปอย่างถูกต้องตามที่กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้วางกฎเกณฑ์เอาไว้ หลักเกณฑ์เหล่านี้มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ที่เกี่ยวข้องในคดีและจำกัดการใช้ อำนาจของรัฐ ตัวอย่างเช่น บทบัญญัติในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่กำหนดว่าการจับบุคคลจะกระทำได้อีกต่อเมื่อมีหมายจับเท่านั้น หรือการค้นในที่รโหฐานต้องค้นในเวลากลางวันเท่านั้น เป็นต้น เมื่อเจ้าพนักงานดำเนินการถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนด สิทธิเสรีภาพของผู้ที่เกี่ยวข้องก็จะไม่ถูกละเมิด และจะเกิดความยุติธรรมตามรูปแบบขึ้น

เป้าหมายประการที่สามคือ ความมั่นคงปลอดภัยตามกฎหมาย (Peace under the Law) หมายถึง เมื่อคดีอาญาได้เริ่มต้นขึ้นแล้ว คดีอาญาจะต้องสิ้นสุดลงในวันใดวันหนึ่งและคู่ความไม่สามารถอุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาได้อีกต่อไป เกิดสภาพเด็ดขาดทางกฎหมายของคำพิพากษาขึ้น คำพิพากษาถึงที่สุดนี้เองทำให้เกิดความสงบสุขขึ้นในสังคมกล่าวคือ ข้อโต้แย้งทางกฎหมายได้รับการวินิจฉัยโดยศาลแล้ว และความไม่แน่นอนในการใช้กฎหมายได้ถูกกำจัดให้หมดสิ้นไปแล้ว

การศึกษาถึงเป้าหมายของคดีอาญาและการขัดแย้งกันของเป้าหมายดังกล่าว ทำให้เห็นว่า การคุ้มครองพยานในคดีอาญาเป็นเรื่องที่ต้องมีการชั่งน้ำหนักระหว่างเป้าหมายที่ขัดแย้งกัน 2 ประการ คือ การคุ้มครองพยานบุคคลซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเป้าหมายประการแรก เพราะถ้อยคำของพยานบุคคลจะช่วยให้กระบวนการยุติธรรมเข้าใกล้ความจริงของคดีมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามมาตรการคุ้มครองพยานบุคคลบางมาตรการมีผลไปลดรอนสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นเป้าหมายประการที่สองของการดำเนินคดีอาญา เช่น การที่พยานบุคคลเบิกความโดยไม่เปิดเผยชื่อตัวและชื่อสกุล หรือการที่พยานเบิกความโดยที่จำเลยไม่อยู่ในห้องพิจารณา เป็นต้น ดังนั้น ก่อน

²⁰ กรรภิรมย์ โกมลารชุนและคณะ. การพัฒนากฎหมายและมาตรการคุ้มครองพยานในคดีอาญามนุษย์. วารสารนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 49(3), (2563). หน้า 534.

จะใช้มาตรการคุ้มครองพยานจะต้องได้มีการชั่งน้ำหนักระหว่างเป้าหมาย 2 ประการนี้เสมอ ครั้งใดที่เป้าหมายในการค้นหาความจริงเพื่อสร้างความยุติธรรมตามเนื้อหาที่มีคุณค่ามากกว่าการละเมิดสิทธิของจำเลยบางประการเพื่อให้ได้มาซึ่งความจริงของคดีก็น่าจะเป็นเรื่องที่จะต้องกระทำ

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา

คดีอาญาไม่ว่าจะมีเป้าหมายในการสร้างความยุติธรรมตามเนื้อหาให้เกิดขึ้นเท่านั้น แต่ในการดำเนินคดีอาญาระบบกล่าวหา ซึ่งเป็นระบบที่มีการแบ่งแยกอำนาจสอบสวน ฟ้องร้องกับอำนาจพิจารณาพิพากษาออกจากกัน มีองค์กรที่แตกต่างกัน 2 องค์กรทำหน้าที่รับผิดชอบ ผู้ถูกกล่าวหาได้รับการยกฐานะขึ้นมาเป็นประชาชนในคดี มีสิทธิและหน้าที่ต่างๆ ตามที่กฎหมายกำหนด²¹ ทั้งนี้ในปัจจุบันได้มีการรับรองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาที่สำคัญ ดังต่อไปนี้²²

2.2.1 สิทธิที่จะนิ่ง

สืบเนื่องจากหลักกฎหมายทั่วไปที่ว่า “ไม่มีใครถูกบังคับให้กล่าวหาตนเองได้” (nemo tenetur se ipsum accusare) ตามหลักสิทธิมนุษยชนและหลักนิติรัฐ ผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาจึงไม่อาจถูกบังคับให้ต้องให้การใด ๆ โดยไม่เต็มใจให้การได้ กล่าวคือ ผู้ถูกกล่าวหาที่มีสิทธิที่จะเงียบโดยที่การเงียบจะไม่ส่งผลร้ายต่อตัวเขา

2.2.2 สิทธิที่จะได้รับการรับฟังจากศาล

ผู้ถูกกล่าวหาที่มีสิทธิที่จะเสนอข้อเท็จจริงและข้อโต้แย้งในกระบวนการยุติธรรม และเมื่อกฎหมายรับรองสิทธิดังกล่าวแล้ว ก็ย่อมแปลว่า ศาลจะต้องรับฟังข้อเท็จจริงและข้อโต้แย้งของบุคคลนั้น และใช้ข้อเท็จจริงและข้อโต้แย้งเหล่านั้นในการพิพากษาคดีด้วย

2.2.3 สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีจากผู้พิพากษาหรือตุลาการที่ได้กำหนดไว้แล้วในกฎหมาย

ผู้ถูกกล่าวหาที่มีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีจากผู้พิพากษาหรือตุลาการที่ได้กำหนดไว้แล้วในกฎหมาย กล่าวคือ กฎหมายและแผนการบริหารจัดการคดีจะต้องกำหนดตัวผู้พิพากษาที่จะมีอำนาจพิจารณาคดีเอาไว้ก่อนแล้ว ทั้งนี้ เพื่อหลีกเลี่ยงอิทธิพลที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายที่อาจส่งผลกระทบต่อการบริหารงานคดี

2.2.4 สิทธิในการมีทนายความ

ในทุกขั้นตอนของการดำเนินคดี ผู้ถูกกล่าวหาที่มีสิทธิที่จะมีทนายความของตน และผู้ถูกกล่าวหาอาจมีทนายความมากกว่าหนึ่งคนก็ได้

²¹ คณิต ฒ นคร. สิทธิของข้าพเจ้าในคดีอาญา. กรุงเทพฯ: วิญญชน. 2561. หน้า 99-100.

²² กรรภิรมย์ โทมลาธชุนและคณะ. “เรื่องเดิม”. หน้า 537.

2.2.5 สิทธิในการอ้างอิงพยานหลักฐาน

ในระหว่างดำเนินคดีไม่ว่าจะในชั้นตอนใด ผู้ถูกกล่าวหาจะมีสิทธิที่จะยื่นบัญชีระบุพยานได้ และการปฏิเสธบัญชีพยานของผู้ถูกกล่าวหา จะต้องอาศัยเหตุผลที่บัญญัติไว้ในกฎหมายเท่านั้น

2.2.6 สิทธิในการได้รับทราบข้อมูลต่าง ๆ

ผู้ถูกกล่าวหาจะมีสิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับคดีของตน สิทธิประการนี้ รวมถึงสิทธิที่จะได้รับทราบคำฟ้องและได้รับการอธิบายฟ้องจากศาล สิทธิที่จะได้รับทราบเหตุผล ประกอบคำวินิจฉัย คำพิพากษา หรือคำสั่ง สิทธิตรวจสอบสิ่งที่ยื่นเป็นพยานหลักฐาน และคัดสำเนาหรือถ่ายรูปสิ่งนั้น ๆ สิทธิตรวจสอบสำนวนการไต่สวนมูลฟ้องหรือการพิจารณาของศาล และคัดสำเนาหรือขอรับสำเนาที่รับรองว่าถูกต้อง สิทธิตรวจหรือคัดสำเนาคำให้การของตนในชั้นสอบสวนหรือเอกสารประกอบคำให้การของตน และสิทธิได้รับสำเนาคำฟ้องหลังจากที่ศาลประทับฟ้อง ทั้งนี้ ครอบคลุมเท่าที่การกระทำดังกล่าวไม่ไปขัดขวางกระบวนการค้นหาความจริง

2.2.7 สิทธิที่จะได้รับพิจารณาคดีต่อหน้า

ผู้ถูกกล่าวหาจะมีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีต่อหน้า ไม่ว่าจะเป็นในชั้นสอบสวนหรือชั้นพิจารณา ในชั้นสอบสวนผู้ถูกกล่าวหาต้องอยู่ด้วยในขณะที่เจ้าพนักงานใช้มาตรการบังคับทางอาญา ในชั้นพิจารณาผู้ถูกกล่าวหาต้องอยู่ด้วยในขณะที่ศาลพิจารณาพิพากษาคดี

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาและการคุ้มครองพยาน

ตามที่กล่าวมาแล้วว่า ผู้ถูกกล่าวหาจะมีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีต่อหน้า แม้ว่าเขาจะใช้สิทธิที่จะนิ่งก็ตาม หลักประกันในประสิทธิภาพของการดำเนินคดีอาญาก็วางอยู่บนการปรากฏตัวของจำเลยต่อศาลและการที่จำเลยจะสามารถแก้ต่างให้ตนเองได้ตลอดเวลาในระหว่างการพิจารณาคดี รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา แก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 6 (Sixth Amendment to the United States of America) ยังบัญญัติรับรองสิทธิในการเผชิญหน้ากับพยานบุคคลที่ให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อเขาด้วย กล่าวคือ จำเลยจะต้องมีสิทธิในการถามค้านพยานบุคคลที่ให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อเขา จึงเห็นได้ชัดเจนว่า คดีที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่มีสิทธิพลสามารถข่มขู่พยานหรือทำให้พยานหวาดกลัว ไม่กล้ามาเบิกความเป็นพยานต่อศาล ซึ่งสุดท้ายแล้วอาจทำให้ผู้กระทำความผิดในคดีบางประเภทไม่ถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย และจะส่งผลต่อความสงบเรียบร้อยในสังคมได้

ในทางตรงกันข้าม กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ให้อำนาจเจ้าพนักงานสามารถคุ้มครองพยานบุคคลได้อย่างกว้างขวาง ไม่จำกัดประเภทของคดี ไม่จำกัดวิธีการ ไม่มีมาตรการในการตรวจสอบความสำเร็จของการคุ้มครองพยาน แม้อาจทำให้การดำเนินคดีอาญามีประสิทธิภาพ แต่จะมีผลเป็นการละเมิดสิทธิของจำเลยในการเผชิญหน้ากับพยานและสิทธิของ

จำเลยในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ ซึ่งในที่สุดแล้ว จะไม่สามารถทำให้เกิดการยอมรับในคำพิพากษาของศาลและไม่สามารถนำความสงบเรียบร้อยกลับคืนสู่สังคมได้ การให้อำนาจเจ้าพนักงานของรัฐในการคุ้มครองพยานบุคคลจึงควรต้องกระทำโดยคำนึงถึงสิทธิของจำเลยด้วย

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานบุคคล

สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานบุคคล เป็นการศึกษาถึงความจำเป็นในการคุ้มครองพยานบุคคล ด้วยเหตุที่ว่ามาตรฐานการพิสูจน์ในคดีอาญานั้นจะต้องพิสูจน์ให้ถึงระดับสิ้นสงสัยตามควร (Beyond Reasonable Doubt) ดังนั้น การนำพยานเข้าสืบเพื่อให้ข้อเท็จจริงกระจ่างถึงระดับความชัดเจนดังกล่าวนี้ จึงต้องใช้พยานหลักฐานอันเกี่ยวข้องกับประเด็นแห่งคดีทุกชนิดเข้าสืบ อย่างไรก็ดี ในระหว่างที่ข้อเท็จจริงยังไม่ได้รับการพิสูจน์จนสิ้นสงสัย พยานบุคคลก็อาจถูกข่มขู่คุกคามเสียก่อนที่จะได้ให้ข้อมูลต่อกระบวนการยุติธรรม จนทำให้ไม่สามารถมาเบิกความต่อศาลได้ หรือเบิกความต่อศาลได้ไม่เต็มที่อันจะส่งผลให้รูปคดีเสียไปได้ การคุ้มครองพยานจึงเป็นเครื่องมือหนึ่งของรัฐเพื่อให้กระบวนการสืบพยานของรัฐนั้นบรรลุผลและเข้าถึงความจริงในคดี โดยมีแนวคิดเบื้องหลังที่สะท้อนถึงความสำคัญดังกล่าวต่อไปนี้

2.4.1 การคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน

สิทธิขั้นพื้นฐานที่สำคัญประการหนึ่งของบุคคลคือ การที่บุคคลจะดำรงชีวิตอยู่อย่างปกติสุขและปลอดภัยจากภัยอันตรายที่มีขอบด้วยกฎหมาย รัฐจึงมีภารกิจที่จะต้องคุ้มครองความอยู่รอดปลอดภัยของบุคคล กล่าวคือ รัฐต้องจัดให้มีการรักษาความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของประชาชนเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคม เพราะพยานถือเป็นบุคคลที่มีความกล้าหาญและเป็นพลเมืองดีที่ได้เข้ามาให้ความร่วมมือกับกระบวนการยุติธรรมในการให้ข้อมูล ต่าง ๆ เพื่อปราบปรามอาชญากรรมในสังคม รัฐจำเป็นต้องคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิต ทรัพย์สิน ความเป็นอยู่ และบุคคลใกล้ชิดของเขาให้ดีที่สุดด้วย²³

2.4.2 การปราบปรามองค์กรอาชญากรรม

เนื่องจากการกระทำความผิดในลักษณะองค์กรอาชญากรรม มักจะมีการปกปิดหลักฐานและมีการวางแผนที่ซับซ้อน การแสวงหาพยานหลักฐานจึงจำเป็นต้องใช้ผู้มีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมดังกล่าวมาสืบเป็นพยาน อย่างไรก็ดีตาม การนำตัวพยานบุคคลในคดีประเภทนี้มาเบิกความที่ศาลเป็นเรื่องที่ยากลำบาก เพราะบุคคลนั้นมีความเสี่ยงภัย และอาจได้รับอันตรายจากการข่มขู่ คุกคาม และประทุษร้ายในรูปแบบต่าง ๆ จากองค์กรอาชญากรรม รัฐจึงต้องมีมาตรการคุ้มครองพยานบุคคลให้ปลอดภัยจากภัยอันตรายที่อาจมาจากองค์กรอาชญากรรมที่พยานเคยเป็นสมาชิกอยู่ เพื่อให้พยานเบิกความให้ข้อมูลเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรม อันจะทำให้รัฐ

²³ สมยศ เชื้อไทย. หลักกฎหมายมหาชนเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: วิญญูชน. 2555. หน้า 139.

สามารถเข้าถึงตัวสมาชิกระดับหัวหน้าองค์กรหรือผู้บังคับบัญชาและสามารถปราบปรามองค์กรอาชญากรรมได้อย่างถาวร²⁴

หลายประเทศอาศัยความร่วมมือระหว่างรัฐกับพยานผู้กล้าใจให้ความร่วมมือกับกระบวนการยุติธรรมในการแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อดำเนินคดีกับองค์กรอาชญากรรม การลดโทษให้แก่พยานผู้กล้าใจบางส่วนหรือยกเว้นโทษให้ทั้งหมดร่วมกับการดำเนินการคุ้มครองพยาน ได้รับการยอมรับว่าเป็นมาตรการที่มีประสิทธิภาพในการฟ้องร้องดำเนินคดีกับองค์กรอาชญากรรม

2.4.3 การได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่ดีที่สุด

ในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษนั้น รัฐมีภาระในการค้นหาความจริงเกี่ยวกับการกระทำของผู้ถูกกล่าวหา พยานบุคคลซึ่งเป็นประจักษ์พยาน (Eyewitness) ผู้รู้เห็นหรือสัมผัสเหตุการณ์ด้วยตนเองจึงถือเป็นพยานโดยตรง (Direct Evidence) ที่สามารถให้ถ้อยคำซึ่งบ่งชี้หรือยืนยันข้อเท็จจริงได้โดยตรง จึงเป็นพยานหลักฐานที่ดีที่สุดในการพิสูจน์ความผิดหรือบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาหรือจำเลย ทั้งยังช่วยป้องกันมิให้คู่ความนำพยานโดยอ้อมหรือพยานด้อยคุณภาพมาสืบ ซึ่งอาจทำให้เสียเวลาหรือก่อให้เกิดความสับสนยุ่งยากจนทำให้ศาลวินิจฉัยผิดพลาดได้

หากรัฐสามารถให้ความมั่นใจแก่พยานโดยการจัดหามาตรการคุ้มครองพยานที่มีประสิทธิภาพมาปรับใช้ พยานบุคคลก็ย่อมมีความกล้าและสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับอาชญากรรมอันเป็นประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรมได้อย่างเต็มที่²⁵

²⁴ มนินนา สุทธิพงษ์เกียรติ. การพัฒนากฎหมายและมาตรการในการคุ้มครองพยานในคดีข้ามชายฝั่ง. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2563. หน้า 18.

²⁵ อนันต์ จันทโรภากร. กฎหมายลักษณะพยาน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525. หน้า 2.

บทที่ 3

การคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามกฎหมายระหว่างประเทศ ต่างประเทศและประเทศไทย

การศึกษาในบทนี้เป็นการศึกษามาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศและกฎหมายประเทศไทย ที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. กฎหมายระหว่างประเทศ

การศึกษาเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามกฎหมายระหว่างประเทศนั้น เริ่มมีมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1985 โดยมีการร่างปฏิญญาว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับเหยื่ออาชญากรรม 17 ประการ โดยสมัชชาใหญ่องค์การสหประชาชาติได้ลงมติรับรองไว้ในปีดังกล่าว อันเป็นการเริ่มต้นต่อการตอบสนองต่อการประชุมเพื่อหามาตรการในการป้องกันอาชญากรรม ต่อมาในปีเดียวกัน องค์การสหประชาชาติได้แถลงประกาศว่าด้วยหลักการเบื้องต้นในงานยุติธรรมสำหรับเหยื่ออาชญากรรมเกี่ยวกับการใช้อำนาจในทางที่ผิด โดยองค์การสหประชาชาติเรียกร้องให้ประเทศสมาชิกให้ความสำคัญต่อความต้องการของเหยื่ออาชญากรรม โดยวางมาตรการต่างๆ เพื่อลดความไม่สะดวกของเหยื่อให้เหลือน้อยที่สุด คุ้มครองความเป็นส่วนตัวของเหยื่อ ให้หลักประกันต่อความปลอดภัยของเหยื่อและพยานจากการข่มขู่และการล้างแค้น ต่อมาการประชุมสมัชชาสหประชาชาติสมัยพิเศษว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบการค้ายาเสพติดและวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ค.ศ. 1988 ที่สหรัฐอเมริกา โดยมีหลักการคือ ต้องคุ้มครองพยานบุคคลจากภัยอันตรายหรือการแก้แค้นในความคิดมูลฐานอันนำมาสู่การนำมาตรการคุ้มครองพยานในคดีอาญามาใช้²⁶

1.1 อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ ค.ศ. 2000

ในปี ค.ศ. 2000 ได้มีการตราอนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 ขึ้นใช้บังคับ พบว่าได้บัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในอนุสัญญานับนี้ด้วย

²⁶ รุ่งอรุณ รุ่งทองคำกุล และคณะ. รายงานเรื่อง การคุ้มครองพยานและการศึกษาดูงานศาลพิเศษสำหรับเลบานอน หลักสูตร การบริหารงานยุคใหม่ มหาวิทยาลัยไลเดน ราชาอาณาจักรเนเธอร์แลนด์. วันที่ 25 มิถุนายน – 6 กรกฎาคม 2563. หน้า 3-4.

อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 (the United Nations Convention against transnational organized crime) ซึ่งได้รับการรับรองโดยมติของสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติครั้งที่ 55/25 เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน ค.ศ. 2000 เพื่อให้เป็นเครื่องมือในระดับสากลในการต่อสู้กับกลุ่มองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ โดยมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 29 กันยายน ค.ศ. 2003 โดยอนุสัญญานี้ถือเป็นก้าวสำคัญในการต่อสู้กับองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ และแสดงถึงการยอมรับจากประเทศสมาชิกถึงความร้ายแรงของปัญหาที่เกิดขึ้น ตลอดจนความจำเป็นในการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศอย่างใกล้ชิดเพื่อแก้ไขปัญหาเหล่านั้น ทั้งนี้ รัฐที่ให้สัตยาบันจะให้คำมั่นว่าจะใช้มาตรการต่างๆ เพื่อต่อต้านองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ รวมถึงการกำหนดความผิดอาญาภายในประเทศ เกี่ยวกับการเข้าร่วมในองค์กรอาชญากรรมที่จัดตั้งขึ้น การฟอกเงิน การทุจริตและการขัดขวางกระบวนการยุติธรรม²⁷ สำหรับประเทศไทย ได้ลงนามในอนุสัญญาเมื่อวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2543 และให้สัตยาบันเมื่อวันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2556 เป็นประเทศที่ 179 โดยมีผลบังคับใช้กับประเทศไทย เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556

อนึ่ง พยานเป็นรากฐานสำคัญของระบบยุติธรรมทางอาญา เนื่องจากเป็นผู้ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายและหน่วยงานตุลาการ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้การดำเนินคดีอาญาประสบความสำเร็จ การปกป้องพยานจากการถูกข่มขู่หรือคุกคามทางกายภาพจากผู้ต้องสงสัยในคดีอาชญากรรมจึงเป็นข้อกำหนดในการรักษาหลักนิติธรรม อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ จึงเรียกร้องให้ประเทศต่างๆ ดำเนินมาตรการที่เหมาะสมเพื่อปกป้องพยาน²⁸

อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000 ได้บัญญัติเกี่ยวกับสิทธิของพยานในคดีอาญาไว้ คือ²⁹

²⁷ United Nations. *United Nations Convention against Transnational Organized Crime and the Protocols Thereto*. Retrieved March 21, 2022, from <https://www.unodc.org/unodc/en/organized-crime/intro/UNTOC.html>.

²⁸ United Nations, *Protecting Witness*. Retrieved March 21, 2022, from <https://www.unodc.org/unodc/en/frontpage/protecting-witnesses.html>.

²⁹ United Nations Convention Against Transnational Organized Crime. Article 24 Protection of witnesses

- 1) รัฐแต่ละรัฐต้องใช้มาตรการที่เหมาะสม เพื่อให้การคุ้มครองพยานอย่างมีประสิทธิภาพ จากการถูกข่มขู่พยานในคดีอาญา ซึ่งได้ให้คำให้การในความผิดที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาฯ นี้ โดยการคุ้มครองดังกล่าวรวมถึงญาติและบุคคลอื่นที่มีความใกล้ชิดกับพยาน
- 2) มาตรการที่กำหนดไว้ข้างต้น อาจรวมถึง การย้ายที่อยู่หากมีความจำเป็น การไม่เปิดเผยหรือจำกัดการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับตัวตนและที่อยู่ของบุคคลดังกล่าว หรืออนุญาตให้พยานให้คำให้การผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารหรือวิธีการอื่นที่เหมาะสม
- 3) รัฐต้องพิจารณาทำความเข้าใจกับรัฐอื่น ในการย้ายที่อยู่ของบุคคลที่มาเป็นพยานหรือญาติหรือบุคคลใกล้ชิดตามข้อ 1)
- 4) บทบัญญัติตามที่ได้กล่าวมานี้ สามารถนำไปใช้กับผู้เสียหายในคดีอาญาได้ ตราบที่พวกเขาเป็นพยาน

1.2 ธรรมนูญกรุงโรมของศาลอาญาระหว่างประเทศ

ธรรมนูญกรุงโรมของศาลอาญาระหว่างประเทศ (Rome Statute of the International Criminal Court) เป็นสนธิสัญญาที่ก่อตั้งศาลอาญาระหว่างประเทศที่มีเขตอำนาจเหนืออาชญากรรมระหว่างประเทศบางประการ เช่น การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ อาชญากรรมต่อมนุษยชาติ และอาชญากรรมสงคราม โดยรัฐภาคีมีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องให้ความร่วมมือกับศาลเมื่อจำเป็น เช่น การจับกุมหรือการส่งตัวผู้ถูกกล่าวหา หรือการให้การเข้าถึงพยานหลักฐานต่างๆ ทั้งนี้ ในปัจจุบันประเทศไทยยังเป็นหนึ่งใน 31 ประเทศที่ลงนามแล้วแต่ยังไม่ได้ให้สัตยาบันในธรรมนูญ

1. Each State Party shall take appropriate measures within its means to provide effective protection from potential retaliation or intimidation for witnesses in criminal proceedings who give testimony concerning offences covered by this Convention and, as appropriate, for their relatives and other persons close to them.

2. The measures envisaged in paragraph 1 of this article may include, inter alia, without prejudice to the rights of the defendant, including the right to due process:

(a) Establishing procedures for the physical protection of such persons, such as, to the extent necessary and feasible, relocating them and permitting, where appropriate, non-disclosure or limitations on the disclosure of information concerning the identity and whereabouts of such persons;

(b) Providing evidentiary rules to permit witness testimony to be given in a manner that ensures the safety of the witness, such as permitting testimony to be given through the use of communications technology such as video links or other adequate means.

3. States Parties shall consider entering into agreements or arrangements with other States for the relocation of persons referred to in paragraph 1 of this article.

4. The provisions of this article shall also apply to victims insofar as they are witnesses.

ฉบับนี้ เช่นเดียวกับสหรัฐอเมริกา ขณะเดียวกัน เครือรัฐออสเตรเลียและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้ลงนามและให้สัตยาบันเป็นที่เรียบร้อยแล้ว³⁰

ภายใต้ธรรมนูญนี้ การให้การคุ้มครองผู้เสียหายและพยานและการมีส่วนร่วมในการพิจารณาคดี ได้กำหนดให้ศาลใช้มาตรการที่เหมาะสมในการคุ้มครองความปลอดภัยทางกายภาพและความผาสุกทางจิตใจ และความเป็นส่วนตัวของเหยื่อและพยาน โดยต้องคำนึงถึง อายุ เพศ สุขภาพ ลักษณะของอาชญากรรม โดยมิได้จำกัดเฉพาะอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงทางเพศหรือความรุนแรงต่อเด็ก ทั้งนี้ อัยการจะใช้มาตรการดังกล่าวในช่วงของการสอบสวนและการดำเนินคดีอาญา โดยมาตรการที่นำมาใช้ต้องไม่กระทบกระเทือนต่อสิทธิของผู้ต้องหาและการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมและเป็นกลาง³¹

2. กฎหมายต่างประเทศ

การศึกษากฎหมายต่างประเทศเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในครั้งนี้ ผู้ศึกษาเลือกทำการศึกษา กฎหมายของสหรัฐอเมริกา เครือรัฐออสเตรเลียและแคนาดา ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 สหรัฐอเมริกา

หน่วยงานที่ให้การคุ้มครองพยานของรัฐบาลกลางในปัจจุบันคือ The United States Marshals Service (U.S. Marshals) เป็นหน่วยงานหลักที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการคุ้มครองพยาน เป็นหน่วยงานที่อยู่ภายใต้กระทรวงยุติธรรม โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็นผู้มีอำนาจในการสั่งการโดยตรง ผ่านไปยังผู้อำนวยการสำนักงาน U.S. Marshals โดยผู้อำนวยการ

³⁰ The Free Encyclopedia. *States parties to the Rome Statute of the International Criminal Court*. Retrieved March 29, 2022. from https://en.wikipedia.org/wiki/States_parties_to_the_Rome_Statute_of_the_International_Criminal_Court#Thailand.

³¹ the Convention on the Rights of the Child , Article 68 Protection of the victims and witnesses and their participation in the proceedings

1. The Court shall take appropriate measures to protect the safety, physical and psychological well-being, dignity and privacy of victims and witnesses. In so doing, the Court shall have regard to all relevant factors, including age, gender as defined in article 7, paragraph 3, and health, and the nature of the crime, in particular, but not limited to, where the crime involves sexual or gender violence or violence against children. The Prosecutor shall take such measures particularly during the investigation and prosecution of such crimes. These measures shall not be prejudicial to or inconsistent with the rights of the accused and a fair and impartial trial.

สำนักงาน U.S. Marshals ได้รับการแต่งตั้งมาจากประธานาธิบดี ซึ่งจะต้องผ่านการเห็นชอบจากรัฐสภา

อย่างไรก็ตาม ผู้มีอำนาจในการสั่งให้มีการคุ้มครองพยานในคดีอาญานั้น นอกจากเป็นอำนาจของรัฐมนตรีกระทรวงยุติธรรมแล้วยังเป็นอำนาจของอัยการสูงสุดด้วย โดยให้การคุ้มครองแก่ พยานบุคคล (Witness) และพยานบุคคลที่สำคัญ (Potential Witness) ที่มาเบิกความให้แก่รัฐบาลกลางหรือรัฐบาลของมลรัฐในกระบวนการพิจารณาที่เกี่ยวข้องกับองค์การอาชญากรรมหรือการกระทำความผิดร้ายแรง ซึ่งเกี่ยวข้องกับความผิดอาญาที่มีการประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกาย (Crime of Violence) เช่น การข่มขู่ การคุกคาม การรบกวน การทำร้ายร่างกาย รวมถึงการแก้แค้นพยานบุคคล หรือเป็นการกระทำความผิดเกี่ยวกับการขัดขวางกระบวนการพิจารณาที่กำหนดไว้ใน Chapter 73 Obstruction of Justice (Title 18, Part I Crime)³²

2.1.1 หลักเกณฑ์การประเมินบุคคลที่สมควรได้รับการคุ้มครองพยาน

ก่อนที่จะให้ความคุ้มครองแก่บุคคลใดๆ ภายใต้บทบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานนี้ อัยการสูงสุดต้องได้รับข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพื่อพิจารณาความเหมาะสมของบุคคลที่เข้าโครงการคุ้มครองพยาน ซึ่งรวมถึงประวัติอาชญากรรม (หากมี) และผลการประเมินทางจิตวิทยาของบุคคล อัยการสูงสุดต้องทำการประเมินเป็นลายลักษณ์อักษรเกี่ยวกับความร้ายแรงของคดี หรือข้อมูลหรือคำให้การที่ได้รับจากบุคคลนั้น และความเสี่ยงที่เป็นไปได้ที่อาจเป็นอันตรายต่อบุคคลอื่นและทรัพย์สินในชุมชนที่บุคคลที่เป็นพยานจะย้ายเข้าไปอยู่อาศัย โดยพิจารณาซึ่งน้ำหนักถึงความจำเป็นในการให้การเป็นพยานของบุคคลนั้นกับความเสี่ยงที่จะเกิดอันตรายต่อสาธารณะ เพื่อประเมินว่าบุคคลดังกล่าวสมควรได้รับการคุ้มครองในโครงการคุ้มครองพยานหรือไม่ โดยอัยการสูงสุดจะพิจารณาประวัติอาชญากรรมของบุคคลนั้น ทางเลือกอื่นในการให้ความคุ้มครอง ความเสี่ยงที่เป็นไปได้ที่จะได้รับคำให้การในลักษณะใกล้เคียงกันจากแหล่งอื่น ความจำเป็นในการให้การคุ้มครองบุคคลที่จะมาเป็นพยาน ความสำคัญของคำให้การ ผลการทดสอบทางจิตวิทยา การให้ความคุ้มครองดังกล่าวจะเป็นการละเมิดความสัมพันธ์ระหว่างเด็กในโครงการคุ้มครองพยานกับผู้ปกครองที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการหรือไม่ และปัจจัยอื่นๆ ตามที่อัยการสูงสุดเห็นสมควร ทั้งนี้ อัยการสูงสุดอาจพิจารณาไม่ให้ความคุ้มครองแก่บุคคลใดๆ ภายใต้บทบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานนี้ หากเห็นว่าความเสี่ยงที่จะเกิดอันตรายต่อสาธารณะ รวมถึงอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับเหยื่อผู้บริสุทธิ์มีมากกว่าความจำเป็นในการให้การเป็นพยานของบุคคลนั้น³³

³² วรณรี สิงษ์สุวรรณ. การคุ้มครองพยานที่เป็นผู้ร่วมกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2563. หน้า 7.

³³ 18 US Code § 3521 Witness relocation and protection

สำหรับวิธีการให้การคุ้มครองแก่พยานในคดีอาญา อัยการสูงสุดต้องดำเนินการตามที่ได้เห็นว่าจำเป็น โดยทั่วไปรัฐจะให้ความคุ้มครองพยานตลอด 24 ชั่วโมง ขณะเมื่อพยานไปให้การหรือไปเบิกความต่อศาล เพื่อคุ้มครองบุคคลข้างต้นจากการบาดเจ็บทางร่างกายและอื่นๆ เพื่อให้มั่นใจว่าได้รับความปลอดภัย รวมถึงมีความผาสุกทางจิตใจและการปรับตัวเข้ากับสังคมของบุคคลนั้น ขณะเดียวกัน トラบเท่าที่อันตรายนั้นยังคงมีอยู่ อัยการสูงสุดอาจดำเนินการดังต่อไปนี้³⁴

(c) Before providing protection to any person under this chapter, the Attorney General shall, to the extent practicable, obtain information relating to the suitability of the person for inclusion in the program, including the criminal history, if any, and a psychological evaluation of, the person. The Attorney General shall also make a written assessment in each case of the seriousness of the investigation or case in which the person's information or testimony has been or will be provided and the possible risk of danger to other persons and property in the community where the person is to be relocated and shall determine whether the need for that person's testimony outweighs the risk of danger to the public. In assessing whether a person should be provided protection under this chapter, the Attorney General shall consider the person's criminal record, alternatives to providing protection under this chapter, the possibility of securing similar testimony from other sources, the need for protecting the person, the relative importance of the person's testimony, results of psychological examinations, whether providing such protection will substantially infringe upon the relationship between a child who would be relocated in connection with such protection and that child's parent who would not be so relocated, and such other factors as the Attorney General considers appropriate. The Attorney General shall not provide protection to any person under this chapter if the risk of danger to the public, including the potential harm to innocent victims, outweighs the need for that person's testimony. This subsection shall not be construed to authorize the disclosure of the written assessment made pursuant to this subsection.

³⁴ 18 US Code § 3521 Witness relocation and protection

(b) (1) In connection with the protection under this chapter of a witness, a potential witness, or an immediate family member or close associate of a witness or potential witness, the Attorney General shall take such action as the Attorney General determines to be necessary to protect the person involved from bodily injury and otherwise to assure the health, safety, and welfare of that person, including the psychological well-being and social adjustment of that person, for as long as, in the judgment of the Attorney General, the danger to that person exists. The Attorney General may, by regulation—

(A) provide suitable documents to enable the person to establish a new identity or otherwise protect the person;

(B) provide housing for the person;

(C) provide for the transportation of household furniture and other personal property to a new residence of the person;

- 1) จัดเตรียมเอกสารที่เหมาะสมเพื่อให้บุคคลนั้นสร้างตัวตนใหม่หรือเพื่อ
คุ้มครองบุคคลนั้น
- 2) จัดหาที่อยู่ให้
- 3) จัดให้มีการขนส่งครัวเรือนและทรัพย์สินส่วนบุคคลอื่นๆไปยังที่อยู่อาศัย
ใหม่ของบุคคลนั้น
- 4) จัดหาเงินให้แก่บุคคลนั้นเพื่อเป็นค่าครองชีพขั้นพื้นฐาน ตามจำนวนเงิน
ที่กำหนดตามระเบียบที่ออกโดยอัยการสูงสุด
- 5) ช่วยเหลือในการจ้างงาน

(D) provide to the person a payment to meet basic living expenses, in a sum established in accordance with regulations issued by the Attorney General, for such times as the Attorney General determines to be warranted;

(E) assist the person in obtaining employment;

(F) provide other services necessary to assist the person in becoming self-sustaining;

(G) disclose or refuse to disclose the identity or location of the person relocated or protected, or any other matter concerning the person or the program after weighing the danger such a disclosure would pose to the person, the detriment it would cause to the general effectiveness of the program, and the benefit it would afford to the public or to the person seeking the disclosure, except that the Attorney General shall, upon the request of State or local law enforcement officials or pursuant to a court order, without undue delay, disclose to such officials the identity, location, criminal records, and fingerprints relating to the person relocated or protected when the Attorney General knows or the request indicates that the person is under investigation for or has been arrested for or charged with an offense that is punishable by more than one year in prison or that is a crime of violence;

(H) protect the confidentiality of the identity and location of persons subject to registration requirements as convicted offenders under Federal or State law, including prescribing alternative procedures to those otherwise provided by Federal or State law for registration and tracking of such persons; and

(I) exempt procurement for services, materials, and supplies, and the renovation and construction of safe sites within existing buildings from other provisions of law as may be required to maintain the security of protective witnesses and the integrity of the Witness Security Program.

The Attorney General shall establish an accurate, efficient, and effective system of records concerning the criminal history of persons provided protection under this chapter in order to provide the information described in subparagraph (G).

6) ให้บริการอื่นๆที่จำเป็นเพื่อช่วยให้บุคคลที่อยู่ในการคุ้มครองนั้นสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยตนเอง

7) การเปิดเผยหรือการปฏิเสธที่จะเปิดเผยตัวตนหรือที่อยู่ของพยานที่ได้รับการคุ้มครอง ต้องมีการชั่งน้ำหนักระหว่างอันตรายที่อาจเกิดขึ้นจากการเปิดเผยตัวตนดังกล่าว กับประสิทธิภาพของโครงการและประโยชน์ที่จะได้รับต่อสาธารณะหรือแก่บุคคลที่ต้องการเปิดเผยข้อมูล เว้นแต่อัยการสูงสุดจะต้องได้รับการร้องขอจากรัฐหรือเจ้าหน้าที่บังคับกฎหมายของท้องถิ่นหรือตามคำสั่งศาลที่ให้เปิดเผยตัวตน สถานที่ ประวัติอาชญากรรม และลายนิ้วมือที่เกี่ยวข้องกับพยานในโครงการคุ้มครองพยานโดยทันที ที่อัยการสูงสุดทราบหรือค้ำขอระบุว่าบุคคลนั้นอยู่ระหว่างการสอบสวนหรือถูกจับกุมหรือถูกตั้งข้อหาว่ากระทำความผิดซึ่งมีโทษจำคุกมากกว่า 1 ปี หรือได้ก่ออาชญากรรมรุนแรง

8) การปกป้องความลับเกี่ยวกับตัวตนและที่อยู่ของพยานภายใต้ข้อกำหนดการลงทะเบียนเป็นผู้กระทำความผิดที่ถูกตัดสินว่ากระทำความผิดภายใต้กฎหมายของรัฐบาลกลางหรือของรัฐ

9) ยกเว้นการจัดหาบริการ วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ตลอดจนการปรับปรุงและก่อสร้างสถานที่ปลอดภัยภายในอาคาร อาจมีความจำเป็นเพื่อการรักษาความปลอดภัยของพยานที่ได้รับการคุ้มครองและความสมบูรณ์ของโครงการคุ้มครองพยาน อัยการสูงสุดต้องสร้างระบบบันทึกที่ถูกต้องมีประสิทธิภาพเกี่ยวกับประวัติอาชญากรรมของบุคคลที่ได้รับการคุ้มครอง

2.1.2 ข้อยกเว้นในการเปิดเผยข้อมูลของพยานที่อยู่ในความคุ้มครอง

อัยการสูงสุดอาจจัดให้มีการคุ้มครองพยาน โดยการย้ายที่อยู่และการคุ้มครองพยานในลักษณะอื่นๆ ซึ่งได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีทางอาญาในความผิดร้ายแรง นอกจากนี้ อัยการอาจจัดให้มีการย้ายที่อยู่และการคุ้มครองอื่นๆ แก่ครอบครัวและบุคคลใกล้ชิดของพยาน หากครอบครัวหรือบุคคลนั้นตกอยู่ในอันตรายด้วย³⁵

³⁵ 18 US Code § 3521 Witness relocation and protection

(a) (1) The Attorney General may provide for the relocation and other protection of a witness or a potential witness for the Federal Government or for a State government in an official proceeding concerning an organized criminal activity or other serious offense, if the Attorney General determines that an offense involving a crime of violence directed at the witness with respect to that proceeding, an offense set forth in chapter 73 of this title directed at the witness, or a State offense that is similar in nature to either such offense, is likely to be committed. The Attorney General may also provide for the relocation and other protection of the immediate family of, or a person otherwise closely associated with, such witness or potential

ตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกา ข้อมูลของพยานที่อยู่ในโครงการคุ้มครองพยานถือเป็นความลับ บุคคลใดๆที่มีเจตนาเปิดเผยข้อมูลที่ได้รับจากอัยการสูงสุดภายใต้โครงการคุ้มครองพยานโดยไม่ได้รับอนุญาตจากอัยการสูงสุด ต้องระวางโทษปรับ 5,000 ดอลลาร์ หรือจำคุก 5 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ³⁶ อย่างไรก็ตาม เมื่อทำการศึกษาวิธีการให้การคุ้มครองแก่พยานพบว่า มีข้อยกเว้นเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลของพยานเอาไว้ โดยการเปิดเผยหรือการปฏิเสธที่จะเปิดเผยตัวตนหรือที่อยู่ของพยานที่ได้รับการคุ้มครอง ต้องมีการชั่งน้ำหนักระหว่างอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นจากการเปิดเผยตัวตนดังกล่าว กับประสิทธิภาพของโครงการและประโยชน์ที่จะได้รับต่อสาธารณะหรือแก่บุคคลที่ต้องการเปิดเผยข้อมูล เว้นแต่อัยการสูงสุดได้รับการร้องขอจากรัฐหรือเจ้าหน้าที่บังคับกฎหมายของท้องถิ่น หรือตามคำสั่งศาลที่ให้เปิดเผยตัวตน สถานที่ ประวัติอาชญากรรม และลายนิ้วมือที่เกี่ยวข้องกับพยานในโครงการคุ้มครองพยาน โดยทันทีที่อัยการสูงสุดทราบหรือคำขอระบุว่าบุคคลนั้นอยู่ระหว่างการสอบสวนหรือถูกจับกุมหรือถูกตั้งข้อหาว่ากระทำความผิดซึ่งมีโทษจำคุกมากกว่า 1 ปี หรือได้ก่ออาชญากรรมรุนแรง

ภายใต้การทำงานของ US Marshals พบว่า ไม่มีพยานคนใดที่ได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิตภายใต้โครงการคุ้มครองพยานเลย แต่มีข้อพิจารณาถึงความปลอดภัยของประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่ในชุมชนใหม่ที่พยานของรัฐบาลได้ย้ายเข้าไปอยู่ว่าจะมีความปลอดภัยเพียงใด เช่นกรณีของผู้มีอิทธิพลรายหนึ่งในนครนิวยอร์ก แฟรงค์ จิโอียา จูเนียร์ (Frank Gioia Jr.) สมาชิกขององค์กรอาชญากรรม Lucchese ซึ่งถูกปล้นล้างอัตลักษณ์เดิม เมื่อเขาตกลงใจจะให้การเป็นพยานแก่รัฐในปี ค.ศ. 1994 ซึ่งเขาได้ช่วยหน่วยงานของรัฐในการจับกุมอาชญากรประมาณ 70 คน และปิดคดีฆาตกรรมที่ไม่สามารถคลี่คลายได้หลายคดี รวมถึงคดีที่มีการยิงเจ้าหน้าที่ตำรวจในนครนิวยอร์กซึ่งเกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1947 ภายใต้ข้อตกลงกับพนักงานอัยการของสหพันธรัฐ รัฐบาลจึงอนุมัติให้เขาเข้าร่วมโครงการคุ้มครองพยานและสร้างอัตลักษณ์ใหม่ให้แก่เขา ทั้งชื่อ หมายเลขประกันสังคม ภูมิลำเนา เพื่อช่วยให้เขาได้เริ่มต้นชีวิตใหม่ในฐานะนักพัฒนาอสังหาริมทรัพย์และเจ้าของภัตตาคารแห่งหนึ่ง แต่การไม่เปิดเผยตัวตนของอาชญากรภายใต้โครงการคุ้มครองพยานของรัฐบาล ทำให้เขา

witness if the family or person may also be endangered on account of the participation of the witness in the judicial proceeding.

³⁶ 18 US Code § 3521 Witness relocation and protection

(3) Any person who, without the authorization of the Attorney General, knowingly discloses any information received from the Attorney General under paragraph (1)(G) shall be fined \$5,000 or imprisoned five years, or both.

ใช้อัตลักษณ์ใหม่ในการทำธุรกิจ และกระทำการฉ้อโกงจนเกิดความเสียหายให้แก่บุคคลอื่น³⁷ นอกจากนี้ยังพบว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐจะไม่เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับพยานที่ได้รับการคุ้มครองซึ่งก่อเหตุซ้ำ ไม่ว่าจะเป็นการฆาตกรรม ข่มขืน ปล้นทรัพย์หรือฉ้อโกงทรัพย์ รวมถึงมิได้แจ้งให้หน่วยงานระดับท้องถิ่นให้ทราบถึงสถานะของพยานที่ได้รับการคุ้มครองภายใต้โครงการคุ้มครองพยาน ซึ่งได้ย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตอำนาจศาล รวมถึงไม่มีการบอกกล่าวเมื่อพยานดังกล่าวสิ้นสุดการคุ้มครองพยานในคดีอาญา ทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวซึ่งยังมีประวัติอาชญากรรมติดตัวขณะที่อาชญากรในโครงการคุ้มครองพยานที่ไม่มีประวัติอาชญากรรมใดๆภายใต้อัตลักษณ์ใหม่ที่รัฐบาลสร้างขึ้นให้แก่อาชญากรในโครงการคุ้มครองพยานเหล่านี้

นอกจากนี้ยังมีอาชญากรอื่นๆ ที่เข้าร่วมในโครงการคุ้มครองพยานอีก เช่น กราวาโน ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับการฆาตกรรม 19 ครั้ง และอาชญากรรมอื่นๆ อีกหลายสิบคดี รวมถึงการกรรโชก และการฟอกเงิน เพื่อแลกกับคำให้การของเขาที่มีต่อจอห์น กอดดี หัวหน้ากลุ่มมาเฟีย และคนอื่นๆอีกหลายสิบคน เจ้าหน้าที่ของเอฟบีไอและผู้พิพากษาได้มีคำพิพากษาจำคุกเขาเพียง 5 ปีเท่านั้น จากนั้นเขาได้รับอัตลักษณ์ใหม่เป็นนักธุรกิจในนาม จิมมี มอเรน เป็นเจ้าของบริษัทรับเหมาก่อสร้าง ซึ่งตัวคนใหม่ของเขามีได้ทำให้เขากลายเป็นพลเมืองดีแต่ประการใด แต่กลับกลายเป็นการสร้างหัวหน้ากลุ่มของพ่อค้ายาเสพติดรายใหม่ขึ้น ซึ่งพื้นที่จำหน่ายยาเสพติดของเขาอยู่ในแถบซานเมื่อง ถึงแม้ว่าในบันทึกข้อตกลงของการคุ้มครองพยานจะกำหนดไว้ว่า เขาจะถูกดำเนินคดีในความผิดฐานก่ออาชญากรรมในอดีตทั้งหมด ถ้าเขามีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ผิดกฎหมายในอนาคตก็ตาม ก็มีได้ทำให้เขาเกิดความเกรงกลัวและไม่กล้ากระทำความผิดแต่ประการใด ทำให้มีข้อพิจารณาถึงโครงการคุ้มครองพยานจะมีผลทำให้สาธารณชนตกอยู่ในอันตราย จากการปกปิดตัวตนของผู้เข้าร่วมในโครงการพยาน³⁸

2.1.3 ข้อตกลงของพยานที่ต้องปฏิบัติเมื่อเข้าสู่โครงการคุ้มครองพยาน

ขณะเดียวกัน ก่อนที่จะให้การคุ้มครองแก่บุคคลใดภายใต้โครงการคุ้มครองพยาน อัยการสูงสุด ต้องทำบันทึกความเข้าใจ(Memorandum Of Understanding) หรือข้อตกลงกับบุคคลนั้น ซึ่งต้องกำหนดเกี่ยวกับความรับผิดชอบของบุคคลนั้น โดยรวมถึง³⁹

³⁷ Robert Anglen. *Mafia in our midst : Who protects the public from protected witnesses?*. Retrieved March 29, 2022. from <https://www.azcentral.com/story/news/local/arizona-investigations/2017/10/31/witness-protection-program-who-protects-public/748986001/>

³⁸ Robert Anglen, Ibid.

³⁹ 18 US Code § 3521 Witness relocation and protection

- 1) ความตกลงว่า หากมาเป็นพยานหรืออาจเป็นพยาน ต้องให้การเป็นพยาน โดยให้ข้อมูลแก่เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายที่เหมาะสมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญาทั้งหมด
- 2) ความตกลงว่าจะไม่ก่ออาชญากรรมใด ๆ
- 3) ข้อตกลงที่บุคคลจะดำเนินการตามขั้นตอนที่จำเป็นทั้งหมด เพื่อหลีกเลี่ยงการตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานที่มอบให้แก่บุคคลนั้น
- 4) ข้อตกลงที่จะปฏิบัติตามภาระผูกพันทางกฎหมายและคำพิพากษาที่มีต่อบุคคลนั้น

(d) (1) Before providing protection to any person under this chapter, the Attorney General shall enter into a memorandum of understanding with that person. Each such memorandum of understanding shall set forth the responsibilities of that person, including—

(A) the agreement of the person, if a witness or potential witness, to testify in and provide information to all appropriate law enforcement officials concerning all appropriate proceedings;

(B) the agreement of the person not to commit any crime;

(C) the agreement of the person to take all necessary steps to avoid detection by others of the facts concerning the protection provided to that person under this chapter;

(D) the agreement of the person to comply with legal obligations and civil judgments against that person;

(E) the agreement of the person to cooperate with all reasonable requests of officers and employees of the Government who are providing protection under this chapter;

(F) the agreement of the person to designate another person to act as agent for the service of process;

(G) the agreement of the person to make a sworn statement of all outstanding legal obligations, including obligations concerning child custody and visitation;

(H) the agreement of the person to disclose any probation or parole responsibilities, and if the person is on probation or parole under State law, to consent to Federal supervision in accordance with section 3522 of this title; and

(I) the agreement of the person to regularly inform the appropriate program official of the activities and current address of such person.

Each such memorandum of understanding shall also set forth the protection which the Attorney General has determined will be provided to the person under this chapter, and the procedures to be followed in the case of a breach of the memorandum of understanding, as such procedures are established by the Attorney General. Such procedures shall include a procedure for filing and resolution of grievances of persons provided protection under this chapter regarding the administration of the program. This procedure shall include the opportunity for resolution of a grievance by a person who was not involved in the case.

5) ความตกลงของบุคคลที่จะร่วมมือกับคำขอที่สมเหตุสมผลของเจ้าหน้าที่และลูกจ้างของรัฐซึ่งให้ความคุ้มครองตามบทบัญญัตินี้

6) ความตกลงที่จะมอบหมายให้บุคคลอื่นทำหน้าที่เป็นตัวแทนในกระบวนการยุติธรรม

7) ข้อตกลงของบุคคลที่จะให้คำมั่นสัญญาเกี่ยวกับการระงับทางกฎหมายที่ค้างทั้งหมด รวมถึงภาระหน้าที่เกี่ยวกับการดูแลเด็กและการเยี่ยมเยียน

8) ข้อตกลงของบุคคลที่จะเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการคุมประพฤติหรือทัณฑ์บนใดๆ และหากบุคคลนั้นถูกคุมประพฤติหรือรอลงอาญาภายใต้กฎหมายของรัฐ ต้องยินยอมให้รัฐบาลกลางกำกับดูแลตามกฎหมาย

9) ข้อตกลงที่จะแจ้งให้เจ้าหน้าที่ของโครงการคุ้มครองพยานทราบถึงกิจกรรมที่กระทำอยู่และที่อยู่ปัจจุบันของบุคคลอย่างสม่ำเสมอ

อัยการสูงสุดอาจยุติการคุ้มครองพยานภายใต้บทบัญญัตินี้ หากบุคคลที่มาเป็นพยานฝ่าฝืนบันทึกความเข้าใจในสาระสำคัญตามที่กล่าวมาข้างต้น หรือบุคคลที่มาเป็นพยานนั้นให้ข้อมูลเท็จเกี่ยวกับบันทึกความเข้าใจหรือพฤติการณ์ตามที่บุคคลนั้นได้รับการคุ้มครองภายใต้กฎหมายนี้ รวมถึงลักษณะและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลและการเยี่ยมเยียนเด็ก โดยก่อนจะยุติการคุ้มครองดังกล่าว อัยการสูงสุดต้องบอกกล่าวไปยังบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการยุติการคุ้มครองนี้ และเหตุผลในการยุติการคุ้มครองพยานดังกล่าวของอัยการสูงสุดไม่อยู่ภายใต้การพิจารณาของศาล⁴⁰

2.2 มลรัฐควินส์แลนด์ เครือรัฐออสเตรเลีย

การคุ้มครองพยานของเครือรัฐออสเตรเลีย มีทั้งกฎหมายที่บัญญัติในระดับเครือรัฐและระดับมลรัฐ โดยกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยานระดับเครือรัฐได้แก่ กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยาน ค.ศ. 1994 (The Witness Protection Act 1994) และกฎหมายระดับมลรัฐซึ่งใน

⁴⁰ 18 US Code § 3521 Witness relocation and protection

(f) The Attorney General may terminate the protection provided under this chapter to any person who substantially breaches the memorandum of understanding entered into between the Attorney General and that person pursuant to subsection (d), or who provides false information concerning the memorandum of understanding or the circumstances pursuant to which the person was provided protection under this chapter, including information with respect to the nature and circumstances concerning child custody and visitation. Before terminating such protection, the Attorney General shall send notice to the person involved of the termination of the protection provided under this chapter and the reasons for the termination. The decision of the Attorney General to terminate such protection shall not be subject to judicial review.

การศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาเลือกทำการศึกษากฎหมายของมลรัฐควีนส์แลนด์คือ กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยาน ค.ศ. 2000 (Witness Protection Act 2000) โดยมีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้างต่อไป

2.2.1 ลักษณะการประเมินบุคคลที่สมควรได้รับการคุ้มครองพยาน

ในระดับเครือรัฐ ผู้มีหน้าที่ในการรับผิดชอบการคุ้มครองพยานคือ ผู้บัญชาการตำรวจแห่งเครือรัฐออสเตรเลีย (The Commissioner of the Australian Federal Police) ภายใต้โครงการคุ้มครองพยานแห่งชาติ (The National Witness Protection Program or NWPP) และใน มลรัฐควีนส์แลนด์ ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการคุ้มครองพยานคือ ประธานคณะกรรมการพิจารณาคดีอาญา

อนึ่ง บุคคลที่เป็นพยานในคดีอาญาที่มีความประสงค์จะขอให้มีการคุ้มครองพยาน บุคคลนั้นต้องมีคุณสมบัติพื้นฐานคือ ต้องเป็นผู้ที่ช่วยเหลือหรือกำลังช่วยเหลือหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายในการปฏิบัติหน้าที่หรือเป็นบุคคลที่มีความสัมพันธ์หรือมีความเชื่อมโยงกับผู้ที่ได้ให้ความช่วยเหลือหรือกำลังช่วยเหลือหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายในการปฏิบัติหน้าที่ และมีความเหมาะสมที่จะอนุญาตให้บุคคลนั้นได้รับการคุ้มครองพยาน ตัวอย่างเช่น บุคคลนั้นเป็นสมาชิกในครอบครัวหรือเป็นเพื่อนร่วมงานของบุคคลที่ช่วยหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายในการสอบสวนคดีอาญาในฐานะพยาน⁴¹ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม เมื่อบุคคลมีความประสงค์จะได้รับการคุ้มครองพยานแต่มีได้หมายความว่า บุคคลนั้นจะสามารถเข้ารับการคุ้มครองพยานได้โดยทันที ผู้บัญชาการตำรวจ

⁴¹ Witness Protection Act 2000, Person may be included in program, Section 6.(1)

The chairperson may include a person in the program on the chairperson's own initiative, or on the application of a law enforcement agency, if the chairperson considers—

(a) the person needs protection from a danger arising—

(i) because the person has helped, or is helping, a law enforcement agency in the performance of its functions; or

(ii) because of the person's relationship or association with a person who has helped, or is helping, a law enforcement agency in the performance of its functions; and

(b) it is appropriate to include the person in the program.

Example for paragraph (a)(ii)— A family member or an associate of a person (a) who has helped a law enforcement agency in a criminal investigation.

แห่งชาติ ต้องทำการประเมินว่า บุคคลผู้นั้นสมควรได้รับการคุ้มครองในโครงการคุ้มครองพยานหรือไม่ โดยต้องมียุทธศาสตร์ประกอบสำคัญ 3 ประการได้แก่⁴²

1) ผู้บังคับบัญชาการตำรวจแห่งชาติต้องให้พยานไปตรวจสุขภาพกายหรือสุขภาพจิต รวมทั้งให้มีการสืบสวน สอบสวนในทางใด ๆ ที่เห็นว่าจำเป็นก่อน ทั้งนี้ปัจจัยที่นำมาพิจารณาประกอบก่อนจะตัดสินใจอนุญาตให้บุคคลนั้นเข้าสู่โครงการคุ้มครองพยานคือ

(1) พยานมีประวัติการกระทำผิดหรือไม่ โดยเฉพาะความผิดร้ายแรง และหากพยานเข้าโครงการจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคม หรือสาธารณะหรือไม่

(2) มีการตรวจทางจิต หรือจิตวิเคราะห์โดยผู้ชำนาญว่าพยานเหมาะสมที่จะเข้าโครงการหรือไม่

(3) ความร้ายแรงของการทำความผิดซึ่งมีพยานหลักฐานหรือเอกสารเชื่อมโยงเกี่ยวข้อง

2) พยานผู้นั้นจะต้องให้ความยินยอมในการเข้ามาอยู่ในโครงการด้วย

3) พยานจะต้องทำบันทึกข้อตกลงเบื้องต้นด้วย ซึ่งถ้าพยานมีอายุไม่ถึง 18 ปี หรือมีความบกพร่องเรื่องความสามารถในการทำนิติกรรม บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือผู้แทนโดยชอบธรรมจะเป็นผู้ลงนามแทน อีกทั้งยังให้อำนาจผู้บังคับบัญชาการตำรวจแห่งชาติพิจารณารับบุคคลต่างด้าวเข้ามาในโครงการคุ้มครองพยาน เมื่อได้รับการร้องขอจากหน่วยงานคุ้มครองพยานของต่างประเทศด้วย

ส่วนในมลรัฐควีนส์แลนด์ ประธานคณะกรรมการพิจารณาคดีอาญาต้องมีการพิจารณาว่าบุคคลนั้นมีความเหมาะสมที่จะได้รับการคุ้มครองพยานหรือไม่ และการจะพิจารณาว่าจะให้บุคคลใดเข้าอยู่ในโครงการคุ้มครองพยาน ต้องพิจารณาดังต่อไปนี้

1) ประวัติอาชญากรรมของผู้นั้น

2) ข้อมูลทางการแพทย์ด้านจิตเวชที่บุคคลนั้นยินยอมให้ตรวจสอบ หรือข้อตกลงระหว่างหน่วยงานเกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน

3) กรณีที่บุคคลนั้นได้ช่วยเหลือหรือกำลังช่วยเหลือหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายในการปฏิบัติหน้าที่ ให้พิจารณาความร้ายแรงของความผิดใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลนั้น หรือที่บุคคลนั้นกำลังให้ความช่วยเหลือ

4) ขอบเขตของความช่วยเหลือที่บุคคลนั้นเสนอหรือให้แก่หน่วยงานของรัฐ

⁴² วรรณวิภา เมืองถ้ำ. การคุ้มครองและช่วยเหลือพยานและผู้เสียหาย. เอกสารประกอบการสอน ชุติวิชา 41719 กฎหมายกระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับการควบคุมและปราบปรามอาชญากรรมในประเทศและข้ามชาติที่สำคัญ. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2556. หน้า 14.

- 5) วิธีการอื่นใดที่มีการคุ้มครองบุคคลนั้นอยู่แล้ว
 - 6) ลักษณะของภัยคุกคามที่มีต่อบุคคลนั้น
 - 7) ประวัติการขอรับการคุ้มครองและหากบุคคลนั้นได้รับการคุ้มครองแล้ว และพฤติการณ์ที่ส่งผลให้ได้รับการคุ้มครองสิ้นสุดลงตามกฎหมายนี้ หรือกฎหมายอื่นใน กระบวนการยุติธรรมทางอาญาหรือกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยานที่เกี่ยวข้อง
 - 8) ข้อมูลที่จะทำการเปิดเผยต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง⁴³
- ประธานคณะกรรมการพิจารณาคดีอาญาต้องไม่อนุญาตให้บุคคลที่มี ลักษณะดังต่อไปนี้ เข้าร่วมในโครงการคุ้มครองพยาน
- 1) บุคคลที่ประธานคณะกรรมการพิจารณาคดีอาญาเห็นว่า ข้อมูลที่บุคคล นั้นให้การเพื่อเอาผิดกับบุคคลที่เป็นตัวการใหญ่มีไม่เพียงพอ ที่จะทำให้กระบวนการยุติธรรมบรรลุ วัตถุประสงค์ หรือ
 - 2) เพื่อเป็นรางวัลสำหรับการให้การเป็นพยานหรือการให้อภัยค่า
- ทั้งนี้ หากประธานคณะกรรมการพิจารณาคดีอาญาพิจารณาแล้วเห็นว่า บุคคลนั้นไม่สมควรได้รับการคุ้มครองพยานต้องแจ้งให้บุคคลนั้นทราบถึงผลของการพิจารณา⁴⁴

⁴³ Witness Protection Act 2000, Person may be included in program, Section 6(3)

In deciding whether to include the person in the program, the chairperson must have regard to the following—

- (a) the person's criminal history;
- (b) medical, psychiatric or psychological information about the person made available to the chairperson with the person's consent or under an arrangement under section 40;1
- (c) if the person has helped, or is helping, a law enforcement agency in the performance of its functions—the seriousness of any offence in relation to which the person has given, or is giving help;
- (d) the extent of the help the person can offer, or has offered;
- (e) any other available way of protecting the person;
- (f) the nature of any threat to the person considered by the person or the chairperson to exist;
- (g) whether the person has applied previously for protection under any of the following and, if the person was given protection, the nature of the protection and the circumstances in which the protection ended— (i) this Act; (ii) the *Criminal Justice Act 1989*; (iii) a corresponding witness protection law;
- (h) any information disclosed to the chairperson of a type required under a regulation.

⁴⁴ Witness Protection Act 2000, Person may be included in program, Section 6 (4) (5)

- (4) The chairperson must not include the person in the program—

2.2.2 ข้อยกเว้นในการเปิดเผยข้อมูลของพยานที่อยู่ในความคุ้มครอง

การคุ้มครองพยานมีด้วยกัน 2 ลักษณะคือ การคุ้มครองตามมาตรการทั่วไป และการคุ้มครองตามมาตรการพิเศษซึ่งเป็นมาตรการระยะยาว โดยมาตรการหลังนี้จะมีการประเมินว่า พยานมีความจำเป็นต้องได้รับการคุ้มครองระยะยาวหรือไม่ หากมีความจำเป็นก็ต้องมีการเปลี่ยนอัตลักษณ์ให้แก่พยานบุคคลนั้น ทั้งนี้ ประธานคณะกรรมการพิจารณาดีอาญาอาจยื่นคำขอต่อเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจเกี่ยวข้องในการออกบัตรประจำตัวใหม่ให้แก่พยานที่ได้รับการคุ้มครอง

ในคำขอให้มีการบัตรประจำตัวใหม่แก่พยานในคดีอาญานั้นต้องเขียนขึ้นโดยมีข้อมูลอย่างเพียงพอให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจในการออกบัตรประจำตัวได้พิจารณาอย่างถูกต้องว่าควรให้พยานที่ได้รับการคุ้มครองได้รับข้อมูลประจำตัวใหม่หรือไม่ เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจในการออกบัตรประจำตัวอาจปฏิเสธที่จะพิจารณาคำขอก่อนว่าผู้มีอำนาจในการพิจารณาให้การคุ้มครองพยานจะแจ้งข้อมูลทั้งหมดแก่สำนักงานตามคำขอที่เจ้าพนักงาน⁴⁵

พนักงานเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจออกบัตรประจำตัวใหม่ให้แก่พยาน หากพนักงานเจ้าหน้าที่เห็นว่า จะทำให้บุคคลที่เป็นพยานในคดีอาญาได้รับการคุ้มครอง และตัวของพยานเองมีแนวโน้มว่าจะปฏิบัติตามข้อตกลงในการคุ้มครองพยาน และเห็นว่ามีความจำเป็นต้องเปลี่ยนอัตลักษณ์ของพยานที่ได้รับการคุ้มครองเพื่อคุ้มครองพยาน⁴⁶ ทั้งนี้ตัวตนใหม่นี้จะถูกปิดเป็น

(a) if the chairperson considers there is not enough information available to the chairperson to decide whether to include the person in the program; or

(b) as a reward for giving evidence or making a statement.

(5) If the chairperson decides not to include the person in the program, the chairperson must notify the person of the decision

⁴⁵ Witness Protection Act 2000, Person may be included in program, Section 16 Application for new identity authority

(1) The chairperson may apply to the authorising officer for a new identity authority for a protected witness.

(2) The application must be written and include enough information to enable the authorising officer to properly consider whether the protected witness should be given a new identity.

(3) The authorising officer may refuse to consider the application until the chairperson gives the authorising officer all the information the authorizing office requires about the application in the way the authorising officer requires.

⁴⁶ Witness Protection Act 2000, Person may be included in program, Section 17

1) This section applies if the authorising officer is satisfied—

(a) a person is a protected witness; and

ความลับ โดยมีการทำหนังสือรับรองที่จะไม่เปิดเผยข้อมูลดังต่อไปนี้ พยานเป็นใครหรือบุคคลใด อยู่ในโครงการคุ้มครองพยาน บุคคลนั้นได้รับอัตลักษณ์ใหม่ตามกฎหมายฉบับนี้ และบุคคลนั้น ไม่ได้ถูกตัดสินว่ามีความผิดใดๆ นอกเหนือจากความผิดที่ได้ระบุไว้แล้วในใบรับรอง โดยใบรับรองต้องไม่มีข้อมูลใดๆ ที่อาจเปิดเผยตัวตนเดิมของบุคคลดังกล่าวได้⁴⁷

ภายใต้หนังสือรับรองการไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล ต้องไม่มีการถามคำถามใดๆ ในกระบวนการที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจนำไปสู่การเปิดเผยตัวตนเดิมของพยานที่ได้รับการคุ้มครองหรือที่ซึ่งพยานที่ได้รับการคุ้มครองอาศัยอยู่ และพยานในกระบวนการพิจารณาที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งไม่สามารถกำหนดให้พยานที่ได้รับการคุ้มครองต้องตอบคำถาม แสดงหลักฐานหรือข้อมูลใดๆ ที่อาจนำไปสู่การเปิดเผยตัวตนเดิมของพยานที่ได้รับการคุ้มครองหรือในกรณีคุ้มครองชีวิตพยาน และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องจะต้องไม่แสดงถ้อยแถลงที่เปิดเผยหรือระบุตัวตนเดิมของพยานที่ได้รับการคุ้มครองหรือที่อยู่อาศัยของพยาน⁴⁸

-
- (b) the protected witness is likely to comply with his or her protection agreement; and
 - (c) it is necessary to change the protected witness's identity to protect the protected witness.

⁴⁷ Witness Protection Act 2000, Section 25 What non-disclosure certificate must state

(1) The non-disclosure certificate must state—

- (a) the person is, or has been, included in the witness protection program; and
- (b) the person has been given a new identity under this Act; and
- (c) the person has not been convicted of any offence, other than a stated offence.

(2) The certificate must not include any information that may enable the former identity of the person to be revealed.

⁴⁸ Witness Protection Act 2000, Section 26 Effect of non-disclosure certificate

(1) Subject to section 27, on the giving of the non-disclosure certificate—

(a) a question may not be asked in the relevant proceeding that may lead to the disclosure of the former identity of the protected witness or where the protected witness lives; and

(b) a witness in the relevant proceeding, including the protected witness, cannot be required to answer a question, give any evidence, or provide any information, that may lead to the disclosure of the former identity of the protected witness or where the protected witness lives; and

(c) a person involved in the relevant proceeding must not in the relevant proceeding make a statement that discloses or could disclose the former identity of the protected witness or where the witness lives.

(2) This section applies despite any other Act.

จากการศึกษาความจำเป็นในการปกป้องตัวตนของพยาน เป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นไม่บ่อยครั้งนัก โดยนับตั้งแต่มีการตรากฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยานขึ้นบังคับใช้ตั้งแต่กลางปี ค.ศ. 1990 เป็นต้นมา เกิดขึ้นเพียง 2 กรณีเท่านั้น ใน 4 รัฐของเครือรัฐออสเตรเลีย ขณะเดียวกันยังพบว่า ข้อบกพร่องในการเปิดเผยอัตลักษณ์เดิมของพยานเกิดขึ้นเมื่อมีหลักฐานบางอย่างที่ก่อให้เกิดการตั้งคำถามถึงความน่าเชื่อถือของพยานและเพื่อความยุติธรรมและมีความจำเป็นต้องตรวจสอบความน่าเชื่อถือดังกล่าว ซึ่งการตรวจสอบความน่าเชื่อถือไม่สามารถกระทำได้หากไม่ทราบตัวตนที่แท้จริงของพวกเขา⁴⁹

2.2.3 ข้อตกลงที่พยานต้องปฏิบัติเมื่อเข้าสู่โครงการคุ้มครองพยาน

เมื่อมีการรับบุคคลใดเข้าร่วมในโครงการคุ้มครองพยานแล้ว ต้องมีการทำบันทึกข้อตกลงในการคุ้มครองพยานระหว่างหน่วยงานที่ให้การคุ้มครองพยานและตัวพยานที่ได้รับการคุ้มครอง และหากมีการกระทำความผิดเจตนาของข้อตกลงนั้นจะนำไปสู่การเพิกถอนการคุ้มครองพยาน ได้แก่ การกระทำความผิดอาญาหรือการกระทำใดๆ ที่บันทึกข้อตกลงระบุห้ามไว้ หรือการกระทำที่ทำให้เกิดความเสียหายต่อโครงการคุ้มครองพยาน ความตกลงของพยานที่จะไม่กระทำการใดๆ เป็นการทำให้เกิดความเสียหายต่อความปลอดภัยของพยานอื่น หรือความตกลงของพยานที่จะปฏิบัติตามคำแนะนำของผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติในเรื่องเกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน เป็นต้น⁵⁰ ทั้งนี้ บุคคลที่มีความประสงค์จะเข้าร่วมในโครงการคุ้มครองพยานต้องเปิดเผยข้อมูลที่เป็นแก่นสำหรับผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ เช่น หน้าที่ตามกฎหมายของพยานในเรื่องต่างๆ เช่น หน้าที่ภายในครอบครัว หน้าที่ในทางภาษี รวมถึงการทำสัญญาต่างๆ ที่ทำไว้กับบุคคลที่สาม รายงานทางการเงินของพยาน คดีความต่างๆ ทั้งคดีอาญา คดีแพ่ง และคดีล้มละลายที่อาจเกิดขึ้นหลังการเข้าร่วมโครงการพยาน เป็นต้น⁵¹

2.3 แคนาดา

การคุ้มครองพยานบุคคลในระบบกฎหมายของประเทศแคนาดา บัญญัติอยู่ในกฎหมายว่าด้วยโครงการคุ้มครองพยาน ค.ศ. 1996 (Witness Protection Program Act 1996) ซึ่งเป็นกฎหมายของรัฐบาลกลางเกี่ยวกับการคุ้มครองบุคคลที่มาให้ข้อมูลหรือให้ความช่วยเหลือแก่รัฐ ทั้งนี้ ได้ให้ความหมายของพยาน หมายถึง (1) บุคคลที่ให้หรือตกลงที่จะให้ข้อมูลหรือหลักฐานหรือมีส่วนร่วมหรือตกลงว่าจะมีส่วนร่วมในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวน หรือการดำเนินคดี และ

⁴⁹ Queensland Bills Explanatory Notes. *Witness Protection Bill 2000 Explanatory Notes*. Retrieved March 21, 2022, from http://classic.austlii.edu.au/au/legis/qld/bill_en/wpb2000258/wpb2000258.html.

⁵⁰ วรรณวิภา เมืองถ้ำ. “เรื่องเดิม.” หน้า 18.

⁵¹ วรรณวิภา เมืองถ้ำ. “เรื่องเดิม.” หน้า 19.

ต้องการได้รับการคุ้มครองเนื่องจากมีความเสี่ยงต่อความปลอดภัยของบุคคลที่เกิดจากการสืบสวนสอบสวนหรือดำเนินคดีนั้น (2) บุคคลที่ได้ช่วยเหลือหรือตกลงที่จะช่วยเหลือองค์กรความมั่นคง การป้องกัน หรือความปลอดภัยของรัฐบาลกลาง และอาจต้องการการคุ้มครองเนื่องจากมีความเสี่ยงต่อความปลอดภัยจากการได้เข้าช่วยเหลือนั้น หรือ (3) เป็นบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับพยานหรือเกี่ยวข้องกับพยานข้างต้น และอาจต้องการความคุ้มครองด้วยเหตุผลเดียวกัน⁵²

2.3.1 หลักเกณฑ์การประเมินบุคคลที่สมควรได้รับการคุ้มครองพยาน

การเข้าร่วมโครงการ พยานจะไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าร่วมโครงการ เว้นแต่ (1) เป็นคำแนะนำจากหน่วยงานที่บังคับใช้กฎหมาย องค์กรความมั่นคง การป้องกันหรือความปลอดภัยของรัฐบาลกลางหรือศาล หรือศาลอาญาระหว่างประเทศ (2) ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติได้รับข้อมูลจากพยานตามกฎหมายใดๆ ที่จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ในการตรวจสอบประวัติส่วนตัวของพยาน เพื่อให้พิจารณาตามมาตรา 7 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพยานและ (3) ได้มีการทำข้อตกลงในนามของพยานกับกรมการในการกำหนดภาระผูกพันของทั้งสองฝ่าย⁵³

⁵² Witness Protection Program Act 1996, Section 2 Definitions.

witness means

(a) a person who has given or has agreed to give information or evidence, or participates or has agreed to participate in a matter, relating to an inquiry or the investigation or prosecution of an offence and who may require protection because of risk to the security of the person arising in relation to the inquiry, investigation or prosecution,

(b) a person who has assisted or has agreed to assist a federal security, defence or safety organization and who may require protection because of a risk to his or her security arising in relation to the assistance, or

(c) a person who, because of their relationship to or association with a person referred to in paragraph (a) or (b), may also require protection for the reasons referred to in that paragraph. (*témoïn*)

⁵³ Witness Protection Program Act 1996, Section 6 Admission to Program

(1) A witness shall not be admitted to the Program unless

(a) a recommendation for the admission has been made by a law enforcement agency, a federal security, defence or safety organization or an international criminal court or tribunal;

(b) the Commissioner has been provided by the witness with such information, in accordance with any regulations made for the purpose, concerning the personal history of the witness as will enable the Commissioner to consider the factors referred to in section 7 in respect of the witness; and

(c) an agreement has been entered into by or on behalf of the witness with the Commissioner setting out the obligations of both parties.

สำหรับหลักเกณฑ์ในการประเมินบุคคลที่สมควรได้รับการคุ้มครองพยานตามข้อ (2) มีดังต่อไปนี้⁵⁴

- (1) ลักษณะของความเสี่ยงต่อความปลอดภัยของพยาน
- (2) อันตรายที่จะเกิดขึ้นต่อชุมชนหากพยานเข้าร่วมโครงการ
- (3) ลักษณะของการสอบสวน การสืบสวน หรือการดำเนินคดีที่เกี่ยวข้องกับพยาน หรือลักษณะของการให้ความช่วยเหลือหรือตกลงที่จะให้ความช่วยเหลือของพยานต่อองค์กรด้านความมั่นคง การป้องกัน หรือความปลอดภัยของรัฐบาลกลาง และความสำคัญของพยานในเรื่องดังกล่าว
- (4) ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของพยาน หรือข้อมูล หลักฐาน หรือความช่วยเหลือที่พยานให้หรือตกลงที่จะให้
- (5) ความเป็นไปได้ที่พยานจะสามารถปรับตัวให้เข้ากับโครงการคุ้มครองพยาน โดยคำนึงถึงวิถีภาวะ การตัดสินใจ และลักษณะส่วนบุคคลอื่นๆ ของพยาน และความสัมพันธ์ในครอบครัวของพยาน
- (6) ค่าใช้จ่ายในการดูแลความปลอดภัยแก่พยาน
- (7) วิธีการอื่นในการให้ความคุ้มครองพยาน โดยไม่ต้องรับพยานเข้าโครงการคุ้มครองพยาน และ

⁵⁴ Witness Protection Program Act 1996, Section 7 Factors to be considered

The Commissioner shall consider the following factors in determining whether a witness should be admitted to the Program:

- (a) the nature of the risk to the security of the witness;
- (b) the danger to the community if the witness is admitted to the Program;
- (c) the nature of the inquiry, investigation or prosecution involving the witness — or the nature of the assistance given or agreed to be given by the witness to a federal security, defence or safety organization — and the importance of the witness in the matter;
- (d) the value of the witness's participation or of the information, evidence or assistance given or agreed to be given by the witness;
- (e) the likelihood of the witness being able to adjust to the Program, having regard to the witness's maturity, judgment and other personal characteristics and the family relationships of the witness;
- (f) the cost of maintaining the witness in the Program;
- (g) alternate methods of protecting the witness without admitting the witness to the Program; and
- (h) such other factors as the Commissioner deems relevant.

(8) ปัจจัยอื่นๆ ที่ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติเห็นว่ามีความเกี่ยวข้อง

2.3.2 ข้อยกเว้นในการเปิดเผยข้อมูลของพยานที่อยู่ในความคุ้มครอง

โดยทั่วไปแล้ว มีบทบัญญัติห้ามมิให้เปิดเผยข้อมูลของพยานที่ได้รับการคุ้มครองไม่ว่าเป็นการเปิดเผยโดยตรงหรือโดยอ้อม ได้แก่

(1) ข้อมูลใดๆ ที่เปิดเผย หรืออนุมานได้ว่า สถานที่ที่อยู่อาศัยของพยานคือที่ใด หรือตัวตนใหม่เป็นบุคคลที่ได้รับการคุ้มครอง

(2) ข้อมูลใดๆ เกี่ยวกับวิธีการที่พยานได้รับการคุ้มครอง ซึ่งโดยรู้หรือโดยประมาทเลินเล่อ การเปิดเผยดังกล่าวอาจส่งผลทำให้เกิดอันตรายร้ายแรงต่อพยานที่ได้รับการคุ้มครอง

(3) ตัวตนและบทบาทของพยานที่ได้รับการคุ้มครองในการให้ความคุ้มครองไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อม โดยรู้ว่าการประมาทเลินเล่อในการเปิดเผยข้อมูลอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อบุคคลที่เป็นพยาน สมาชิกของครอบครัวพยานหรือบุคคลที่ได้รับการคุ้มครองอื่นใด⁵⁵

สำหรับข้อยกเว้นของการเปิดเผยข้อมูล⁵⁶

⁵⁵ Witness Protection Program Act 1996, Section 11 Disclosures prohibited

(1) Subject to sections 11.1 to 11.5, no person shall directly or indirectly disclose

(a) any information that reveals, or from which may be inferred, the location or a change of identity of a person that they know is a protected person;

(b) any information about the means and methods by which protected persons are protected, knowing that or being reckless as to whether the disclosure could result in substantial harm to any protected person; or

(c) the identity and role of a person who provides protection or directly or indirectly assists in providing protection, knowing that or being reckless as to whether the disclosure could result in substantial harm to

(i) that person,

(ii) a member of that person's family, or

(iii) any protected person.

⁵⁶ Witness Protection Program Act 1996, Section 11.1 Non-application — protected or other person

Paragraph 11(1)(a) does not apply to

(a) a protected person who discloses information about themselves, if the disclosure could not result in substantial harm to any protected person; or

(b) a person who discloses information that was disclosed to them by a protected person, if the disclosure could not result in substantial harm to any protected person.

(1) บุคคลที่ได้รับการคุ้มครองเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง หากการเปิดเผยดังกล่าวไม่ก่อให้เกิดอันตรายร้ายแรงต่อบุคคลที่ได้รับการคุ้มครองหรือ

(2) บุคคลที่เปิดเผยข้อมูลเปิดเผยข้อมูลของบุคคลที่ได้รับการคุ้มครองหากการเปิดเผยนั้นไม่ก่อให้เกิดอันตรายร้ายแรงต่อบุคคลที่ได้รับการคุ้มครอง

การเปิดเผยข้อมูลโดยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ⁵⁷

(1) เพื่อให้การคุ้มครองแก่บุคคลเหล่านั้น

(2) มีวัตถุประสงค์ในการอำนวยความสะดวกในการเปลี่ยนแปลงข้อมูล

ประจำตัวของพยาน

ส่วนข้อยกเว้นอื่นๆ ได้แก่⁵⁸

(1) ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ อาจเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับพยานที่ได้รับการคุ้มครอง หากพยานที่ได้รับการคุ้มครองยินยอมให้เปิดเผยข้อมูล

⁵⁷ Witness Protection Program Act 1996, Section 11.2 Exception — Commissioner

(1) The Commissioner may make a disclosure described in paragraph 11(1)(a) that relates to

(a) a protectee, for the purpose of providing protection to them; or

(b) a designated program protectee, for the purpose of facilitating a change of identity for them.

⁵⁸ Witness Protection Program Act 1996, Section 11.2 Exception — Commissioner

(2) The Commissioner may make a disclosure described in paragraph 11(1)(a) that relates to a protected person if

(a) the protected person consents to the disclosure;

(b) the protected person has previously made such a disclosure or acted in a manner that results in such a disclosure;

(c) the Commissioner has reasonable grounds to believe that the disclosure is essential for the purposes of the administration of justice, including

(i) investigating a serious offence if there is reason to believe that the protected person can provide material information or evidence in relation to, or has been involved in the commission of, the offence,

(ii) preventing the commission of a serious offence, or

(iii) establishing the innocence of a person in criminal proceedings;

(d) the Commissioner has reasonable grounds to believe that the disclosure is essential for the purposes of national security or national defence; or

(e) the disclosure is made in accordance with an agreement or arrangement entered into under subsection 14.1(1).

(2) พยานที่ได้รับการคุ้มครองเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวหรือกระทำการในลักษณะที่ส่งผลให้เกิดการเปิดเผยข้อมูล

(3) ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติมีเหตุอันควรเชื่อว่า การเปิดเผยข้อมูลมีความจำเป็นเพื่อวัตถุประสงค์ในการบริหารงานยุติธรรม รวมถึง การสอบสวนความผิดร้ายแรงนั้นมีเหตุอันควรเชื่อว่า พยานสามารถให้ข้อมูลที่เป็นสาระสำคัญหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องหรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด เป็นการป้องกันการกระทำความผิดร้ายแรง หรือพิสูจน์ความบริสุทธิ์ให้แก่บุคคลในการดำเนินคดีอาญา

(4) ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่า การเปิดเผยข้อมูลมีความสำคัญต่อความมั่นคงของชาติหรือการป้องกันประเทศ หรือ

(5) การเปิดเผยข้อมูลทำขึ้นตามข้อตกลงที่กำหนดไว้ในมาตรา 14.1(1)

นอกจากนั้น ยังมีข้อยกเว้นให้แก่การเปิดเผยข้อมูลโดยบุคคลอื่นๆ อีก เช่น เจ้าพนักงานจังหวัดหรือศาล อย่างไรก็ตาม การเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวไม่ได้รับอนุญาตให้เปิดเผยต่อบุคคลอื่นนอกเหนือจากวัตถุประสงค์ข้างต้น และกรณีของศาล เมื่อมีการเปิดเผยข้อมูลต่อศาลแล้ว ศาลจะใช้มาตรการใดๆ ที่เห็นว่าจำเป็นเพื่อให้มั่นใจว่า ข้อมูลที่เปิดเผยต่อศาลนั้นยังคงเป็นความลับ⁵⁹ และการเปิดเผยข้อมูลโดยศาล ต้องเปิดเผยเฉพาะข้อมูลที่จำเป็นตามวัตถุประสงค์ของการเปิดเผยเท่านั้น⁶⁰ อย่างไรก็ตาม ในการเปิดเผยข้อมูลต้องพิจารณาถึงปัจจัยดังต่อไปนี้ (1) เหตุผลในการเปิดเผย (2) อันตรายหรือผลที่ไม่พึงประสงค์ของการเปิดเผยที่เกี่ยวกับบุคคลหรือเกี่ยวกับความสมบูรณ์ของโครงการคุ้มครองพยาน (3) ความเป็นไปได้ที่ข้อมูลจะถูกใช้เพื่อวัตถุประสงค์ของการเปิดเผยเท่านั้น (4) ความจำเป็นในการเปิดเผยข้อมูลนั้นสามารถบรรลุผลด้วยวิธีการอื่นได้ อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ และ (5) มีวิธีการที่มีประสิทธิภาพเพื่อป้องกันการเปิดเผยข้อมูลหรือไม่⁶¹

⁵⁹ Witness Protection Program Act 1996, Section 11.5 Court — confidentiality

(4) Once a disclosure described in subsection 11(1) is made to a court, the court shall take any measures that it considers necessary to ensure that the information remains confidential.

⁶⁰ Witness Protection Program Act 1996, Section 11.5 Exception — court

(5) A court may make a disclosure described in subsection 11(1) for the purpose of preventing a miscarriage of justice, but in doing so it shall disclose only the information that it considers necessary for that purpose and shall disclose the information only to persons who require it for that purpose.

⁶¹ Witness Protection Program Act 1996, Section 12 Factors to be considered

The Commissioner or a provincial official shall consider the following factors in determining whether to make a disclosure under section 11.2 or 11.3, as the case may be, except for a disclosure under paragraph 11.2(2)(e) or 11.3(2)(d):

2.3.3 ข้อตกลงที่พยานต้องปฏิบัติเมื่อเข้าสู่โครงการคุ้มครองพยาน

เมื่อมีการกำหนดให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดเข้าร่วมในโครงการคุ้มครองพยานแล้ว ทั้งสองฝ่าย หมายถึงรัฐ โดยกรมการและพยานต้องปฏิบัติตามข้อตกลงการคุ้มครอง ทั้งนี้ ในส่วนของกรมการ ต้องดำเนินการตามความจำเป็นเพื่อให้การคุ้มครองแก่พยาน และในส่วนของพยานผู้ได้รับการคุ้มครอง มีหน้าที่ (1) ต้องให้ข้อมูลหรือหลักฐานหรือมีส่วนร่วมในการสืบสวนสอบสวนหรือการดำเนินคดี หรือเพื่อให้ความช่วยเหลือแก่องค์กรด้านความมั่นคง การป้องกัน หรือความปลอดภัยของรัฐบาลกลาง (2) ข้อตกลงเกี่ยวกับภาระผูกพันทางการเงิน ที่มีได้เป็นไปตามเงื่อนไขการจ่ายเงินโดยคณะกรรมการ (3) การปฏิบัติตามภาระผูกพันตามกฎหมายที่เกิดขึ้นโดยผู้ได้รับการคุ้มครอง รวมถึงภาระผูกพันใดๆ เกี่ยวกับการดูแลบุตร (4) การละเว้นจากกิจกรรมที่ก่อให้เกิดเป็นความผิดต่อกฎหมาย หรือต่อความปลอดภัยของผู้ที่ได้รับการคุ้มครองหรือต่อพยานคนอื่นหรือโครงการ และ (5) ยอมรับผลการพิจารณาตามการร้องขอเกี่ยวกับการคุ้มครองที่มอบให้แก่พยานและภาระหน้าที่ของพยานที่ต้องปฏิบัติ⁶²

(a) the reasons for the disclosure;

(b) the danger or adverse consequences of the disclosure in relation to a person and the integrity of the Program or of a designated program, as the case may be;

(c) the likelihood that the information will be used solely for the purpose for which the disclosure is made;

(d) whether the need for the disclosure can be effectively met by another means; and

(e) whether there are effective means available to prevent further disclosure of the information.

⁶² Witness Protection Program Act 1996, Section 8

(a) on the part of the Commissioner, to take such reasonable steps as are necessary to provide the protection referred to in the agreement to the protectee; and

(b) on the part of the protectee,

(i) to give the information or evidence or participate as required in relation to the inquiry, investigation or prosecution — or to give to the federal security, defence or safety organization the assistance — in respect of which protection is provided under the agreement,

(ii) to meet all financial obligations incurred by the protectee at law that are not by the terms of the agreement payable by the Commissioner,

(iii) to meet all legal obligations incurred by the protectee, including any obligations regarding the custody and maintenance of children,

(iv) to refrain from activities that constitute an offence against an Act of Parliament or that might compromise the security of the protectee, another protectee or the Program, and

3. กฎหมายประเทศไทย

การคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามบทกฎหมายของประเทศไทยพบว่ามีกฎหมายมาเกี่ยวข้องหลายฉบับ โดยมีลักษณะคือ การคุ้มครองพยานตามมาตราการทั่วไปนั้น นอกจากมีหลักเกณฑ์อยู่ในพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 แล้ว หน่วยงานผู้มีอำนาจในการสืบสวนคดีดังกล่าวยังมีอำนาจในการออกระเบียบเพื่อใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการดำเนินการคุ้มครองพยานตามมาตราการทั่วไป ขณะเดียวกัน หากมีความจำเป็นต้องดำเนินการคุ้มครองพยานตามมาตราการพิเศษ ต้องร้องขอไปยังกระทรวงยุติธรรม โดยการคุ้มครองพยานตามมาตราการพิเศษต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในระเบียบของกระทรวงยุติธรรม ดังที่ผู้ศึกษาจะได้กล่าวรายละเอียด ดังต่อไปนี้

3.1 ประมวลกฎหมายอาญา

ประมวลกฎหมายอาญา เป็นกฎหมายที่กล่าวถึงประเภทของพยานไว้ว่ามีด้วยกัน 3 ประเภท ได้แก่ พยานวัตถุ พยานเอกสาร และพยานบุคคล โดยพยานทั้งสามประเภทต้องเป็นพยานที่น่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์ ให้อ้างเป็นพยานหลักฐานได้ แต่ต้องเป็นพยานชนิดที่มีได้เกิดขึ้นจากการจงใจ มีคำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวงหรือโดยมิชอบประการอื่น และให้สืบตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่นอันว่าด้วยการสืบพยาน⁶³ ทั้งนี้ พยานบุคคลสามารถแบ่งได้เป็น

- 1) ประจักษ์พยาน หมายถึง พยานที่รู้เห็นเหตุการณ์ด้วยตนเอง
- 2) พยานบอกเล่า หมายถึง พยานที่รับฟังข้อเท็จจริงจากบุคคลอื่นแล้วมาเบิกความในศาล
- 3) พยานแวดล้อม หมายถึง พยานที่รู้เห็นก่อนหรือภายหลังเกิดเหตุการณ์ เป็นพยานที่ไม่ได้บ่งระบุถึงข้อเท็จจริงโดยตรงแต่สามารถอนุมานได้ด้วยเหตุผลหรือสามัญสำนึกว่ามีข้อเท็จจริงหนึ่งข้อเท็จจริงใดเกิดขึ้นบางครั้งอาจเรียกว่า พยานเหตุผล⁶⁴

(v) to accept and give effect to reasonable requests and directions made by the Commissioner in relation to the protection provided to the protectee and the obligations of the protectee.

⁶³ ประมวลกฎหมายอาญา, มาตรา 226.

⁶⁴ สุภาภรณ์ เกรียงชัยพฤกษ์. *ประเภทของพยานหลักฐาน*. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2565 จาก

<https://dep.kpo.go.th/law/promote/law/29-04-51%2010.29.pdf>.

3.2 พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546

พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ได้ให้ความหมายของพยาน หมายถึง บุคคลซึ่งจะมาให้หรือได้ให้ข้อเท็จจริงต่อพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา หรือศาลในการดำเนินคดีอาญารวมทั้งผู้ชำนาญการพิเศษแต่มิได้หมายรวมถึงจำเลยที่อ้างตนเป็นพยาน⁶⁵ ขณะเดียวกัน กรณีที่สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานที่มีผลต่อการที่พยานจะมาเป็นพยาน อาจไม่ได้รับความปลอดภัยและพยานร้องขอให้เจ้าหน้าที่นำมาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยานมาใช้แก่บุคคลดังกล่าวได้ด้วย ตามความจำเป็นและเห็นสมควร เว้นแต่บุคคลดังกล่าวไม่ให้ความยินยอม⁶⁶ ส่วนความปลอดภัย หมายถึง ความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดของพยาน ทั้งก่อน ขณะ และหลังมาเป็นพยาน⁶⁷

นางวรรณวี สิงห์สุวรรณย์ นักกฎหมายกฤษฎีกาชำนาญการพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ถึงการกำหนดขอบเขตของการให้ความคุ้มครองโดยกำหนดบทนิยามคำว่า “พยาน” ซึ่งหมายความว่า “พยานบุคคล” ในทางคำร่าหมายถึงมนุษย์หรือผู้ที่ต้องเปิดเผยถึงการรับรู้ของตนเกี่ยวกับข้อเท็จจริง โดยการให้ถ้อยคำหรือการเบิกความ ซึ่งพยานบุคคลนั้นอาจเป็นบุคคลทั่วไป บุคคลที่มีส่วนร่วมในการกระทำความผิด ซึ่งอาจมีทั้งกรณีผู้ต้องหาซึ่งถูกกันเป็นพยานหรือจำเลยที่อ้างตนเองเป็นพยาน โดยพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 จะไม่ให้ความคุ้มครองเฉพาะกรณีจำเลยที่อ้างตนเองเป็นพยาน เนื่องจากบทนิยามคำว่า “พยาน” กำหนดชัดเจนเอาไว้อย่างชัดเจน

สำหรับกรณีผู้ต้องหาซึ่งถูกกันเป็นพยานนั้น ศาสตราจารย์ ดร. คณิต ฅ นคร มีความเห็นว่า “ผู้ถูกกล่าวหา” หรือ “ผู้ต้องหา” ตามปกติมิใช่ “พยานบุคคล” เนื่องจากพยานบุคคลมีหน้าที่ต้องให้การหรือให้ถ้อยคำ แต่ผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหาไม่มีสิทธิที่จะไม่ให้การได้ด้วย และหากผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหายินดีให้การ ผู้ถูกกล่าวหาจะให้การอย่างไรก็ได้ ทั้งนี้ ตามมาตรา 134/48 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2547 นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญยังรับรองสิทธิของบุคคล ที่จะไม่ต้องให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองอันอาจทำให้ตนถูกฟ้องคดีอาญา ด้วย

⁶⁵ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546. มาตรา 3.

⁶⁶ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546. มาตรา 7.

⁶⁷ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546. มาตรา 3.

เหตุนี้ บุคคลที่มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดจึงไม่สมควรได้รับการคุ้มครองตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 เนื่องจากมีสิทธิตามกฎหมายที่จะไม่ปฏิบัติหน้าที่ของ “พยานบุคคล” ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวได้

อย่างไรก็ตาม มีข้อควรพิจารณาว่า มาตรา 244 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งเป็นที่มาของการตรากฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญาใช้ถ้อยคำว่า “บุคคลซึ่งเป็นพยานในคดีอาญามีสิทธิได้รับความคุ้มครองการปฏิบัติที่เหมาะสม และค่าตอบแทน ที่จำเป็นและสมควรจากรัฐ” จึงมีความหมายอย่างกว้าง โดยมีได้จำกัดการให้ความคุ้มครองเฉพาะ “พยานบุคคล” หรือบุคคลที่ไม่มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดเท่านั้น เนื่องจากการคุ้มครองพยานมีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองสวัสดิภาพในชีวิตและร่างกายของบุคคลที่จะมาเป็นพยานให้ได้รับความปลอดภัยจากการคุกคาม การประทุษร้าย การข่มขู่ เพื่อให้รัฐได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่ดีที่สุด ในการพิจารณาคดีอันส่งผลต่อประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีความผิดที่เกี่ยวกับองค์การอาชญากรรม ขบวนการค้ายาเสพติด หรือการทุจริตประพฤติมิชอบ ย่อมมีแต่ผู้ร่วมกระทำความผิดเท่านั้นที่จะสามารถให้ข้อมูลหรือพยานหลักฐานที่เป็นประโยชน์แก่การดำเนินการคดี เห็นได้จากกรณีที่บทบัญญัติของกฎหมายกำหนดให้ศาลลงโทษผู้กระทำความผิด ซึ่งได้ให้ข้อมูลที่สำคัญและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดน้อยกว่าอัตราโทษขั้นต่ำที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นก็ได้ตามมาตรา 100/2 แห่งพระราชบัญญัติ ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 หรือการยกเว้นโทษผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระทำความผิด หากแจ้งเบาะแสการกระทำความผิดตามมาตรา 134 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 หรือการกั้นบุคคลดังกล่าวไว้เป็นพยานตามมาตรา 135 แห่งพระราชบัญญัติเดียวกัน ซึ่งหากคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติให้กั้นบุคคลดังกล่าวไว้เป็นพยานแล้ว ห้ามมิให้ดำเนินคดีอาญา หรือดำเนินการทางวินัยกับบุคคลซึ่งถูกกั้นไว้เป็นพยานนั้น และบุคคลนั้นอาจได้รับความช่วยเหลือได้ตามสมควรจนคดีถึงที่สุด หรือการกั้นผู้ต้องหาเป็นพยานตามข้อ 79 แห่งระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ซึ่งพนักงานอัยการจะมีคำสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาที่เห็นได้ว่าบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดหลักประกันการให้ความคุ้มครองผู้ต้องหาซึ่งถูกกั้นเป็นพยานไว้ทำให้เกิดความเชื่อมั่นที่จะให้พยานหลักฐานที่ดีที่สุดในการพิจารณาคดีอันส่งผลให้รัฐสามารถดำเนินคดีและลงโทษผู้กระทำความผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับกรณีจำเลยอ้างตนเองเป็นพยานตามมาตรา 233 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่

28) พ.ศ. 2551 เป็นบทบัญญัติที่รับรองสิทธิของจำเลยในการเป็นพยาน ซึ่งพยานย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ดังนั้น บุคคลที่มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดจึงอาจอยู่ในข่ายที่จะได้รับการคุ้มครองตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ได้⁶⁸

3.2.1 หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการประเมินบุคคลที่สมควรได้รับการคุ้มครองพยาน

มาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 กำหนดเกี่ยวกับการขอความคุ้มครองตามมาตราการทั่วไป โดยกรณีที่พยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัย ให้พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา ศาล หรือสำนักงานคุ้มครองพยานแล้วแต่กรณี จัดให้พยานอยู่ในความคุ้มครองตามที่เห็นสมควร หรือตามที่พยานหรือบุคคลอื่นใด ซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้องได้ร้องขอ และในกรณีจำเป็น บุคคลดังกล่าวจะขอให้เจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าหน้าที่อื่นช่วยให้ความคุ้มครองแก่พยานได้ตามความจำเป็น ทั้งนี้ ต้องได้รับความยินยอมของพยานด้วย

สำหรับมาตรการพิเศษ มาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 บัญญัติไว้ว่า เมื่อปรากฏแน่ชัดหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าพยานจะไม่ได้รับความปลอดภัย พยานหรือบุคคลอื่นใดที่เกี่ยวข้อง พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา หรือพนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา อาจยื่นคำร้องต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมาย เพื่อขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน ทั้งนี้ ต้องได้รับความยินยอมของพยานด้วย เมื่อได้รับความร้องข้างต้นให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมาย พิจารณาสั่งการโดยด่วน ถ้ามีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าพยานจะไม่ได้รับความปลอดภัย ก็สั่งให้ใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน โดยการดำเนินการดังกล่าวให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง จากบทบัญญัติข้างต้น จึงเป็นที่มาของการออกกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการยื่นและการพิจารณาคำร้องขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2548 มาบังคับใช้

อนึ่ง มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน เป็นมาตรการคุ้มครองพยานที่นำมาใช้กับคดีที่มีความสำคัญ และส่งผลกระทบต่อสังคมเป็นวงกว้าง เช่น คดีความผิดเกี่ยวกับกฎหมายยาเสพติด กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต หรือกฎหมายว่าด้วยศุลกากร คดีความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร คดีความผิดเกี่ยวกับเพศ คดีความผิดเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรม คดีความผิดที่มี

⁶⁸ วรณรี สิงห์สุวรรณ. การคุ้มครองพยานที่เป็นผู้ร่วมกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. 2563. หน้า 6-7.

อัตราโทษจำคุกอย่างต่ำตั้งแต่ 10 ปี ขึ้นไป หรือคดีซึ่งสำนักงานคุ้มครองพยานเห็นสมควรให้ความคุ้มครองพยาน⁶⁹

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2546 ไม่พบว่ามีข้อกำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาเกี่ยวกับบุคคลที่เข้าร่วมโครงการคุ้มครองพยานตามมาตรการข้างต้นแต่ประการใด ทั้งที่บุคคลที่จะมาเป็นพยานและเข้ารับการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษได้นั้น มีแนวโน้มสูงที่จะเป็นผู้ที่เคยมีส่วนร่วมในการกระทำความผิด จึงมีข้อมูลหรือหลักฐานที่สำคัญที่อาจติดกับตัวการใหญ่ได้ จึงได้รับการพิจารณากันตัวบุคคลนั้นไว้เป็นพยานเพื่อเอาผิดกับตัวการที่มีความสำคัญมากกว่า และเป็นประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรมในภาพรวม โดยผู้เคยกระทำความผิดและได้รับการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษนั้น อาจมีการกระทำความผิดขณะที่อยู่ในโครงการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ

3.2.2 ข้อยกเว้นในการเปิดเผยข้อมูลของพยานที่อยู่ในความคุ้มครอง

สำหรับบทบัญญัติที่กำหนดเกี่ยวกับการห้ามมิให้เปิดเผยความลับในการคุ้มครองพยานนั้นพบว่า มาตรา 10 วรรคท้าย ได้กำหนดให้การดำเนินการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติตามคำขอให้มีการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษเป็นความลับและห้ามมิให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเปิดเผยข้อมูลนั้น เว้นแต่จะได้รับการอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม⁷⁰

นอกจากนี้ ได้มีการกำหนดโทษผู้ที่เปิดเผยความลับไว้ในมาตรา 21 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ได้กำหนดห้ามบุคคลใดเปิดเผยความลับเกี่ยวกับสถานที่อยู่ ชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพ หรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวพยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน ซึ่งได้มีการดำเนินการเพื่อให้เกิดความปลอดภัยตามมาตรา 6 มาตรา 7 มาตรา 10 หรือมาตรา 11 โดยประการที่น่าจะเป็นเหตุให้บุคคลเหล่านั้นไม่ได้รับความปลอดภัย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ นอกจากนี้ ผู้กระทำยังต้องได้รับโทษหนักขึ้น หากมีผลทำให้พยานได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ได้รับอันตรายสาหัส หรือถึงแก่ความตาย และมาตรา 22 หากการเปิดเผยข้อมูลตามมาตรา 21 เป็นการกระทำเพื่อให้พยานในคดีอาญาไม่ได้รับความปลอดภัย ผู้กระทำต้องระวางโทษหนักกว่าที่บัญญัติไว้ในมาตรานั้นกึ่งหนึ่ง

ดังที่ผู้ศึกษาได้กล่าวมาแล้วว่า พยานมีด้วยกันหลายประเภท พยานที่ได้รับการคุ้มครองอาจเป็นได้ทั้งบุคคลที่เป็นเหยื่อในการกระทำความผิดอาญา และบุคคลที่เคยเป็น

⁶⁹ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546. มาตรา 8.

⁷⁰ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546. มาตรา 10 วรรคท้าย.

สมาชิกขององค์กรอาชญากรรมซึ่งมีข้อมูลสำคัญอันจะนำไปสู่การจับกุมตัวการใหญ่ หรือหัวหน้าองค์กรอาชญากรรมได้ บุคคลเหล่านี้ อาจเคยเป็นผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือมีส่วนร่วมในคดีอาญาในคดีที่ตนถูกกักไว้เป็นพยาน และหากพยานในคดีอาญาที่ได้รับการคุ้มครองได้รับการคุ้มครองโดยเปลี่ยนอัตลักษณ์ใหม่ เปลี่ยนที่อยู่อาศัยใหม่ แล้วไปก่ออาชญากรรมขึ้นในชุมชนใหม่ที่ตนไปอาศัยอยู่โดยอาศัยความที่ไม่มีบุคคลใดล่วงรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์เดิมของตนที่เคยกระทำความผิด จึงทำให้ระมัดระวังไม่เพียงพอ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานคดีอาญา พ.ศ. 2546 กลับไม่มีบทบัญญัติโดยยกเว้นให้เจ้าหน้าที่มีสิทธิที่จะเปิดเผยชื่อและตัวตนดั้งเดิมของพยาน กรณีที่พยานผู้นั้นถูกสอบสวนหรือถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดร้ายแรง

3.2.3 วิธีการให้ความคุ้มครองแก่พยานในคดีอาญา

พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ได้แบ่งประเภทของการคุ้มครองคุ้มครองพยานออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ มาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยาน ตามมาตรา 6 และมาตรา 7 และมาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานตามมาตรา 8 มาตรา 9 มาตรา 10 มาตรา 11 และมาตรา 12

โดยมาตรา 6 ได้บัญญัติให้การคุ้มครองแก่พยานตามมาตราทั่วไปคือ การจัดให้พยานไปอยู่ในสถานที่ที่ปลอดภัย เว้นแต่พยานจะไม่ให้ความยินยอมและการปกปิดไม่ให้มีการเปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพ หรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวพยานได้ ทั้งนี้ตามความเหมาะสมแก่สถานะและสภาพของพยานและลักษณะของคดีอาญาที่เกี่ยวข้อง

ส่วนมาตรา 10 ได้กำหนดหลักเกณฑ์การคุ้มครองพยานตามมาตราพิเศษ ได้แก่ การย้ายที่อยู่ หรือจัดหาที่พักอันเหมาะสม การจ่ายค่าเลี้ยงชีพที่สมควรแก่พยานหรือบุคคลที่อยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูของพยานเป็นระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี เว้นแต่มีเหตุจำเป็นอาจขยายระยะเวลาครั้งละไม่เกินสามเดือนแต่ไม่เกินสองปี ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล และหลักฐานทางทะเบียนที่สามารถระบุตัวพยาน รวมทั้งการดำเนินการเพื่อกลับคืนสู่ฐานะเดิมตามคำขอของพยานด้วย ดำเนินการเพื่อให้มีอาชีพหรือให้มีการศึกษาอบรมหรือเพื่อให้พยานสามารถดำรงชีวิตได้ตามที่เหมาะสม ช่วยเหลือในการเรียกร้องสิทธิของพยานพึงได้รับ ดำเนินการให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองความปลอดภัยในระยะเวลาที่จำเป็น ดำเนินการอื่นใดให้พยานได้รับความช่วยเหลือหรือได้รับการคุ้มครองตามที่เห็นสมควร⁷¹

อนึ่ง ในปัจจุบัน มีหลายหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการให้ความคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามมาตราทั่วไป ได้แก่ สำนักงานคุ้มครองพยาน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงกลาโหม กระทรวงมหาดไทย กรมสอบสวนคดีพิเศษ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและ

⁷¹ พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546. มาตรา 10 วรรคแรก.

เยาวชน และกรมราชทัณฑ์ เป็นต้น โดยหน่วยงานเหล่านี้ มีอำนาจในการออกระเบียบเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานตามมาตรา 6 ทั่วไปภายใต้อำนาจหน้าที่ของตนขึ้นบังคับใช้ ดังที่ผู้ศึกษาจะได้กล่าวต่อไป

3.3 ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยการกำหนดแนวปฏิบัติการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2548

สืบเนื่องมาจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 เพื่อรองรับสิทธิของบุคคลซึ่งเป็นพยานในคดีอาญาให้ได้รับความคุ้มครอง การปฏิบัติที่เหมาะสม และอาศัยอำนาจตามมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 จึงได้ออกระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยการกำหนดแนวปฏิบัติการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2548 โดยได้ให้ความหมายของพยาน หมายถึง บุคคลซึ่งจะมาให้หรือได้ให้ข้อเท็จจริงต่อพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา หรือศาลในการดำเนินคดีอาญา รวมทั้งผู้ชำนาญการพิเศษ และบุคคลตามมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 แต่มิให้หมายความรวมถึงจำเลยที่อ้างตนเป็นพยาน และได้กำหนดมาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้ ดังต่อไปนี้

ระเบียบฉบับนี้ ได้กำหนดเกี่ยวกับวิธีการให้ความคุ้มครองแก่พยานในคดีอาญา โดยดำเนินการดังต่อไปนี้⁷²

- (1) จัดเจ้าหน้าที่ตำรวจไปให้ความปลอดภัยแก่พยาน
- (2) การจัดให้พยานอยู่ในสถานที่ที่ปลอดภัย
- (3) การปกปิดมิให้มีการเปิดเผยถึงการคุ้มครองพยาน รวมทั้งชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพ หรือ ข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวพยานได้ตามความเหมาะสมแก่สถานะและสภาพของพยานและลักษณะของคดีอาญาที่เกี่ยวข้อง

ทั้งนี้ ต้องได้รับความยินยอมจากพยานหรือบุคคลที่มีอำนาจให้การยินยอมแทนพยาน ได้แก่ บิดาและมารดา หรือบิดาหรือมารดาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

3.4 ระเบียบกระทรวงกลาโหมว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2548

ระเบียบกระทรวงกลาโหมว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2548 ให้ความหมายของพยาน หมายความว่า พยานบุคคลซึ่งจะมาให้หรือได้ให้ข้อเท็จจริงต่อพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาหรือศาล ในการดำเนินคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลทหาร รวมทั้งผู้ชำนาญการพิเศษ แต่มิให้หมายรวมถึง

⁷² ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยการกำหนดแนวปฏิบัติการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2548. ข้อ 4.

จำเลยที่อ้างตนเองเป็นพยาน⁷³ นอกจากนี้ยังหมายรวมถึง สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานที่อาจไม่ได้รับความปลอดภัย⁷⁴

ทั้งนี้ระเบียบฉบับนี้ได้แบ่งประเภทของการคุ้มครองพยานออกเป็น 2 มาตรการ ได้แก่ มาตรการทั่วไป หมายถึง มาตรการที่พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวน สอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา ศาลทหาร หรือหน่วยงานคุ้มครองพยานหรือคณะกรรมการคุ้มครองพยานแล้วแต่กรณี จัดให้พนักงานอยู่ในความคุ้มครองตามที่เห็นสมควรหรือตามที่พยานอื่นใดซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้องได้ร้องขอ กรณีที่จำเป็นบุคคลข้างต้นได้ขอให้เจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าหน้าที่อื่นช่วยให้ความคุ้มครองแก่พยานได้ตามความจำเป็น เมื่อเห็นว่าพยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัย และมาตรการพิเศษ หมายถึง มาตรการตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา⁷⁵

3.4.1 หลักเกณฑ์การประเมินบุคคลที่สมควรได้รับการคุ้มครองพยาน

เมื่อมีการร้องขอให้มีการคุ้มครองพยานตามมาตรการทั่วไป ให้มีหนังสือถึงคณะกรรมการคุ้มครองพยาน กระทรวงกลาโหม ซึ่งมีอำนาจในการพิจารณาคำร้องขอใช้มาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยาน และมีมติว่าสมควรจะให้การคุ้มครองพยานหรือไม่เพียงใด โดยในการพิจารณาคำร้อง ให้คำนึงถึงเรื่องดังต่อไปนี้⁷⁶

- 1) เหตุอันควรเชื่อได้ว่าพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานอาจไม่ได้รับความปลอดภัย
- 2) ความจำเป็นและสมควรในการคุ้มครองพยาน
- 3) เงื่อนไขและระยะเวลาที่สมควรได้รับความคุ้มครอง
- 4) ความเห็นของพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา เจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องหรือศาลแล้วแต่กรณี
- 5) ความยินยอมเข้ารับการคุ้มครองโดยชัดแจ้ง
- 6) งบประมาณค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายในการคุ้มครองพยาน

3.4.2 วิธีการให้ความคุ้มครองแก่พยานในคดีอาญา

สำหรับวิธีการคุ้มครองพยานนั้น กระทำโดย⁷⁷

⁷³ ระเบียบกระทรวงกลาโหมว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2548. ข้อ 3.

⁷⁴ ระเบียบกระทรวงกลาโหมว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2548. ข้อ 9.

⁷⁵ ระเบียบกระทรวงกลาโหมว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2548. ข้อ 3.

⁷⁶ ระเบียบกระทรวงกลาโหมว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2548. ข้อ 18.

⁷⁷ ระเบียบกระทรวงกลาโหมว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2548. ข้อ 29.

- 1) การจัดส่งพนักงานเจ้าหน้าที่หน่วยงานคุ้มครองพยานไปอารักขา ณ ที่พักอาศัย
- 2) จัดให้อยู่หรือพักอาศัยในสถานที่ที่ปลอดภัย
- 3) จัดให้พักอาศัยในสถานที่ราชการของหน่วยงานคุ้มครองพยาน
- 4) ปกปิดมิให้มีการเปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพหรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวได้
- 5) จัดให้มีการติดต่อสอบถามความเป็นอยู่ หรือตรวจสอบสถานที่อยู่ หรือที่พักอาศัยสม่ำเสมอ
- 6) จัดให้มีการตรวจสอบการปฏิบัติตามเงื่อนไขในการคุ้มครอง
 ทั้งนี้ การดำเนินการข้างต้นอาจดำเนินการอย่างเข้มงวดตลอดเวลา หรือบางครั้ง หรือบางเวลาก็ได้ โดยต้องกระทำอย่างรอบคอบ ซึ่งต้องคำนึงถึงความเหมาะสมแก่สถานะและสภาพของผู้รับการคุ้มครองและลักษณะของคดีอาญาที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ คณะกรรมการอาจเปลี่ยนแปลงวิธีการคุ้มครองตามความเหมาะสมได้

การคุ้มครองพยานตามมาตรการทั่วไป กระทรวงกลาโหมจะให้ความคุ้มครองเฉพาะคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลทหารเท่านั้น เว้นแต่กระทรวงยุติธรรมร้องขอให้ช่วยคุ้มครองบุคคลที่มีอยู่ในอำนาจศาลทหาร ก็ให้กระทรวงกลาโหมให้ความร่วมมือคุ้มครองบุคคลดังกล่าวได้⁷⁸ ส่วนการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ ให้กระทรวงกลาโหมให้ความร่วมมือช่วยคุ้มครองเฉพาะการดำเนินการตามมาตรา 10 (1) อันได้แก่ การย้ายที่อยู่หรือจัดหาที่พักอันเหมาะสมตามมาตรการพิเศษ และมาตรา 10 (6) คือการดำเนินการให้มีเจ้าหน้าที่คุ้มครองความปลอดภัยในระยะเวลาที่จำเป็น แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมได้แต่งตั้งเจ้าหน้าที่กระทรวงกลาโหมเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่ในการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษแล้ว⁷⁹

3.5 ระเบียบกองทัพไทยว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2557

ระเบียบกองทัพไทยว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2557 ออกโดยอาศัยอำนาจตามความในข้อ 4 ของระเบียบกระทรวงกลาโหมว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2548 โดยระเบียบดังกล่าวให้ความหมายของพยาน หมายถึง พยานบุคคลซึ่งจะมาให้หรือได้ให้ข้อเท็จจริงต่อพนักงานผู้มีอำนาจ สืบสวนคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจของศาลทหาร พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา หรือศาล ในการดำเนินคดีอาญา รวมทั้ง

⁷⁸ ระเบียบกระทรวงกลาโหมว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2548. ข้อ 37.

⁷⁹ ระเบียบกระทรวงกลาโหมว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2548. ข้อ 38.

ผู้ชำนาญการพิเศษ แต่มิให้หมายความรวมถึงจำเลยที่อ้างตนเป็นพยาน⁸⁰ นอกจากนี้ยังหมายถึง สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของพยานหรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานซึ่งมีผลต่อการที่พยานจะมาเป็นพยานด้วย⁸¹

เมื่อพยานในคดีอาญาอาจไม่ได้รับความปลอดภัย พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนสอบสวน ฟ้องคดีอาญา ศาลทหาร พยานหรือบุคคลอื่นใดซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้อง อาจทำให้สำนักงานคุ้มครองพยาน กระทรวงกลาโหม จัดให้พยานอยู่ในความคุ้มครองตามมาตราทั่วไป ทั้งนี้ วิธีการให้ความคุ้มครองแก่พยาน ปรากฏในบทนิยามของมาตราทั่วไป หมายถึง การจัดให้พยานอยู่ในสถานที่ ที่ปลอดภัย เว้นแต่พยานจะไม่ให้ความยินยอม และการปกปิดมิให้มีการเปิดเผย ชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพ หรือ ข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวพยานได้ ทั้งนี้ ตามความเหมาะสมแก่สถานะและสภาพของพยาน และลักษณะของคดีอาญาที่เกี่ยวข้อง และมาตรการพิเศษ หมายถึง มาตรการพิเศษตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา⁸²

3.6 ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยแนวปฏิบัติงานคุ้มครองพยานในคดีอาญา

พ.ศ. 2550

ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยแนวปฏิบัติงานคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2550 ออกโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ประกอบกับพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 โดยระเบียบฉบับนี้ให้ความหมายของพยาน หมายถึง พยานบุคคลซึ่งจะมาให้หรือได้ให้ข้อเท็จจริงต่อพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา หรือศาลในการดำเนินคดีอาญา รวมทั้งผู้ชำนาญการพิเศษ แต่มิให้รวมถึงจำเลยที่อ้างตนเองเป็นพยาน ทั้งนี้ ได้กล่าวถึงหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยานในสังกัดกระทรวงยุติธรรมได้แก่ กรมสอบสวนคดีพิเศษ กรมราชทัณฑ์ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด⁸³ โดยให้การคุ้มครองแก่พยานตามมาตราทั่วไป ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา ดังต่อไปนี้

3.6.1 ข้อยกเว้นในการเปิดเผยข้อมูลของพยานที่อยู่ในความคุ้มครอง

ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยแนวปฏิบัติงานคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2550 กำหนดให้การดำเนินการอันเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานและที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการคุ้มครอง

⁸⁰ ระเบียบกองทัพไทยว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2557. ข้อ 3.

⁸¹ ระเบียบกองทัพไทยว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2557. ข้อ 10.

⁸² ระเบียบกองทัพไทยว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2557. ข้อ 3.

⁸³ ระเบียบกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพว่าด้วยการปฏิบัติที่เหมาะสมต่อพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2564. ข้อ 3.

พยานให้ดำเนินการเป็นการลับ โดยคำนึงถึงความปลอดภัยของพยาน ข้อมูลและรายละเอียดเกี่ยวกับตัวพยาน บุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน พฤติการณ์แห่งคดี ความไม่ปลอดภัยที่พยานจะได้รับและข้อเท็จจริงอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นสำคัญ⁸⁴ ทั้งนี้มิได้กล่าวถึงข้อยกเว้นในการเปิดเผยข้อมูลของพยานในคดีอาญา เอาไว้แต่ประการใด

3.6.2 วิธีการให้ความคุ้มครองแก่พยานในคดีอาญา

สำหรับการกำหนดวิธีการคุ้มครองพยานให้ได้รับความปลอดภัย ให้คำนึงถึงลักษณะของคดีอาญาที่เกี่ยวข้อง พฤติการณ์แห่งความไม่ปลอดภัยของพยาน ความเหมาะสมแก่สถานะและสภาพของพยาน และความยินยอมของพยาน⁸⁵

3.7 ระเบียบกรมสอบสวนคดีพิเศษว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2554

ระเบียบกรมสอบสวนคดีพิเศษว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2554 โดยหน่วยงานที่มีหน้าที่ให้การคุ้มครองพยานหมายถึงหน่วยงานในสังกัดกรมสอบสวนคดีพิเศษที่มีหน้าที่ในการให้การคุ้มครองพยาน และหมายรวมถึงหน่วยงานอื่นหรือองค์กรอื่นที่กรมสอบสวนคดีพิเศษขอความร่วมมือหรือมอบหมายให้ดำเนินการคุ้มครองพยานด้วย⁸⁶

3.7.1 หลักเกณฑ์การประเมินบุคคลที่สมควรได้รับการคุ้มครองพยาน

ระเบียบกรมสอบสวนคดีพิเศษว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2554 กำหนดให้ผู้ร้องขอ อันได้แก่ พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีพิเศษ พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา ศาล สำนักงานคุ้มครองพยาน พยานหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมาย หรือบุคคลอื่นใดที่มีประโยชน์เกี่ยวข้อง⁸⁷ ให้มีการคุ้มครองพยานให้ร้องขอให้มีการคุ้มครองพยานตามมาตราการทั่วไปต่อศูนย์คุ้มครองพยาน โดยทำเป็นหนังสือหรือด้วยวาจาหรือด้วยวิธีอื่นใดก็ได้⁸⁸ และผู้มีหน้าที่และอำนาจในการอนุมัติให้นำมาตรการทั่วไปในการคุ้มครองพยานมาใช้ได้คือ คณะกรรมการคุ้มครองพยาน⁸⁹ และการอนุมัติให้นำมาตรการทั่วไปมาใช้คุ้มครองพยานนั้น คณะกรรมการพิจารณาถึงความสำคัญและความจำเป็นของพยานในคดีที่ขอคุ้มครองและ

⁸⁴ ระเบียบกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพว่าด้วยการปฏิบัติที่เหมาะสมต่อพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2564. ข้อ 6.

⁸⁵ ระเบียบกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพว่าด้วยการปฏิบัติที่เหมาะสมต่อพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2564. ข้อ 9.

⁸⁶ ระเบียบกรมสอบสวนคดีพิเศษว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2554. ข้อ 4.

⁸⁷ ระเบียบกรมสอบสวนคดีพิเศษว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2554. ข้อ 4.

⁸⁸ ระเบียบกรมสอบสวนคดีพิเศษว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2554. ข้อ 14.

⁸⁹ ระเบียบกรมสอบสวนคดีพิเศษว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2554. ข้อ 9, ข้อ 10.

กำหนดวิธีการคุ้มครองที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงความคุ้มค่าของงบประมาณราชการด้วย⁹⁰

ส่วนการร้องขอให้มีการใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานนั้น ให้หัวหน้าคณะทำงานสอบสวนคดีพิเศษหรือผู้ร้องขอขึ้นเรื่องต่อศูนย์คุ้มครองพยานเพื่อพิจารณานำเสนอคณะกรรมการให้คณะกรรมการเสนอความเห็นต่ออธิบดี เพื่อประกอบการนำเสนอต่อสำนักงานคุ้มครองพยาน กระทรวงยุติธรรม เพื่อนำเสนอรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ตามกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการยื่นและการพิจารณาคำร้องขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2548 ต่อไป⁹¹

3.7.2 วิธีการให้ความคุ้มครองแก่พยานในคดีอาญา

สำหรับสาระสำคัญในการให้การคุ้มครองพยานตามระเบียบนี้คือ มีการแบ่งมาตรการคุ้มครองพยานออกเป็น 2 มาตรการได้แก่ มาตรการทั่วไปและมาตรการพิเศษ

สำหรับมาตรการทั่วไป ได้กำหนดวิธีการคุ้มครองพยานไว้คือ⁹²

(1) การจัดเจ้าหน้าที่ให้การคุ้มครองพยาน ณ ที่พักอาศัยหรือสถานที่ที่พยานร้องขอ

(2) จัดให้อยู่ในสถานที่คุ้มครองพยาน ซึ่งหน่วยงานคุ้มครองพยานจัดไว้

(3) ปกปิดมิให้มีการเปิดเผยชื่อ ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพ หรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวได้

(4) ประสานงานกับหน่วยงานหรือองค์กรอื่น ๆ เพื่อขอความร่วมมือหรือมอบหมายให้ดำเนินการคุ้มครองพยาน

(5) จัดให้มีการติดต่อ สอบถามความเป็นอยู่หรือตรวจสถานที่พักอาศัยอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งการอำนวยความสะดวกให้พยานได้รับการติดต่อจากญาติและบุคคลที่ต้องการ ทั้งนี้ ภายใต้วิธีการที่เจ้าหน้าที่คุ้มครองพยานกำหนด

(6) จัดให้มีการตรวจสอบการปฏิบัติตามเงื่อนไขในการคุ้มครองตามความเหมาะสม

(7) วิธีการอื่นใดที่อธิบดีหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากอธิบดีหรือคณะกรรมการเห็นว่าเหมาะสมแก่สถานะและสภาพของผู้รับการคุ้มครอง

⁹⁰ ระเบียบกรมสอบสวนคดีพิเศษว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2554. ข้อ 12.

⁹¹ ระเบียบกรมสอบสวนคดีพิเศษว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2554. ข้อ 30.

⁹² ระเบียบกรมสอบสวนคดีพิเศษว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2554. ข้อ 20.

3.8 ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการให้ความคุ้มครองพยานที่เป็นผู้ถูกคุมขังหรือ ผู้ถูกกักกันในคดีอาญาในความควบคุมของกรมราชทัณฑ์ พ.ศ. 2549

ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการให้ความคุ้มครองพยานที่เป็นผู้ถูกคุมขังหรือผู้ถูกกักกันในคดีอาญาในความควบคุมของกรมราชทัณฑ์ พ.ศ. 2549 ตราขึ้นโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 32 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 อธิบดีกรมราชทัณฑ์ออกระเบียบไว้ดังนี้

ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการให้ความคุ้มครองพยานที่เป็นผู้ถูกคุมขังหรือผู้ถูกกักกันในคดีอาญาในความควบคุมของกรมราชทัณฑ์ พ.ศ. 2549 ให้ความหมายของพยาน หมายถึง พยานบุคคลที่เป็นผู้ถูกคุมขังหรือผู้ถูกกักกัน ซึ่งจะให้หรือได้ให้ข้อเท็จจริงต่อพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวน สอบสวน ฟ้องคดีอาญาหรือศาล ในการดำเนินคดีอาญา รวมทั้งผู้ชำนาญการพิเศษ แต่ไม่ได้รวมถึงจำเลยที่อ้างตนเองเป็นพยาน นอกจากนี้ยังให้ความหมายบุคคลอื่นที่เป็นผู้ถูกคุมขังหรือผู้ถูกกักกัน หมายถึง ผู้ถูกคุมขังหรือผู้ถูกกักกันซึ่งเป็นสามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือผู้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานทั้งนี้ การคุ้มครองหมายถึง การคุ้มครองตามมาตรการทั่วไปตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546⁹³

3.8.1 หลักเกณฑ์การประเมินบุคคลที่สมควรได้รับการคุ้มครองพยาน

การขอให้มีการคุ้มครองพยานเกิดขึ้นได้ 2 กรณี คือ กรณีแรก เมื่อพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา ศาล หรือสำนักงานคุ้มครองพยาน เห็นว่า พยานหรือบุคคลอื่นที่เป็นผู้ถูกคุมขังหรือผู้ถูกกักกันอาจไม่ได้รับความปลอดภัย อาจขอให้หน่วยงานคุ้มครองพยานของกรมราชทัณฑ์ ช่วยคุ้มครองพยานหรือบุคคลอื่นนั้น⁹⁴ และอีกกรณีหนึ่งคือ ตัวของพยานเองอาจขอให้คุ้มครองพยานหรือบุคคลอื่นที่เป็นผู้ถูกคุมขังหรือผู้ถูกกักกัน ไปยังพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา ศาล หรือสำนักงานคุ้มครองพยาน ผ่านหน่วยงานคุ้มครองพยานของกรมราชทัณฑ์⁹⁵ แต่บทบัญญัติข้างต้นมิได้กล่าวถึงหลักเกณฑ์ในการพิจารณาแต่ประการใด

⁹³ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการให้ความคุ้มครองพยานที่เป็นผู้ถูกคุมขังหรือผู้ถูกกักกันในคดีอาญาในความควบคุมของกรมราชทัณฑ์ พ.ศ. 2549. ข้อ 3.

⁹⁴ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการให้ความคุ้มครองพยานที่เป็นผู้ถูกคุมขังหรือผู้ถูกกักกันในคดีอาญาในความควบคุมของกรมราชทัณฑ์ พ.ศ. 2549. ข้อ 5.

⁹⁵ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการให้ความคุ้มครองพยานที่เป็นผู้ถูกคุมขังหรือผู้ถูกกักกันในคดีอาญาในความควบคุมของกรมราชทัณฑ์ พ.ศ. 2549. ข้อ 6.

3.8.2 วิธีการให้ความคุ้มครองแก่พยานในคดีอาญา

สำหรับวิธีการให้ความคุ้มครองความปลอดภัยของพยานหรือบุคคลอื่นที่ เป็นผู้ถูกคุมขังหรือผู้ถูกกักกันให้พนักงานเจ้าหน้าที่ปฏิบัติต่อพยานหรือบุคคลนั้นตามความเหมาะสม ใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างดังต่อไปนี้⁹⁶

- (1) จัดให้อยู่ในความดูแลอย่างใกล้ชิด
- (2) แยกขังในที่ปลอดภัย หรือย้ายเรือนจำ
- (3) มีการสอบถามความเป็นอยู่ และตรวจสถานที่ที่คุมขังสม่ำเสมอ
- (4) ดำเนินการอื่นใดตามที่หัวหน้าหน่วยงานคุ้มครองพยานของกรม

ราชทัณฑ์เห็นสมควร โดยให้หัวหน้าหน่วยงานคุ้มครองพยานของกรมราชทัณฑ์กำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการปฏิบัติการคุ้มครองพยานภายในหน่วยงานได้ตามความเหมาะสมและตามความจำเป็น

นอกจากนี้ ยังกำหนดให้มีมาตรการปกปิดมิให้มีการเปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพ หรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวพยานหรือบุคคลดังกล่าวได้ และให้ถือปฏิบัติว่า ข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อมูลความลับของทางราชการ⁹⁷

3.9 ระเบียบกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนว่าด้วยการแจ้ง วิธีการที่เจ้าหน้าที่ ให้ความคุ้มครองแก่พยานและการสิ้นสุดซึ่งการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2549

ระเบียบกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนว่าด้วยการแจ้ง วิธีการที่เจ้าหน้าที่ ให้ความคุ้มครองแก่พยานและการสิ้นสุดซึ่งการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2549 ตราขึ้นโดยอาศัยความ ตามมาตรา 6 วรรคสองแห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และมาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 เพื่อให้การคุ้มครองแก่เด็กและ เยาวชนในฐานะพยานในคดีอาญาหรือผู้ที่พยานขอให้คุ้มครองให้เป็นไปโดยเรียบร้อย รายละเอียด ต่อไปนี้

ระเบียบกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนว่าด้วยการแจ้ง วิธีการที่เจ้าหน้าที่ ให้ความคุ้มครองแก่พยานและการสิ้นสุดซึ่งการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2549 กำหนดความหมายของ คำว่า พยาน หมายถึง พยานบุคคลซึ่งจะมาให้ หรือได้ให้ข้อเท็จจริงต่อพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวน คดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา หรือศาลในการ

⁹⁶ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการให้ความคุ้มครองพยานที่ เป็นผู้ถูกคุมขังหรือผู้ถูกกักกันในคดีอาญา ในความควบคุมของกรมราชทัณฑ์ พ.ศ. 2549. ข้อ 12.

⁹⁷ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการให้ความคุ้มครองพยานที่ เป็นผู้ถูกคุมขังหรือผู้ถูกกักกันในคดีอาญา ในความควบคุมของกรมราชทัณฑ์ พ.ศ. 2549. ข้อ 13.

ดำเนินคดีอาญา รวมทั้งผู้ชำนาญการพิเศษ แต่มิให้หมายรวมถึงจำเลยที่อ้างตนเองเป็นพยาน⁹⁸ ทั้งนี้ การคุ้มครองตามระเบียบนี้ เป็นการคุ้มครองตามมาตรการทั่วไป ดังต่อไปนี้

3.9.1 หลักเกณฑ์การประเมินบุคคลที่สมควรได้รับการคุ้มครองพยาน

การแจ้งและการร้องขอให้คุ้มครองพยาน เมื่อเจ้าหน้าที่ทราบว่าเป็นเด็กหรือเยาวชนใดเป็นพยานในคดีอาญาอื่นและอาจไม่ได้รับความปลอดภัย หรือได้รับแจ้งจากเด็กหรือเยาวชนที่อยู่ในสถานที่ควบคุมว่าประสงค์จะขอรับการคุ้มครอง ให้ทำรายงานแจ้งให้ผู้อำนวยการทราบโดยเร็ว⁹⁹ หรือ พยานอาจร้องขอให้นำมาตรการคุ้มครองพยานมาใช้กับเด็กหรือเยาวชนที่อยู่ในฐานะเป็นสามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือเป็นบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน ซึ่งอาจไม่ได้รับความปลอดภัยจากการที่พยานให้การหรือจะให้การเป็นพยาน¹⁰⁰ เมื่อผู้อำนวยการได้รับแจ้งแล้ว ต้องดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริง โดยให้เจ้าหน้าที่คนหนึ่งคนใดหรือแต่งตั้งคณะกรรมการให้ดำเนินการเพื่อให้ได้ข้อมูลว่าเด็กหรือเยาวชนรายใดสมควรได้รับการคุ้มครองฐานะพยานหรือนำมาตรการคุ้มครองพยานมาใช้¹⁰¹

3.9.2 วิธีการให้ความคุ้มครองแก่พยานในคดีอาญา

สำหรับวิธีการคุ้มครองเด็กหรือเยาวชน อาจใช้วิธีการหนึ่งวิธีการใด ดังต่อไปนี้¹⁰²

- (1) จัดให้ได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิด
- (2) จัดให้ย้ายนอน
- (3) จัดให้ย้ายสถานที่ควบคุมหรือจัดหาที่พักอันเหมาะสม โดยความ

เห็นชอบจากอธิบดี

⁹⁸ ระเบียบกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนว่าด้วยการแจ้ง วิธีการที่เจ้าหน้าที่ให้ความคุ้มครองแก่พยานและการสิ้นสุดซึ่งการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2549. ข้อ 3.

⁹⁹ ระเบียบกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนว่าด้วยการแจ้ง วิธีการที่เจ้าหน้าที่ให้ความคุ้มครองแก่พยานและการสิ้นสุดซึ่งการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2549. ข้อ 4.

¹⁰⁰ ระเบียบกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนว่าด้วยการแจ้ง วิธีการที่เจ้าหน้าที่ให้ความคุ้มครองแก่พยานและการสิ้นสุดซึ่งการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2549. ข้อ 5.

¹⁰¹ ระเบียบกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนว่าด้วยการแจ้ง วิธีการที่เจ้าหน้าที่ให้ความคุ้มครองแก่พยานและการสิ้นสุดซึ่งการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2549. ข้อ 6.

¹⁰² ระเบียบกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนว่าด้วยการแจ้ง วิธีการที่เจ้าหน้าที่ให้ความคุ้มครองแก่พยานและการสิ้นสุดซึ่งการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2549. ข้อ 10.

(4) คำเนิการอื่นใดให้ได้รับความช่วยเหลือ หรือได้รับการคุ้มครองตามที่เห็นสมควร โดยอาจประสานกับหน่วยงานอื่นให้ความคุ้มครอง รวมทั้งอาจประสานกับสำนักงานคุ้มครองพยานเพื่อให้ความช่วยเหลือในสิ่งที่เด็กหรือเยาวชนควรได้รับ

3.10 ระเบียบกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพว่าด้วยการปฏิบัติที่เหมาะสมต่อพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2564

ระเบียบกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพว่าด้วยการปฏิบัติที่เหมาะสมต่อพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2564 ฉบับนี้ บัญญัติขึ้นโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ประกอบกับมาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ได้กำหนดเกี่ยวกับการปฏิบัติที่เหมาะสมต่อพยานที่อยู่ในโครงการคุ้มครองพยาน เอาไว้เฉพาะวิธีการให้ความคุ้มครองแก่พยานในคดีอาญา ดังต่อไปนี้

กรณีที่มีเหตุจำเป็น เพื่อสนับสนุนมาตรการคุ้มครองพยานให้มีประสิทธิภาพสูงสุด สำนักงานพึงประสานกับพนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวน เพื่อให้มีการสืบพยานล่วงหน้าหรือสืบพยานก่อนฟ้อง

กรณีที่ต้องจัดหาสถานที่ปลอดภัย พึงจัดให้พยานอยู่ในสถานที่ที่เหมาะสมภายใต้หลักการรักษาความปลอดภัยและถูกสุขลักษณะ¹⁰³ นอกจากนี้ สำนักงานพึงจัดให้พนักงานเจ้าหน้าที่ชุดคุ้มครองความปลอดภัยตามความเหมาะสมกับอัตลักษณ์ทางเพศหรือเพศสภาพของพยาน¹⁰⁴

กรณีที่พยานมีความประสงค์จะติดต่อสื่อสารหรือพบญาติ บุคคลภายนอกหน่วยงานใดหรือกรณีที่ญาติ บุคคลภายนอก หรือหน่วยงานใดมีความประสงค์จะติดต่อสื่อสารหรือพบพยาน สำนักงานอาจจัดให้มีการติดต่อสื่อสารหรือพบได้ตามความเหมาะสมและความจำเป็นแล้วแต่กรณี¹⁰⁵

¹⁰³ ระเบียบกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพว่าด้วยการปฏิบัติที่เหมาะสมต่อพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2564. ข้อ 14.

¹⁰⁴ ระเบียบกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพว่าด้วยการปฏิบัติที่เหมาะสมต่อพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2564. ข้อ 15.

ข้อ 15.

¹⁰⁵ ระเบียบกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพว่าด้วยการปฏิบัติที่เหมาะสมต่อพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2564. ข้อ 17.

ข้อ 17.

3.11 ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการคุ้มครองช่วยเหลือพยาน พ.ศ. 2562

การออกระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการคุ้มครองช่วยเหลือพยาน พ.ศ. 2562 นี้ ออกโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 131 วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม มาตรา 133 และมาตรา 162(2) แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปราม การทุจริต พ.ศ. 2561 ประกอบมาตรา 5 และมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยาน ในคดีอาญา พ.ศ. 2546 คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติจึงออกระเบียบไว้ โดยกำหนดให้ผู้ร้องขอ ได้แก่ ผู้กล่าวหา ผู้เสียหาย ผู้ทำคำร้อง ผู้ร้องทุกข์กล่าวโทษ ผู้ให้ถ้อยคำ หรือผู้ที่แจ้งเบาะแสหรือข้อมูลใดเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. และให้หมายความรวมถึง คู่สมรส บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือบุคคลอื่นใดที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้ร้องขอด้วย และพยาน หมายถึงบุคคลที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติให้ความคุ้มครองช่วยเหลือหรือกันไว้เป็นพยาน¹⁰⁶

3.11.1 หลักเกณฑ์การประเมินบุคคลที่สมควรได้รับการคุ้มครองพยาน

ในกรณีที่ผู้ร้องขอเห็นว่าตนเองอาจไม่ได้รับความปลอดภัยจากการมาให้การเป็นพยาน อาจยื่นคำร้องขอให้คุ้มครองพยานต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้ และหากข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องปรากฏเหตุอันควรเชื่อว่า ผู้ร้องขอจะไม่สามารถได้รับความปลอดภัย คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะพิจารณาให้ความคุ้มครองช่วยเหลือบุคคลดังกล่าวก็ได้¹⁰⁷ เมื่อได้รับคำร้องขอให้มีการคุ้มครองพยานแล้ว เจ้าหน้าที่ต้องบันทึกปากคำและความยินยอมของผู้ร้องขอไว้ จากนั้นตรวจสอบข้อเท็จจริง และรวบรวมพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องว่ามีเหตุอันควรเชื่อได้ว่า ผู้ร้องขอจะไม่สามารถได้รับความปลอดภัยหรือเหตุอื่นที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองช่วยเหลือพยาน และให้เสนอความเห็นต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อให้การคุ้มครองตามมาตรการทั่วไปหรือมาตรการพิเศษแล้วแต่กรณี และให้สำนักงานเป็นผู้ให้ความคุ้มครองพยานหรือมอบหมายให้หน่วยงานอื่นดำเนินการ ทั้งนี้ให้นำกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญามาบังคับใช้โดยอนุโลม¹⁰⁸

¹⁰⁶ ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการคุ้มครองช่วยเหลือพยาน พ.ศ. 2562. ข้อ 4.

¹⁰⁷ ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการคุ้มครองช่วยเหลือพยาน พ.ศ. 2562. ข้อ 7.

¹⁰⁸ ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการคุ้มครองช่วยเหลือพยาน พ.ศ. 2562. ข้อ 10.

3.11.2 วิธีการให้ความคุ้มครองแก่พยานในคดีอาญา

สำหรับวิธีการคุ้มครองช่วยเหลือพยานตามมาตรการทั่วไปนั้น สำนักงานดำเนินการให้มีการคุ้มครองความปลอดภัยให้เหมาะสมแก่สถานะและสภาพของพยานอย่างหนึ่งอย่างใด ได้แก่¹⁰⁹

- 1) จัดพนักงานเจ้าหน้าที่ให้ความคุ้มครอง ณ ที่พักอาศัยหรือสถานที่ที่พยานร้องขอ
- 2) จัดให้พยานอยู่หรือพักอาศัยในสถานที่ที่สำนักงานกำหนด
- 3) จัดให้มีมาตรการปกปิดมิให้มีการเปิดเผยชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพ หรือข้อมูลอย่างอื่น ที่สามารถระบุตัวพยานได้
- 4) จัดให้มีการติดต่อ สอบถามความเป็นอยู่หรือตรวจสถานที่ที่อยู่หรือที่พักอาศัยอย่างสม่ำเสมอ
- 5) แจกเป็นหนังสือให้หน่วยงานดำเนินการให้การคุ้มครองความปลอดภัย
- 6) ดำเนินการอื่นใดตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติ

สำหรับการคุ้มครองตามมาตรการพิเศษนั้น ให้สำนักงานนำวิธีการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญามาใช้บังคับโดยอนุโลม หรือกำหนดมาตรการอื่นใดตามที่เห็นสมควรเพื่อใช้บังคับกับการคุ้มครองช่วยเหลือพยานตามมาตรการพิเศษได้¹¹⁰

3.12 ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2551

ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2551 ออกโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 5 และมาตรา 6 วรรคสองแห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 โดยมีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาดังต่อไปนี้

¹⁰⁹ ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการคุ้มครองช่วยเหลือพยาน พ.ศ. 2562. ข้อ 14.

¹¹⁰ ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการคุ้มครองช่วยเหลือพยาน พ.ศ. 2562. ข้อ 16.

ระเบียบกระทรวงมหาดไทยได้กำหนดเกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน หมายถึง การคุ้มครองรักษาความปลอดภัยแก่พยานมิให้เกิดอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างใดอย่างหนึ่งของพยาน¹¹¹

3.12.1 หลักเกณฑ์การประเมินบุคคลที่สมควรได้รับการคุ้มครองพยาน

ในกรณีที่พยาน สามี ภริยา ผู้สืบสินดานของพยาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานไม่ได้รับความปลอดภัยหรือถูกข่มขู่คุกคาม อันเป็นผลมาจากการที่จะมาหรือได้มาเป็นพยาน ต่อพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาหรือศาล แล้วแต่กรณีมีความจำเป็นให้หน่วยงานคุ้มครองความปลอดภัย พยานมีสิทธิยื่นขอความคุ้มครองความปลอดภัยต่อหน่วยงานคุ้มครองพยาน โดยในกรุงเทพมหานคร ยื่นคำร้องที่สำนักงานการสอบสวนและนิติการ กรมการปกครอง เพื่อเสนออธิบดีกรมการปกครองพิจารณา ส่วนในจังหวัดอื่น ให้ยื่นที่ทำการปกครองจังหวัดหรือที่ทำการปกครองอำเภอหรือที่ทำการกิ่งอำเภอแล้วแต่กรณี เพื่อเสนอผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณาสั่งการ¹¹²

อย่างไรก็ตาม มิได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์การประเมินบุคคลที่สมควรได้รับการคุ้มครองพยานเอาไว้แต่ประการใด

3.12.2 วิธีการให้ความคุ้มครองแก่พยานในคดีอาญา

สำหรับวิธีการคุ้มครองความปลอดภัยแก่พยาน ให้ดำเนินการดังต่อไปนี้¹¹³

1) จัดพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นชุดคุ้มครองความปลอดภัยให้แก่พยานหรือบุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยานให้ได้รับความปลอดภัยอันเป็นผลมาจากการจะมาหรือได้มาเป็นพยาน โดยกำหนดระยะเวลาคุ้มครองความปลอดภัยครั้งละไม่เกิน 90 วัน

2) จัดให้พยานอยู่ในสถานที่ที่เหมาะสมอันเป็นที่อยู่อาศัยประจำของพยานหรือของบุคคลอื่นที่พยานไว้วางใจ หรือที่หัวหน้าหน่วยงานคุ้มครองพยานกำหนดโดยให้พยานได้รับความปลอดภัยมากที่สุด

3) ต้องปกปิดและรักษาความลับที่เกี่ยวกับชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพ หรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวพยานในการคุ้มครองความปลอดภัยของพยาน

ขณะเดียวกัน หากปรากฏแน่ชัดหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าพยานหรือบุคคลอื่นซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้องอย่างใดอย่างหนึ่งตามมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยาน

¹¹¹ ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2551. ข้อ 3.

¹¹² ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2551. ข้อ 5.

¹¹³ ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2551. ข้อ 8.

ในคดีอาญา พ.ศ. 2546 จะไม่ได้รับความปลอดภัย ให้หัวหน้าหน่วยงานคุ้มครองพยานดำเนินการยื่นคำร้องต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม เพื่อขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ทั้งนี้ ต้องได้รับความยินยอมของพยานให้ใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานด้วย¹¹⁴

3.13 ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ พ.ศ. 2548

ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ พ.ศ. 2548 ฉบับนี้ ออกโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 5 และมาตรา 12 (2) แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 โดยให้ความหมายของพยาน หมายถึง พยานบุคคลซึ่งจะมาให้หรือได้ให้ข้อเท็จจริงต่อพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวน สอบสวน ฟ้องคดีอาญาหรือศาลในการดำเนินคดีอาญา รวมทั้งผู้ชำนาญการพิเศษ แต่มิให้รวมถึงจำเลยที่อ้างตนเองเป็นพยาน ทั้งนี้ ให้ความหมายของมาตรการพิเศษ หมายถึง มาตรการที่ให้การคุ้มครองพยานตามที่บัญญัติไว้ในหมวด 2 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมาย สั่งให้ใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองความปลอดภัย¹¹⁵

ระเบียบฉบับนี้ ได้กำหนดข้อตกลงของพยานที่ต้องปฏิบัติ เมื่อเข้าสู่โครงการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษดังต่อไปนี้¹¹⁶

- 1) พยานต้องให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่และปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ในเรื่องที่เกี่ยวกับความปลอดภัยของตนเองและผู้เกี่ยวข้อง
- 2) พยานต้องไม่ปฏิบัติตัวที่อาจทำให้เกิดความเสี่ยงต่อความปลอดภัยของตนเองและผู้เกี่ยวข้อง
- 3) กรณีที่พยานจะติดต่อหรือสื่อสารกับบุคคลภายนอก จะต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ก่อน
- 4) กรณีมีการย้ายที่อยู่หรือที่พักอาศัย พยานต้องไม่กระทำการหรือมีพฤติกรรมซึ่งอาจเปิดเผยให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดทราบได้ว่าตนอยู่ที่ใด
- 5) พยานต้องหลีกเลี่ยงไม่กระทำการใดๆ ซึ่งอาจเปิดเผยสถานะของตนเอง
- 6) พยานต้องยินยอมให้เจ้าหน้าที่เข้าไปตรวจสอบที่พักอาศัยของพยานได้ตามสมควร
- 7) พยานต้องปฏิบัติตามข้อปฏิบัติอื่นที่สำนักงานคุ้มครองพยานเห็นสมควร

¹¹⁴ ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2551. ข้อ 9.

¹¹⁵ ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ พ.ศ. 2548. ข้อ 3.

¹¹⁶ ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ พ.ศ. 2548. ข้อ 5.

หากพยานไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขดังกล่าวข้างต้น เจ้าหน้าที่ต้องทำรายงานพร้อม
ระบุเหตุผล แจ้งไปยังสำนักงานคุ้มครองพยานเพื่อเสนอรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม หรือผู้ที่
ได้รับมอบหมายให้สั่งการคุ้มครองตามมาตรการพิเศษสิ้นสุดลง¹¹⁷

¹¹⁷ ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ พ.ศ. 2548. ข้อ 6.

4. เปรียบเทียบการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษระหว่างกฎหมายต่างประเทศและประเทศไทย

ประเด็นปัญหา	สหรัฐอเมริกา	มลรัฐควีนส์แลนด์ เครือรัฐออสเตรเลีย	ประเทศแคนาดา	ประเทศไทย
การกำหนดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การประเมินบุคคลที่สมควรได้รับการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ	✓	✓	✓	×
บทบัญญัติเกี่ยวกับการยกเว้นให้เจ้าหน้าที่ที่มีสิทธิที่จะเปิดเผยชื่อและตัวตนดั้งเดิมของพยานได้ กรณีที่พยานได้กระทำความผิดร้ายแรง	✓	✓	✓	×
บัญญัติห้ามมิให้พยานกระทำความผิดทั้งทางแพ่งและทางอาญาไว้ในข้อตกลงที่พยานต้องปฏิบัติเมื่อเข้าสู่โครงการคุ้มครองพยาน	✓	✓	✓	×

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญา ตามมาตราพิเศษ

การพิจารณาคดีอาญา พยานหลักฐานมีความสำคัญอย่างมาก โดยในปัจจุบันสามารถแบ่งประเภทของพยานได้เป็นพยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุและผู้เชี่ยวชาญ โดยในส่วนของพยานบุคคลนั้นถือเป็นพยานหลักฐานที่สำคัญและจำเป็นมากที่สุด ถ้อยคำของพยานบุคคลถือเป็นพยานหลักฐานที่แสดงให้เห็นทั้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความผิดและความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหา หากไม่มีพยานบุคคลมาพิสูจน์เพื่อยืนยันการกระทำผิดของจำเลยแล้ว ก็อาจทำให้ผู้กระทำความผิดอาจหลุดพ้นจากความรับผิดชอบได้ ด้วยเหตุนี้ ในคดีความผิดอาญาที่ร้ายแรงหรือที่มีอัตราโทษสูงจึงพบว่า บุคคลที่เป็นพยานในคดีอาญา หรือครอบครัวของพยานมักถูกข่มขู่จากผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิด เพื่อให้พยานเกิดความกลัวเกรงว่าจะไม่ได้รับความปลอดภัย และไม่กล้าไปให้การเป็นพยานในชั้นศาลเพื่อเอาผิดกับจำเลย ทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่สามารถดำเนินการได้อย่างบริสุทธิ์ยุติธรรม

ทั้งนี้ เคยมีเหตุการณ์ของการข่มขู่ คุกคาม รวมถึงทำร้ายพยานเกิดขึ้นในประเทศไทย เช่น กรณีการข่มขู่พยานในคดีทุจริตการจัดซื้อถุงมือยาง การข่มขู่พยานดังกล่าวเกิดขึ้นบนสถานีตำรวจ¹¹¹ แสดงให้เห็นว่า ผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดไม่ได้เกรงกลัวต่อกฎหมายบ้านเมือง จึงกล้าที่จะข่มขู่พยานแม้สถานที่ดังกล่าวจะมีเจ้าหน้าที่ตำรวจปฏิบัติหน้าที่อยู่ก็ตาม คดีเจ้าของบริษัทรับฝากรถนำเที่ยวซึ่งถูกจับกุมในความผิดฐานฆ่าคนตายโดยเจตนา 2 ศพ ได้รับการประกันตัวเพื่อออกมาต่อสู้อัยการ แต่กลับมาก่อเหตุซ้ำโดยบุกยิงพยานในคดีดังกล่าวจนพยานเสียชีวิตในที่เกิดเหตุ¹¹² คดีที่ผู้ใหญ่บ้านที่มีพฤติกรรมในการเรียกรับเงินหรือผลประโยชน์ตอบแทนจากรายการซึ่งเป็นบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทยในการขอเพิ่มชื่อในรายการทะเบียนราษฎรกระทำการข่มขู่พยาน¹¹³ เป็นต้น

¹¹¹ สำนักข่าวไทย. *ออกหมายเรียกแก๊งกร่างข่มขู่พยานบนโรงพัก. สืบค้นเมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2565.* จาก <https://tna.mcot.net/region-709734>.

¹¹² หนังสือพิมพ์คมชัดลึก. *สุดโหด บุกยิง พยาน คดีฆ่าดับ หลังได้ประกันคดียิง 2 ศพ. สืบค้นเมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2565.* จาก <https://www.komchadluek.net/news/495589>.

¹¹³ ศาลปกครอง. *อุกสังพักหน้าที่ผู้ใหญ่บ้าน เพราะข่มขู่พยานและไม่บริการประชาชน. สืบค้นเมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2565.* จาก https://www.admincourt.go.th/admincourt/upload/webcms/Academic/Academic_170619_160450.pdf.

นอกจากนี้ ในคดีสำคัญๆ เช่น คดียาเสพติด คดีทุจริตประพฤติมิชอบ คดีเกี่ยวกับองค์กรอาชญากรรม คดีค้ำมนุษย์ คดีเหล่านี้เป็นคดีที่แสวงหาพยานหลักฐานได้ยาก ดังนั้นหากมีบุคคลที่ร่วมกระทำความผิดกลับตัวให้การที่เป็นประโยชน์ต่อการพิจารณา และทำให้การนั้นสามารถเอาผิดกับตัวการใหญ่ได้ จึงมักมีการกันตัวบุคคลที่มีส่วนร่วมกระทำความผิดบางรายเอาไว้เป็นพยาน และบุคคลที่ถูกกันตัวไว้เป็นพยานเหล่านี้ไม่มั่นใจว่าตนเองจะได้รับความปลอดภัยเพียงพอจากการให้การเป็นพยาน โดยเกรงกลัวว่าจะถูกแก้แค้นจากองค์กรหรือกลุ่มอิทธิพลที่ตนเองเคยเป็นสมาชิกอยู่ ก็อาจยื่นคำขอให้มีการคุ้มครองพยานได้ ตามหลักเกณฑ์ที่ได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง กำหนด ทั้งนี้ จากการศึกษาพบว่าในการให้การคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษมีปัญหาบางประการ ผู้ศึกษาจึงนำมาศึกษาวิเคราะห์ เพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาดังต่อไปนี้

1. วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การประเมินบุคคลที่สมควรได้รับการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ

การคุ้มครองพยานในคดีอาญา สามารถแบ่งออกเป็น 2 มาตรการคือ การคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามมาตรการทั่วไป และการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ โดยการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษนั้น มักถูกนำมาใช้เฉพาะคดีที่มีความร้ายแรง และผู้ที่เป็นพยานที่ได้รับการคุ้มครองตามมาตรการพิเศษส่วนใหญ่มักเป็นบุคคลที่มีหลักฐานสำคัญหรือเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายมั่นใจว่า คำให้การจะมีน้ำหนักเพียงพอที่จะนำตัวผู้กระทำความผิดที่เป็นตัวการใหญ่มาลงโทษได้ เนื่องจากเคยอยู่ในองค์กรอาชญากรรมเดียวกัน หรือเคยมีส่วนร่วมในการกระทำความผิด จึงทราบรายละเอียดเกี่ยวกับการกระทำความผิดของตัวการใหญ่

อนึ่งการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษนั้น มีการบัญญัติหลักเกณฑ์ไว้ใน มาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ความว่า เมื่อปรากฏแน่ชัดหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าพยานจะไม่ได้รับความปลอดภัย พยานหรือบุคคลอื่นใดที่เกี่ยวข้อง พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา หรือพนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา อาจยื่นคำร้องต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมาย เพื่อขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน ทั้งนี้ ต้องได้รับความยินยอมของพยานด้วย

เมื่อได้รับความร้องข้างต้น ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมาย พิจารณาสั่งการ โดยด่วน ถ้ามีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าพยานจะไม่ได้รับความปลอดภัย ก็สั่งให้ใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน โดยการดำเนินการดังกล่าวให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

โดยมาตรการพิเศษนี้เป็นมาตรการคุ้มครองพยานที่นำมาใช้กับคดีที่มีความสำคัญ และส่งผลกระทบต่อสังคมเป็นวงกว้าง เช่น คดีความผิดเกี่ยวกับกฎหมายยาเสพติด กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต หรือกฎหมายว่าด้วยศุลกากร คดีความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร คดีความผิดเกี่ยวกับเพศ คดีความผิดเกี่ยวกับองค์การอาชญากรรม คดีความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างต่ำตั้งแต่ 10 ปี ขึ้นไป หรือคดีซึ่งสำนักงานคุ้มครองพยานเห็นสมควรให้ความคุ้มครองพยาน เป็นต้น

คดีดังกล่าวมักมีความสลับซับซ้อนที่ยากจะหาพยานหลักฐานมาเอาผิดกับผู้กระทำความผิดได้ ดังนั้น พยานในคดีดังกล่าวจึงมักมิใช่เป็นพยานบุคคลโดยทั่วไปที่พบเห็นการกระทำความผิด แต่มักเป็นบุคคลที่ร่วมกระทำความผิดด้วย หรืออยู่ในองค์การอาชญากรรมเดียวกัน หรือมีความใกล้ชิดสนิทสนมกับตัวการใหญ่หรือเคยร่วมก่อเหตุอาชญากรรมกันมา ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องนำการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษมาบังคับใช้ เนื่องจากขอบเขตของการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษนั้นกว้างขวางกว่าการคุ้มครองพยานตามมาตรการทั่วไป เช่น สามารถประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อดำเนินการเปลี่ยนชื่อ ชื่อสกุลและหลักฐานทางทะเบียน เพื่อมิให้องค์การอาชญากรรมติดตามตัวบุคคลที่เป็นพยานได้ รวมถึงมีการดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดให้บุคคลที่ได้รับการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษมีอาชีพ สามารถดำรงชีพด้วยตนเองได้ตามความเหมาะสม

ในแง่หนึ่ง คำให้การของบุคคลเหล่านี้ อาจสามารถนำมาใช้เพื่อเอาผิดกับบุคคลที่เป็นตัวการใหญ่ได้ จึงสมควรที่จะได้รับการคุ้มครองพยานดังที่ได้รับการรับรองสิทธิดังกล่าวไว้ในอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านองค์การอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์การ ค.ศ. 2000 ซึ่งได้บัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานไว้คือ “รัฐแต่ละรัฐต้องใช้มาตรการที่เหมาะสมเพื่อให้การคุ้มครองพยานอย่างมีประสิทธิภาพ จากการถูกข่มขู่พยานในคดีอาญา ซึ่งได้ให้คำให้การในความผิดที่กำหนดไว้ในอนุสัญญานี้ โดยการคุ้มครองดังกล่าวรวมถึงญาติและบุคคลอื่นที่มีความใกล้ชิดกับพยาน มาตรการที่กำหนดไว้ข้างต้น อาจรวมถึง การย้ายที่อยู่หากมีความเหมาะสม การไม่เปิดเผยหรือจำกัดการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับตัวตนและที่อยู่ของบุคคลดังกล่าว...”

แต่ในอีกแง่หนึ่ง เนื่องจากพยานในคดีดังกล่าวเป็นบุคคลที่เคยร่วมกระทำความผิดกับตัวการใหญ่มาก่อน แล้วได้รับการกันตัวไว้เป็นพยานโดยไม่ถูกดำเนินคดีอาญาในความผิดที่ตนเองได้ร่วมกระทำความผิด รวมถึงได้รับการเปลี่ยนแปลงหลักฐานทางทะเบียน โดยการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ เพื่อปกปิดตัวตนและได้รับการย้ายที่อยู่ไปอยู่ในชุมชนอื่นที่ไม่มีใครรู้จักเพื่อเริ่มต้นชีวิตใหม่ ในตัวตนใหม่ ด้วยความที่บุคคลนั้นเคยก่อเหตุอาชญากรรมร่วมกับตัวการใหญ่มาก่อน จึงมีความเป็นไปได้ที่จะกลับไปมีพฤติกรรมแบบเดิมๆ เช่น การไปค้ายาเสพติดในชุมชนใหม่ การไปก่อเหตุ

อาชญากรรม หรือการมีพฤติกรรมใดๆ ที่อาจเป็นอันตรายต่อประชาชนในสังคมใหม่ที่พยานผู้นั้น ไปอยู่อาศัยได้ ถึงแม้เหตุการณ์ในลักษณะดังกล่าวจะไม่เกิดขึ้นอย่างชัดเจนในประเทศไทย แต่ก็มี ตัวอย่างที่เคยเกิดขึ้นจำนวนมากในต่างประเทศ เช่น โครงการคุ้มครองพยานของประเทศ สหรัฐอเมริกา พบกรณีของผู้มีอิทธิพลรายหนึ่งในนครนิวยอร์ก แฟรงก์ จิโอยา จูเนียร์ (Frank Gioia Jr.) สมาชิกขององค์กรอาชญากรรม Lucchese ซึ่งถูกลบล้างอัตลักษณ์เดิม เมื่อเขาตกลงใจจะให้การ เป็นพยานแก่รัฐในปี ค.ศ. 1994 เนื่องจากเขาได้ช่วยหน่วยงานของรัฐในการจับกุมอาชญากร ประมาณ 70 คน และปิดคดีฆาตกรรมที่ไม่สามารถคลี่คลายได้หลายคดี รวมถึงคดีที่มีการยิง เจ้าหน้าที่ตำรวจในนครนิวยอร์ก ซึ่งเกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1947 ภายใต้ข้อตกลงกับพนักงานอัยการของ สหพันธรัฐ รัฐบาลจึงอนุมัติให้เขาเข้าร่วมโครงการคุ้มครองพยานและสร้างอัตลักษณ์ใหม่ให้แก่เขา ทั้งชื่อ หมายเลขประกันสังคม ภูมิลำเนา เพื่อช่วยให้เขาได้เริ่มต้นชีวิตใหม่ในฐานะนักพัฒนา อสังหาริมทรัพย์และเจ้าของภัตตาคารแห่งหนึ่ง แต่ภายใต้ตัวตนใหม่ที่ได้รับจากการเข้าร่วมใน โครงการคุ้มครองพยานนั้น ทำให้เขาไม่มีประวัติอาชญากรรมติดตัว และเป็นโอกาสที่ทำให้เขา กระทำการซื้อ โกงทรัพย์สินจากบุคคลอื่นเป็นมูลค่าหลายสิบล้านดอลลาร์ เนื่องมาเหยื่อของการ ซื้อ โกงเงินของเขาไม่เคยทราบมาก่อนว่าภายใต้ตัวตนใหม่ในชื่อแฟรงก์ คาปรี นั้นคือแฟรงก์ จิโอยา ซึ่งเป็นหนึ่งในสมาชิกขององค์กรอาชญากรรม นอกจากนี้ยังมีอาชญากรอื่นๆ ที่เข้าร่วมในโครงการคุ้มครองพยานอีก เช่น กราวาโน ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับการฆาตกรรม 19 ครั้ง และ อาชญากรอื่นๆ อีกหลายสิบคดี รวมถึงการกรรโชก และการฟอกเงิน เพื่อแลกกับค่าให้การของเขา ที่มีต่อ จอห์น กอดดี หัวหน้ากลุ่มมาเฟีย และคนอื่นๆ อีกหลายสิบคน เจ้าหน้าที่ของเอฟบีไอและผู้พิพากษาได้มีคำพิพากษาจำคุกเขาเพียง 5 ปีเท่านั้น จากนั้น เขาได้รับอัตลักษณ์ใหม่ เป็นนักธุรกิจ ในนามจิมมี มอแรน เป็นเจ้าของบริษัทรับเหมาก่อสร้าง ซึ่งตัวตนใหม่ของเขามีได้ทำให้เขา กลายเป็นพลเมืองดีแต่ประการใด แต่กลับกลายเป็นการสร้างหัวหน้ากลุ่มของพ่อค้ายาเสพติดราย ใหม่ขึ้น ซึ่งขายสินค้าของเขาอยู่ในแถบชานเมือง ถึงแม้ว่าในบันทึกข้อตกลงของการคุ้มครองพยาน จะกำหนดไว้ว่า เขาจะถูกดำเนินคดีในความผิดฐานก่ออาชญากรรมในอดีตทั้งหมด ถ้าเขามีส่วนร่วม ในกิจกรรมที่ผิดกฎหมายในอนาคตก็ตาม ทั้งนี้ สืบเนื่องมาจากรัฐได้ให้ความสำคัญกับข้อมูลและ ค่าให้การของพยานเหล่านี้มากกว่าความปลอดภัยของสังคมที่พยานในโครงการได้เข้าไปอาศัยอยู่¹¹⁴ จนเป็นที่มาของประเทศสหรัฐอเมริกาที่ได้มีการบัญญัติหลักเกณฑ์การประเมินบุคคลที่เข้าร่วม โครงการคุ้มครองพยาน เพื่อเป็นการมาตรการป้องกันมิให้มีเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้น ด้วยเหตุนี้ ผู้

¹¹⁴ Robert Anglen. *Public from Protected Witnesses*. <https://www.azcentral.com/story/news/ Retrieved July 5, 2022 From local/arizona-investigations/2017/10/31/witness-protection-program-who-protects-public/748986001/>

ศึกษาจึงเห็นว่า ระบบการคุ้มครองพยานในคดีอาญาของประเทศไทยก็ควรมีการแก้ไขกฎหมายไว้ก่อนเพื่อเป็นการป้องกันก่อนที่จะมีเหตุการณ์ในลักษณะเดียวกับที่เคยเกิดในประเทศสหรัฐอเมริกาเกิดขึ้น

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 รวมถึงกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการยื่นและการพิจารณาคำร้องขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน พ.ศ. 2548 แล้วพบว่า มิได้กำหนดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การประเมินความเหมาะสมของพยานที่จะได้รับการคุ้มครอง ก่อนที่จะนำมาตรการคุ้มครองพยานมาดำเนินการเอาไว้แต่ประการใด

ขณะที่ การคุ้มครองพยานตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกา ก่อนที่จะให้ความคุ้มครองแก่บุคคลใดๆ ภายใต้บทบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน อัยการสูงสุดต้องได้รับข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพื่อพิจารณาความเหมาะสมของบุคคลที่เข้าโครงการคุ้มครองพยาน ซึ่งรวมถึงประวัติอาชญากรรม (หากมี) และผลการประเมินทางจิตวิทยาของบุคคล โดยต้องทำการประเมินเป็นลายลักษณ์อักษรเกี่ยวกับความร้ายแรงของคดี หรือข้อมูลหรือคำให้การที่ได้รับจากบุคคลนั้น และความเสี่ยงที่เป็นไปได้ที่อาจเป็นอันตรายต่อบุคคลอื่นและทรัพย์สินในชุมชนที่บุคคลที่เป็นพยานจะย้ายเข้าไปอยู่อาศัย โดยพิจารณาซึ่งน้ำหนักถึงความจำเป็นในการให้การเป็นพยานของบุคคลนั้น กับความเสี่ยงที่จะเกิดอันตรายต่อสาธารณะ เพื่อประเมินว่าบุคคลดังกล่าวสมควรได้รับการคุ้มครองในโครงการคุ้มครองพยานหรือไม่ โดยอัยการสูงสุดจะพิจารณาประวัติอาชญากรรมของบุคคลนั้น ทางเลือกอื่นในการให้ความคุ้มครอง ความเป็นไปได้ที่จะได้รับคำให้การในลักษณะใกล้เคียงกันจากแหล่งอื่น ความจำเป็นในการให้การคุ้มครองบุคคลที่จะมาเป็นพยาน ความสำคัญของคำให้การ ผลการทดสอบทางจิตวิทยา การให้ความคุ้มครองดังกล่าวจะเป็นการละเมิดความสัมพันธ์ระหว่างเด็กในโครงการคุ้มครองพยานกับผู้ปกครองที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการและปัจจัยอื่นๆ ตามที่อัยการสูงสุดเห็นสมควร ทั้งนี้ อัยการสูงสุดอาจพิจารณาไม่ให้ความคุ้มครองแก่บุคคลใดๆภายใต้บทบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานนี้ หากเห็นว่า มีความเสี่ยงที่จะเกิดอันตรายต่อสาธารณะ รวมถึงอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับเหยื่อผู้บริสุทธิ์ที่มีมากกว่าความจำเป็นในการให้การเป็นพยานของบุคคลนั้น

บทบัญญัติของกฎหมายของสหรัฐอเมริกาดังที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่า รัฐได้ให้ความสำคัญกับความปลอดภัยของประชาชนในชุมชนที่พยานจะไปอาศัยอยู่ มากกว่าคำให้การที่รัฐจะได้จากพยานนั้น โดยการบัญญัติหลักเกณฑ์การพิจารณาการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษนี้เอาไว้ในกฎหมายอย่างชัดเจน และจะถูกนำมาใช้ในฐานะเป็นทางเลือกสุดท้ายแล้วเท่านั้น

เมื่อผู้ศึกษาทำการศึกษา กฎหมายของมลรัฐควินส์แลนด์ เครือรัฐออสเตรเลียซึ่งบัญญัติอยู่ในกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยาน ค.ศ. 2000 (Witness Protection Act 2000) พบว่า มีการ

บัญญัติหลักเกณฑ์การประเมินบุคคลที่สมควรได้รับการคุ้มครองตามมาตราพิเศษ เอาไว้ด้วย เช่นเดียวกัน กล่าวคือ ประธานคณะกรรมการพิจารณาต้องมีการพิจารณาว่าบุคคลนั้นมีความเหมาะสมที่จะได้รับการคุ้มครองพยานหรือไม่ และการจะพิจารณาว่าจะให้บุคคลใดเข้าอยู่ในโครงการคุ้มครองพยาน ต้องพิจารณาจากองค์ประกอบดังต่อไปนี้ (1) ประวัติอาชญากรรมของผู้นั้น (2) ข้อมูลทางการแพทย์ด้านจิตเวชที่บุคคลนั้นยินยอมให้ตรวจสอบ หรือข้อตกลงระหว่างหน่วยงานเกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน (3) กรณีที่บุคคลนั้นได้ช่วยเหลือหรือกำลังช่วยเหลือหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายในการปฏิบัติหน้าที่ ให้พิจารณาความร้ายแรงของความผิดใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลนั้นหรือที่บุคคลนั้นกำลังให้ความช่วยเหลือ (4) ขอบเขตของความช่วยเหลือที่บุคคลนั้นเสนอหรือให้แก่หน่วยงานของรัฐ (5) วิธีการอื่นใดที่มีการคุ้มครองบุคคลนั้นอยู่แล้ว (6) ลักษณะของภัยคุกคามที่มีต่อบุคคลนั้น (7) ประวัติการขอรับการคุ้มครองและหากบุคคลนั้นได้รับการคุ้มครองแล้วและพฤติการณ์ที่ส่งผลให้ได้รับการคุ้มครองสิ้นสุดลงตามกฎหมายนี้ หรือกฎหมายอื่นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหรือกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยานที่เกี่ยวข้อง (8) ข้อมูลที่จะทำการเปิดเผยต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

สำหรับประเทศแคนาดา การคุ้มครองพยานบุคคลในระบบกฎหมายของประเทศแคนาดา บัญญัติอยู่ในกฎหมายว่าด้วยโครงการคุ้มครองพยาน ค.ศ. 1996 ซึ่งเป็นกฎหมายของรัฐบาลกลาง ทั้งนี้ มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการประเมินบุคคลที่สมควรได้รับการคุ้มครองพยานดังต่อไปนี้ (1) ลักษณะของความเสียหายต่อความปลอดภัยของพยาน (2) อันตรายที่จะเกิดขึ้นต่อชุมชนหากพยานเข้าร่วมโครงการ (3) ลักษณะของการสอบสวน การสืบสวน หรือการดำเนินคดีที่เกี่ยวข้องกับพยาน หรือลักษณะของการให้ความช่วยเหลือหรือตกลงที่จะให้ความช่วยเหลือของพยานต่อองค์กรด้านความมั่นคง การป้องกัน หรือความปลอดภัยของรัฐบาลกลาง และความสำคัญของพยานในเรื่องดังกล่าว (4) ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของพยาน หรือข้อมูล หลักฐาน หรือความช่วยเหลือที่พยานให้หรือตกลงที่จะให้ (5) ความเป็นไปได้ที่พยานจะสามารถปรับตัวให้เข้ากับโครงการคุ้มครองพยาน โดยคำนึงถึงวุฒิภาวะ การตัดสินใจ และลักษณะส่วนบุคคลอื่นๆ ของพยาน และความสัมพันธ์ในครอบครัวของพยาน (6) ค่าใช้จ่ายในการดูแลความปลอดภัยแก่พยาน (7) วิธีการอื่นในการให้ความคุ้มครองพยาน โดยไม่ต้องรับพยานเข้าโครงการคุ้มครองพยาน และ (8) ปัจจัยอื่นๆ ที่ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติเห็นว่ามีความเกี่ยวข้อง

บทบัญญัติของกฎหมายต่างประเทศ ดังที่ผู้ศึกษากล่าวมาข้างต้น เห็นได้ว่า ทั้งสหรัฐอเมริกา เครือรัฐออสเตรเลียและแคนาดา ล้วนบัญญัติให้มีการชั่งน้ำหนักระหว่างความปลอดภัยของสาธารณะกับประโยชน์ที่จะได้รับจากการอนุมัติให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดเข้าร่วมในโครงการคุ้มครองพยาน โดยมีการปกป้องตัวตนและการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ให้แก่พยานทำให้ชุมชน

ไม่ทราบว่ามีสมาชิกใหม่ที่เข้ามาอาศัยอยู่ภายในชุมชนนั้นเป็นบุคคลที่เคยมีประวัติอาชญากรรมมาก่อน ซึ่งอาจมีโอกาสก่อก่อดีขึ้นภายในชุมชนได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับหน้าที่ของรัฐพบว่า รัฐมีหน้าที่ในการให้ความคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน โดยสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนที่สำคัญประการหนึ่งคือ การดำรงชีวิตอยู่อย่างปกติสุขและปลอดภัยจากภัยอันตรายที่มีขอบด้วยกฎหมาย รัฐจึงมีภารกิจที่จะต้องคุ้มครองความปลอดภัยของบุคคล ต้องจัดให้มีการรักษาความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของประชาชนเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคม แต่ในอีกแง่หนึ่ง รัฐก็มีหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม และนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามกฎหมาย ดังนั้น การจะให้การคุ้มครองพยานโดยใช้มาตรการพิเศษ โดยเฉพาะมาตรการการแก้ไขอัตลักษณ์ของพยาน โดยการให้ชื่อ นามสกุล และที่อยู่ใหม่แก่ผู้ที่เคยกระทำความผิดร่วมกับตัวการใหญ่มาก่อนในฐานะพยาน ก็ควรให้ความมั่นใจว่าเมื่อพยานนั้นมาอยู่ในชุมชนใหม่ ภายใต้อัตลักษณ์ใหม่ จะไม่มาก่อนอาชญากรรมในชุมชนประชาชนในชุมชนจะได้รับความปลอดภัยจากการที่ผู้นั้นเข้ามาเป็นสมาชิกใหม่ในสังคม

ด้วยเหตุนี้ ผู้ศึกษาจึงเห็นว่า ควรมีการบัญญัติหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการประเมินบุคคลที่สมควรได้รับการคุ้มครองพยาน ไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 เพื่อให้ผู้มีอำนาจใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาอนุญาตให้นำมาตรการพิเศษมาใช้กับพยานในคดีอาญา ทั้งนี้ โดยการชั่งน้ำหนักระหว่างความปลอดภัยของประชาชนกับผลประโยชน์ที่รัฐจะได้รับการมาเป็นพยานในคดีอาญาของบุคคลดังกล่าว

2. วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับข้อยกเว้นในการเปิดเผยข้อมูลของพยานที่อยู่ในความคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ

มาตรา 21 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ได้กำหนดห้ามบุคคลใดเปิดเผยความลับเกี่ยวกับสถานที่อยู่ ชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพ หรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถระบุตัวพยาน สามี ภริยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพยาน ซึ่งได้มีการดำเนินการเพื่อให้เกิดความปลอดภัยตามมาตรา 6 มาตรา 7 มาตรา 10 หรือมาตรา 11 โดยประการที่น่าจะเป็นเหตุให้บุคคลเหล่านั้นไม่ได้รับความปลอดภัยต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ นอกจากนี้ ผู้กระทำความผิดยังต้องได้รับโทษหนักขึ้นหากมีผลทำให้พยานได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ได้รับอันตรายสาหัส หรือถึงแก่ความตาย และมาตรา 22 หากการเปิดเผยข้อมูลตามมาตรา 21 เป็นการกระทำเพื่อให้พยานในคดีอาญาไม่ได้รับความปลอดภัยผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษหนักกว่าที่บัญญัติไว้ในมาตรานั้นกึ่งหนึ่ง

อนึ่ง พยานที่ควรได้รับการคุ้มครองในโครงการคุ้มครองพยานนั้นมีด้วยกันหลายประเภท พยานที่ได้รับการคุ้มครองอาจเป็นได้ทั้งบุคคลที่เป็นเหยื่อในการกระทำความผิดอาญา และบุคคลที่เคยเป็นสมาชิกขององค์กรอาชญากรรม ผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือมีส่วนร่วมในคดีอาญาในคดีที่ตนถูกกันไว้เป็นพยาน ภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ข้างต้น มีการบัญญัติให้การคุ้มครองพยานในโครงการจากการถูกเปิดเผยความลับ แต่หากพยานที่ได้รับการคุ้มครองได้ไปก่ออาชญากรรมขึ้น กลับไม่มีบทบัญญัติโดยกเว้นให้เจ้าหน้าที่มีสิทธิที่จะเปิดเผยชื่อ และตัวตนดั้งเดิมของพยานได้แต่ประการใด

เมื่อผู้ศึกษาทำการศึกษากฎหมายของสหรัฐอเมริกาพบว่า ข้อมูลของพยานที่อยู่ในโครงการคุ้มครองพยานถือเป็นความลับเช่นเดียวกัน โดยบุคคลใดๆที่มีเจตนาเปิดเผยข้อมูลภายใต้โครงการคุ้มครองพยานโดยไม่ได้รับอนุญาตจากอัยการสูงสุด ต้องระวางโทษปรับ 5,000 ดอลลาร์ หรือจำคุก 5 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ อย่างไรก็ตาม ได้มีการกำหนดข้อยกเว้นเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลของพยานเอาไว้ โดยการเปิดเผยหรือการปฏิเสธที่จะเปิดเผยตัวตนหรือที่อยู่ของพยานที่ได้รับการคุ้มครอง ต้องมีการชั่งน้ำหนักระหว่างอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นจากการเปิดเผยตัวตนดังกล่าวกับประสิทธิภาพของโครงการและประโยชน์ที่สาธารณะจะได้รับหรือประโยชน์แก่บุคคลที่ต้องการเปิดเผยข้อมูล เว้นแต่อัยการสูงสุดได้รับการร้องขอจากรัฐหรือเจ้าหน้าที่บังคับกฎหมายของท้องถิ่นหรือตามคำสั่งศาลที่ให้เปิดเผยตัวตน สถานที่ ประวัติอาชญากรรม และลายนิ้วมือที่เกี่ยวข้องกับพยานในโครงการคุ้มครองพยาน โดยทันทีที่อัยการสูงสุดทราบหรือคำขอระบุว่าบุคคลนั้นอยู่ระหว่างการสอบสวนหรือถูกจับกุมหรือถูกตั้งข้อหาว่ากระทำความผิดซึ่งมีโทษจำคุกมากกว่า 1 ปี หรือได้ก่ออาชญากรรมรุนแรง

สำหรับกฎหมายของมลรัฐควีนส์แลนด์ เครือรัฐออสเตรเลีย การคุ้มครองพยานมีด้วยกัน 2 ลักษณะคือ การคุ้มครองตามมาตรการทั่วไป และการคุ้มครองตามมาตรการพิเศษ ในการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษนั้นจะมีการประเมินว่า พยานมีความจำเป็นต้องได้รับการคุ้มครองระยะยาวหรือไม่ หากมีความจำเป็นก็ต้องมีการเปลี่ยนอัตลักษณ์ให้แก่พยานบุคคลนั้น ทั้งนี้ตัวตนใหม่นี้ จะถูกปิดเป็นความลับ โดยมีการทำหนังสือรับรองที่จะไม่เปิดเผยข้อมูลว่าพยานเป็นบุคคลใดหรือบุคคลใดกำลังอยู่ในโครงการคุ้มครองพยาน หรือบุคคลใดได้รับอัตลักษณ์ใหม่ตามกฎหมายฉบับนี้ และบุคคลนั้นไม่ได้ถูกตัดสินว่ามีความผิดใดๆ นอกเหนือจากความผิดที่ได้รับไปแล้ว ที่สำคัญใบรับรองต้องไม่มีข้อมูลใดๆ ที่อาจเปิดเผยตัวตนเดิมของบุคคลดังกล่าวได้

ภายใต้หนังสือรับรองการไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล ต้องไม่ถามคำถามใดๆในกระบวนการที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจนำไปสู่การเปิดเผยตัวตนเดิมของพยานที่ได้รับการคุ้มครองหรือที่ซึ่งพยานที่ได้รับการคุ้มครองอาศัยอยู่และพยานในกระบวนการพิจารณาที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งไม่สามารถ

กำหนดให้พยานที่ได้รับการคุ้มครองต้องตอบคำถาม แสดงหลักฐานหรือข้อมูลใดๆที่อาจนำไปสู่การเปิดเผยตัวตนเดิมของพยานที่ได้รับการคุ้มครองหรือในกรณีที่คุ้มครองชีวิตพยาน และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องจะต้องไม่แสดงถ้อยแถลงที่เปิดเผยหรือระบุตัวตนเดิมของพยานที่ได้รับการคุ้มครองหรือที่อยู่อาศัยของพยาน อย่างไรก็ตาม มีข้อยกเว้นเกี่ยวกับการเปิดเผยตัวตนเดิมของพยาน เมื่อพบว่ามีหลักฐานบางอย่างที่ก่อให้เกิดการตั้งคำถามถึงความน่าเชื่อถือของพยานและเพื่อความยุติธรรม มีความจำเป็นต้องตรวจสอบความน่าเชื่อถือดังกล่าว ซึ่งการตรวจสอบความน่าเชื่อถือจะไม่สามารถกระทำได้หากไม่ทราบตัวตนที่แท้จริงของพวกเขา

ส่วนกฎหมายของแคนาดา โดยทั่วไปแล้ว มีบทบัญญัติห้ามมิให้เปิดเผยข้อมูลของพยานที่ได้รับการคุ้มครองไม่ว่าเป็นการเปิดเผยโดยตรงหรือโดยอ้อม ได้แก่ ข้อมูลใดๆ ที่เปิดเผยหรืออนุมานได้ว่า สถานที่ที่อยู่อาศัยของพยานคือที่ใด หรือตัวตนใหม่เป็นบุคคลที่ได้รับการคุ้มครอง หรือข้อมูลใดๆ เกี่ยวกับวิธีการที่พยานได้รับการคุ้มครอง ซึ่ง โดยรู้หรือโดยประมาท เลินเล่อ การเปิดเผยดังกล่าวอาจส่งผลกระทบต่อพยานที่ได้รับการคุ้มครอง แต่ก็มี การบัญญัติข้อยกเว้นสำหรับการเปิดเผยข้อมูลเช่นเดียวกัน เช่น ผู้เป็นพยานที่ได้รับการคุ้มครองนั้น เป็นผู้เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง หากการเปิดเผยดังกล่าวไม่ก่อให้เกิดอันตรายร้ายแรงต่อบุคคลที่ได้รับการคุ้มครองหรือ การเปิดเผยนั้นกระทำโดยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ โดยการเปิดเผยนั้นไม่ก่อให้เกิดอันตรายร้ายแรงต่อบุคคลที่ได้รับการคุ้มครอง หรือเพื่อให้การคุ้มครองแก่บุคคลเหล่านั้น หรือมีวัตถุประสงค์ในการอำนวยความสะดวกในการเปลี่ยนแปลงข้อมูลประจำตัวของพยาน นอกจากนี้ ยังมีข้อยกเว้นอื่นๆ อีกเช่น ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ อาจเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับพยานที่ได้รับการคุ้มครอง หากพยานที่ได้รับการคุ้มครองยินยอมให้เปิดเผยข้อมูล พยานที่ได้รับการคุ้มครองเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวหรือกระทำการในลักษณะที่ส่งผลให้เกิดการเปิดเผยข้อมูล ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติมีเหตุอันควรเชื่อว่า การเปิดเผยข้อมูลมีความจำเป็นเพื่อวัตถุประสงค์ในการบริหารงานยุติธรรม รวมถึง การสอบสวนความผิดร้ายแรงนั้น มีเหตุอันควรเชื่อว่า พยานสามารถให้ข้อมูลที่เป็นสาระสำคัญหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องหรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำ ความผิด เป็นการป้องกันการกระทำผิดร้ายแรง หรือพิสูจน์ความบริสุทธิ์ให้แก่บุคคลในการดำเนินคดีอาญา ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่า การเปิดเผยข้อมูลมีความสำคัญต่อความมั่นคงของชาติหรือการป้องกันประเทศ หรือการเปิดเผยข้อมูลทำขึ้นตามข้อตกลงที่กำหนดไว้ในมาตรา 14.1(1) นอกจากนี้ ยังมีข้อยกเว้นให้แก่การเปิดเผยข้อมูลโดยบุคคลอื่นๆ อีก เช่น เจ้าพนักงานจังหวัด หรือศาล แต่ต้องอยู่ภายใต้วัตถุประสงค์ดังที่กล่าวไปข้างต้น และเมื่อมีการเปิดเผยข้อมูลต่อศาลแล้ว ศาลจะใช้มาตรการใดๆ ที่เห็นว่าจำเป็นเพื่อให้มั่นใจว่า ข้อมูลที่เปิดเผยต่อศาลนั้น ยังคงเป็นความลับ และการเปิดเผยข้อมูลโดยศาล ต้องเปิดเผยเฉพาะข้อมูลที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์

ของการเปิดเผยเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ในการเปิดเผยข้อมูลต้องพิจารณาถึงปัจจัยดังต่อไปนี้ (1) เหตุผลในการเปิดเผย (2) อันตรายหรือผลที่ไม่พึงประสงค์ของการเปิดเผยที่เกี่ยวกับบุคคลหรือเกี่ยวกับความสมบูรณ์ของโครงการคุ้มครองพยาน (3) ความเป็นไปได้ที่ข้อมูลจะถูกใช้เพื่อวัตถุประสงค์ของการเปิดเผยเท่านั้น (4) ความจำเป็นในการเปิดเผยข้อมูลนั้นสามารถบรรลุผลด้วยวิธีการอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ และ (5) มีวิธีการที่มีประสิทธิภาพเพื่อป้องกันการเปิดเผยข้อมูลหรือไม่

ผู้ศึกษาจึงเห็นว่า การคุ้มครองพยานจากการถูกเปิดเผยความลับเป็นสิ่งสำคัญ เพราะหากพยานดังกล่าวถูกเปิดเผยความลับ ก็อาจทำให้ตกอยู่ในอันตรายและส่งผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ผู้เสียหายจะมาเป็นพยานหรือให้การเป็นพยานได้

อย่างไรก็ตาม หากมีบุคคลหนึ่งบุคคลใดที่เป็นพยานในคดีหนึ่ง แต่อาศัยตัวตน หรือ การได้รับการคุ้มครองมิให้เปิดเผยข้อมูลนั้น ไปกระทำการละเมิดบุคคลอื่น กฎหมายก็สมควรมีการบัญญัติข้อยกเว้นให้ผู้เกี่ยวข้องสามารถเปิดเผยข้อมูลของพยานได้ ถ้าการเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวนี้ จะสามารถอำนวยความสะดวกให้เกิดขึ้นแก่ทุกฝ่ายได้ อย่างไรก็ตาม การเปิดเผยข้อมูลนั้นก็ควรทำด้วยความระมัดระวัง ดังนั้น จึงควรเป็นหน้าที่ของศาลในการพิจารณาลักษณะของพยานว่า สมควรมีการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับพยานที่ได้รับการคุ้มครองหรือไม่ และการเปิดเผยข้อมูลนั้นควรเป็นไปตามหลักเกณฑ์ใด โดยนำบทกฎหมายต่างประเทศมาใช้เป็นแนวทาง

3. วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับข้อตกลงของพยานที่ต้องปฏิบัติเมื่อเข้าสู่โครงการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ

พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ได้แบ่งมาตรการคุ้มครองพยาน ออกเป็น 2 มาตรการคือ มาตรการทั่วไป ตามที่บัญญัติไว้ในหมวด 1 มาตรา 6 และมาตรา 7 ส่วน มาตรการพิเศษ บัญญัติไว้ในหมวด 2 มาตรา 8 มาตรา 9 มาตรา 10 มาตรา 11 และมาตรา 12 ทั้งนี้ การคุ้มครองพยานตามมาตรการทั่วไปนั้น หน่วยงานที่เป็นเจ้าของเรื่องจะมีการออกกระเปาะเพื่อใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการให้ความคุ้มครองตามมาตรการทั่วไป แต่หากคดีใดที่เห็นว่า สมควรนำ มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานมาใช้ ผู้มีอำนาจในการสืบสวนสอบสวนคดีดังกล่าว อาจยื่นคำ ร้องต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย เพื่อขอใช้มาตรการพิเศษในการ คุ้มครองพยานได้ โดยหลักเกณฑ์การคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษนั้น เป็นไปตามระเบียบ กระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ พ.ศ. 2548

ทั้งนี้ ระเบียบฉบับนี้ ได้กำหนดข้อตกลงที่พยานต้องปฏิบัติ เมื่อเข้าสู่โครงการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษดังต่อไปนี้

- 1) พยานต้องให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่และปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ในเรื่องที่เกี่ยวกับความปลอดภัยของตนเองและของผู้ที่เกี่ยวข้อง
- 2) พยานต้องไม่ปฏิบัติตัวที่อาจก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อความปลอดภัยของตนเองและผู้ที่เกี่ยวข้อง
- 3) กรณีพยานจะติดต่อสื่อสารกับบุคคลภายนอก ต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ก่อน
- 4) กรณีมีการย้ายที่พักอาศัย ต้องไม่กระทำการในลักษณะที่เป็นการเปิดเผยให้บุคคลอื่นทราบว่าตนเองอยู่ที่ใด
- 5) พยานต้องหลีกเลี่ยงไม่กระทำการใด ที่อาจเปิดเผยสถานะของตนเอง
- 6) พยานต้องอนุญาตให้เจ้าหน้าที่เข้าไปตรวจสอบที่พักอาศัยของพยานได้ และ
- 7) พยานต้องปฏิบัติตามข้อปฏิบัติอื่นตามที่สำนักงานคุ้มครองพยานเห็นสมควร ทั้งนี้

หากไม่ได้ปฏิบัติตามข้อตกลงดังกล่าวอาจส่งผลทำให้การคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษสิ้นสุดลง

อนึ่ง คดีที่มีแนวโน้มจะนำการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษมาใช้ มักเป็นคดีที่มีความร้ายแรง เช่น คดีเกี่ยวกับยาเสพติด การฟอกเงิน การป้องกันและปราบปรามการทุจริต กฎหมายว่าด้วยศุลกากร ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร ความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดเกี่ยวกับองค์การอาชญากรรม ความผิดที่มีอัตราโทษขั้นต่ำตั้งแต่สิบปีขึ้นไป และคดีที่สำนักงานคุ้มครองพยานเห็นสมควรให้ความคุ้มครองพยาน

คดีที่มีความร้ายแรงดังที่ผู้ศึกษาได้กล่าวมานี้ มีความเป็นไปได้สูงมากที่บุคคลที่มาให้การเป็นพยานและได้รับการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ จะเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมหรือรู้เห็นการกระทำความผิดอย่างใกล้ชิด เช่น เคยอยู่ในองค์กรเดียวกัน การกลับตัวมาเป็นพยานยอมทำให้บุคคลเหล่านี้ไม่ได้รับความปลอดภัย อาจถูกฆ่าเพื่อปิดปาก ทำให้ต้องมีการนำการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษมาใช้ แต่ในอีกแง่หนึ่ง บุคคลที่มีส่วนรู้เห็นในคดีร้ายแรงดังกล่าวข้างต้น ก็มีความเป็นไปได้ที่เคยเป็นผู้ก่อเหตุอาชญากรรมมาก่อน ดังนั้น เมื่อเข้าสู่โครงการคุ้มครองพยาน โดยเฉพาะการได้รับตัวตน ภูมิหลังใหม่นี้ อาจทำให้พยานก่อเหตุอาชญากรรมซ้ำ ในขณะที่อยู่ในโครงการคุ้มครองพยาน ด้วยเหตุนี้ กฎหมายของต่างประเทศ จึงให้ความสำคัญกับข้อตกลงก่อนเข้าสู่กระบวนการคุ้มครองพยาน ซึ่งหากพยานกระทำการฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงดังกล่าวอาจมีผลทำให้การคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษนั้นต้องยุติลง

เมื่อทำการศึกษากฎหมายของสหรัฐอเมริกาพบว่า ก่อนที่จะให้การคุ้มครองแก่บุคคลใดภายใต้โครงการคุ้มครองพยาน อัยการสูงสุด ต้องทำบันทึกความเข้าใจ (Memorandum Of Understanding) กับบุคคลนั้น ซึ่งต้องกำหนดเกี่ยวกับความรับผิดชอบของบุคคลนั้น ซึ่งรวมถึง

- 1) ความตกลงว่า หากเป็นพยานหรืออาจเป็นพยาน ในการให้การเป็นพยานจะต้องให้ข้อมูลแก่เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายที่เหมาะสมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญาทั้งหมด
- 2) ความตกลงว่าจะไม่ก่ออาชญากรรมใด ๆ
- 3) ข้อตกลงที่บุคคลจะดำเนินการตามขั้นตอนที่จำเป็นทั้งหมด เพื่อหลีกเลี่ยงการตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานที่มอบให้แก่บุคคลนั้น
- 4) ข้อตกลงที่จะปฏิบัติตามภาระผูกพันทางกฎหมายและคำพิพากษาที่มีต่อบุคคลนั้น
- 5) ความตกลงของบุคคลที่จะร่วมมือกับคำขอที่สมเหตุสมผลของเจ้าหน้าที่และลูกจ้างของรัฐซึ่งให้ความคุ้มครองตามบทบัญญัตินี้
- 6) ความตกลงที่จะมอบหมายให้บุคคลอื่นทำหน้าที่เป็นตัวแทนในกระบวนการยุติธรรม
- 7) ข้อตกลงของบุคคลที่จะให้คำมั่นสัญญาเกี่ยวกับภาระผูกพันทางกฎหมายที่คงค้างทั้งหมด รวมถึงภาระหน้าที่เกี่ยวกับการดูแลเด็กและการเยี่ยมเยียน
- 8) ข้อตกลงของบุคคลที่จะเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการคุมประพฤติหรือทัณฑ์บนใดๆ และหากบุคคลนั้นถูกคุมประพฤติหรือรอลงอาญาภายใต้กฎหมายของรัฐ ต้องยินยอมให้รัฐบาลกลางกำกับดูแลตามกฎหมาย
- 9) ข้อตกลงที่จะแจ้งให้เจ้าหน้าที่ของโครงการคุ้มครองพยานทราบถึงกิจกรรมที่กระทำอยู่และที่อยู่ปัจจุบันของบุคคลอย่างสม่ำเสมอ

เมื่อทำการศึกษากฎหมายของมลรัฐควีนส์แลนด์ เครือรัฐออสเตรเลียพบว่า เมื่อมีการรับบุคคลใดเข้าร่วมใน โครงการคุ้มครองพยานแล้ว ต้องมีการทำบันทึกข้อตกลงในการคุ้มครองพยาน และหากมีการกระทำความผิดเงื่อนไขของข้อตกลงนั้นจะนำไปสู่การเพิกถอนการคุ้มครองพยาน ได้แก่ การกระทำความผิดอาญาหรือการกระทำใดๆ ที่บันทึกข้อตกลงระบุห้ามไว้ หรือการกระทำที่ทำให้เกิดความเสียหายต่อโครงการคุ้มครองพยาน ความตกลงของพยานที่จะไม่กระทำการใดๆ เป็นการทำให้เกิดความเสียหายต่อความปลอดภัยของพยาน หรือความตกลงของพยานที่จะปฏิบัติตามคำแนะนำของผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติในเรื่องเกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน เป็นต้น นอกจากนี้

บุคคลที่มีความประสงค์จะเข้าร่วมใน โครงการคุ้มครองพยานต้องเปิดเผยข้อมูลที่จำเป็นแก่ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ เช่น หน้าที่ตามกฎหมายของพยานในเรื่องต่างๆ เช่น หน้าที่

ภายในครอบครัว หนี้ในทางภาษี รวมถึงการทำสัญญาต่างๆกับบุคคลที่สามของพยาน รายงานทางการเงินของพยาน คดีความต่างๆ ทั้งคดีอาญา คดีแพ่ง และคดีล้มละลายที่อาจจะเกิดขึ้นหลังการเข้าร่วมโครงการพยาน เป็นต้น

เมื่อทำการศึกษาทกกฎหมายของประเทศแคนาดาพบว่า มีการกำหนดให้พยานที่ได้รับการคุ้มครองต้องละเว้นจากกิจกรรมที่ก่อให้เกิดเป็นความผิดต่อกฎหมาย หรือต่อความปลอดภัยของผู้ที่ได้รับการคุ้มครองหรือต่อพยานคนอื่นหรือโครงการ

จากบทบัญญัติของกฎหมายต่างประเทศตามที่ผู้ศึกษาได้กล่าวมาข้างต้น เห็นได้ว่า ทุกประเทศ ล้วนมีการกำหนดในข้อตกลงว่า พยานต้องไม่กระทำความผิดในขณะที่อยู่ในโครงการคุ้มครองพยาน ซึ่งหากมีการฝ่าฝืนจะมีผลทำให้สิ้นสุดการคุ้มครองตามมาตราการพิเศษ

ด้วยเหตุนี้ ผู้ศึกษาจึงเห็นว่า ควรมีการแก้ไขหลักเกณฑ์เกี่ยวกับข้อตกลงของพยานที่ต้องปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการคุ้มครองพยานตามมาตราการพิเศษ พ.ศ. 2548 โดยกำหนดห้ามมิให้บุคคลที่เข้าสู่โครงการคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามมาตราการพิเศษ ก่ออาชญากรรมขึ้น โดยเฉพาะคดีที่มีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปี ขึ้นไป โดยนำกฎหมายของต่างประเทศมาใช้เป็นแนวทางในการบัญญัติกฎหมายดังกล่าว

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1. บทสรุป

การศึกษาเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามมาตรการพิเศษมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมาและแนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญา ศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามกฎหมายระหว่างประเทศ ต่างประเทศและประเทศไทย ศึกษาวิเคราะห์ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามมาตรการพิเศษ เพื่อให้ได้ข้อสรุปและข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหามายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีอาญาให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

ผลการศึกษาพบว่า การคุ้มครองพยานในคดีอาญาในต่างประเทศ มีปรากฏหลักฐานมาตั้งแต่ ทศวรรษที่ 1960 โดยโครงการของรัฐบาลกลางสหรัฐอเมริกา ต่อมาในปี ค.ศ. 1970 สหรัฐอเมริกาได้ตราพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรม (The Organized Crime Control Act) พบว่ามีหน่วย United States Marshals Service ของรัฐบาลสหรัฐอเมริกาเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินการภายใต้โครงการให้ความคุ้มครองพยาน (Witness Protection Program) หรือ WPP. ต่อมาในปี ค.ศ. 1984 สภาองเกรสได้ให้ความเห็นชอบผ่านพระราชบัญญัติคุ้มครองและป้องกันพยาน (The Witness Security Act) ให้อำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมในการให้ความคุ้มครองป้องกันพยานสำคัญในคดีต่างๆ ไป จากนั้น ประเทศต่างๆ ก็ได้เห็นความสำคัญของการคุ้มครองพยานในคดีอาญา โดยมีการตรากฎหมายสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกับกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา

สำหรับการคุ้มครองพยานในคดีอาญาของประเทศไทย เริ่มตั้งแต่มีการรับรองสิทธิของพยานที่จะได้รับการคุ้มครองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 จากนั้นจึงได้มีการตราพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ขึ้นบังคับใช้โดยผลของรัฐธรรมนูญดังกล่าว และมีการจัดตั้งสำนักงานคุ้มครองพยาน ในสังกัดของกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ขึ้นมารับผิดชอบการคุ้มครองพยานตามพระราชบัญญัตินี้

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษากฎหมายของประเทศไทยพบว่า พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ได้แบ่งประเภทของมาตรการคุ้มครองพยานออกเป็นสองประเภทคือ

การคุ้มครองพยานตามมาตรการทั่วไป และการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ โดยมาตรการทั่วไปนั้น หน่วยงานผู้บังคับใช้กฎหมายได้มีการออกระเบียบเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานขึ้นบังคับใช้ภายในหน่วยงานของตนเอง แต่ในส่วนของมาตรการพิเศษต้องประสานมายังสำนักงานคุ้มครองพยาน และให้ความคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษภายใต้ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ พ.ศ. 2548

สำหรับกฎหมายต่างประเทศ ในการศึกษาครั้งนี้ ได้ทำการศึกษากฎหมายของสหรัฐอเมริกา มลรัฐควีนแลนด์ เครือรัฐออสเตรเลีย และแคนาดา โดยทำการศึกษาเปรียบเทียบกับบทบัญญัติของกฎหมายไทย ใน 3 ประเด็นได้แก่ หลักเกณฑ์การประเมินบุคคลที่สมควรได้รับการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ ข้อยกเว้นในการเปิดเผยข้อมูลของพยานที่อยู่ในความคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ และข้อตกลงของพยานที่ต้องปฏิบัติเมื่อเข้าสู่โครงการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ สรุปได้ดังต่อไปนี้

1.1 ปัญหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การประเมินบุคคลที่สมควรได้รับการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ

การคุ้มครองพยานในคดีอาญา สามารถแบ่งออกเป็น 2 มาตรการคือ การคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามมาตรการทั่วไป และการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ โดยการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษนั้น มักถูกนำมาใช้เฉพาะคดีที่มีความร้ายแรง และผู้ที่เป็นพยานที่ได้รับการคุ้มครองตามมาตรการพิเศษส่วนใหญ่มักเป็นบุคคลที่มีหลักฐานสำคัญหรือเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายมันใจว่า คำให้การจะมีน้ำหนักเพียงพอที่จะนำตัวผู้กระทำความผิดที่เป็นตัวการใหญ่มาลงโทษได้ เนื่องจากเคยอยู่ในองค์กรอาชญากรรมเดียวกัน หรือเคยมีส่วนร่วมในการกระทำความผิด จึงทราบรายละเอียดเกี่ยวกับการกระทำความผิดของตัวการใหญ่

ในแง่หนึ่ง คำให้การของบุคคลเหล่านี้ อาจสามารถนำมาใช้เพื่อเอาผิดกับบุคคลที่เป็นตัวการใหญ่ได้ แต่ในอีกแง่หนึ่ง เนื่องจากพยานในคดีดังกล่าวเป็นบุคคลที่เข้าร่วมกระทำความผิดกับตัวการใหญ่มาก่อน แล้วได้รับการกันตัวไว้เป็นพยานโดยไม่ถูกดำเนินคดีอาญาในความคิดที่ตนเองได้ร่วมกระทำความผิด รวมถึงได้รับการเปลี่ยนแปลงหลักฐานทางทะเบียนโดยการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ เพื่อปกปิดตัวตนและได้รับการย้ายที่อยู่ไปอยู่ในชุมชนอื่นที่ไม่มีใครรู้จัก เพื่อเริ่มต้นชีวิตใหม่ในตัวคนใหม่ ด้วยความที่บุคคลนั้นเคยก่อเหตุอาชญากรรมร่วมกับตัวการใหญ่มาก่อน จึงมีความเป็นไปได้ที่จะกลับไปมีพฤติกรรมแบบเดิมๆ เช่น การไปค้ายาเสพติดในชุมชนใหม่ การไปก่อเหตุอาชญากรรม หรือการมีพฤติกรรมใดๆ ที่อาจเป็นอันตรายต่อประชาชนในสังคมใหม่ที่พยานผู้นั้นไปอยู่อาศัยได้ ถึงแม้เหตุการณ์ในลักษณะดังกล่าวจะไม่เกิดขึ้นอย่างชัดเจนในประเทศไทย แต่ก็มีความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจำนวนมากในต่างประเทศ จนเป็นที่มาของประเทศ

สหรัฐอเมริกาที่ได้มีการบัญญัติหลักเกณฑ์การประเมินบุคคลที่เข้าร่วมโครงการคุ้มครองพยาน เพื่อเป็นการมาตรการป้องกันมิให้มีเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้น ด้วยเหตุนี้ ผู้ศึกษาจึงเห็นว่า ระบบการคุ้มครองพยานในคดีอาญาของประเทศไทยก็ควรมีการแก้ไขกฎหมายไว้ก่อนเพื่อเป็นการป้องกันก่อนที่จะมีเหตุการณ์ในลักษณะเดียวกับที่เคยเกิดในประเทศสหรัฐอเมริกาเกิดขึ้น

ผู้ศึกษาจึงเห็นว่า ควรมีการบัญญัติหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการประเมินบุคคลที่สมควรได้รับการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ด้วย เพื่อให้ผู้มีอำนาจใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาอนุญาตให้นำมาตรการพิเศษมาใช้กับพยานในคดีอาญา ทั้งนี้ โดยการชั่งน้ำหนักระหว่างความปลอดภัยของประชาชนกับผลประโยชน์ที่รัฐจะได้รับจากการมาเป็นพยานในคดีอาญาของบุคคลดังกล่าว

1.2 ปัญหาเกี่ยวกับข้อยกเว้นในการเปิดเผยข้อมูลของพยานที่อยู่ในความคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ

มาตรา 21 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ได้กำหนดห้ามบุคคลใดเปิดเผยความลับที่เกี่ยวข้องกับโครงการคุ้มครองพยาน โดยกำหนดให้ผู้ฝ่าฝืนต้องรับผิดมิโทษทั้งปรับและจำคุก อย่างไรก็ตาม พยานที่ได้รับการคุ้มครองในโครงการคุ้มครองพยานนั้น อาจเป็นบุคคลที่เคยเป็นสมาชิกขององค์กรอาชญากรรม ผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หรือมีส่วนร่วมในคดีอาญาในคดีที่ตนถูกกันไว้เป็นพยาน พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ข้างต้น มีการบัญญัติให้การคุ้มครองพยานในโครงการจากการถูกเปิดเผยความลับ แต่หากพยานที่ได้รับการคุ้มครองได้ไปก่ออาชญากรรมขึ้น กลับไม่มีบทบัญญัติโดยยกเว้นให้เจ้าหน้าที่มีสิทธิที่จะเปิดเผยชื่อ และตัวตนดั้งเดิมของพยานได้แต่ประการใด

ผู้ศึกษาจึงเห็นว่า การคุ้มครองพยานจากการถูกเปิดเผยความลับเป็นสิ่งสำคัญ เพราะหากพยานดังกล่าวถูกเปิดเผยความลับ ก็อาจทำให้ตกอยู่ในอันตรายและส่งผลกระทบกระเทือนถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ผู้นั้นจะมาเป็นพยานหรือให้การเป็นพยานได้ แต่หากพยานในคดี แต่อาศัยตัวตนใหม่ที่ไม่มีการรู้จัก ไปกระทำการละเมิดบุคคลอื่น กฎหมายก็สมควรมีการบัญญัติข้อยกเว้นให้ผู้เกี่ยวข้องสามารถเปิดเผยข้อมูลของพยานได้ ถ้าการเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวนี้ จะสามารถอำนวยความสะดวกให้เกิดขึ้นแก่ทุกฝ่ายได้ อย่างไรก็ตาม การเปิดเผยข้อมูลนั้นก็ควรทำด้วยความระมัดระวัง ดังนั้น จึงควรเป็นหน้าที่ของศาลในการพิจารณาลั่นกรองว่าสมควรมีการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับพยานที่ได้รับการคุ้มครองหรือไม่ และการเปิดเผยข้อมูลนั้นควรเป็นไปตามหลักเกณฑ์ใด โดยนำบทกฎหมายต่างประเทศมาใช้เป็นแนวทาง

1.3 ปัญหาเกี่ยวกับข้อตกลงของพยานที่ต้องปฏิบัติเมื่อเข้าสู่โครงการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ

พระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 ได้แบ่งมาตรการคุ้มครองพยานออกเป็น 2 มาตรการคือ มาตรการทั่วไป และมาตรการพิเศษ ในคดีใดที่เห็นว่า สมควรนำมาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานมาใช้ ผู้มีอำนาจในการสืบสวนสอบสวนคดีดังกล่าว อาจยื่นคำร้องต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย เพื่อขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานได้ โดยหลักเกณฑ์การคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษนั้น เป็นไปตามระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ พ.ศ. 2548 ซึ่งกำหนดให้ผู้เข้าผู้การคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษนี้ต้องทำข้อตกลงกับหน่วยงานของรัฐเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ที่พยานต้องปฏิบัติขณะที่ได้รับการคุ้มครองตามมาตรการพิเศษ เช่น ต้องให้การที่เป็นประโยชน์ ต้องไม่ปฏิบัติตัวให้ตนเองหรือผู้อื่นตกอยู่ในอันตราย หากจะสื่อสารกับบุคคลภายนอกต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ก่อน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม กลับมิได้มีข้อตกลงห้ามมิให้ไปก่ออาชญากรรมระหว่างที่อยู่ในความคุ้มครองแต่ประการใด

ผู้ศึกษาจึงเห็นว่า ควรมีการแก้ไขหลักเกณฑ์เกี่ยวกับข้อตกลงของพยานที่ต้องปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ พ.ศ. 2548 โดยกำหนดห้ามมิให้บุคคลที่เข้าสู่โครงการคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามมาตรการพิเศษ ก่ออาชญากรรมขึ้น โดยเฉพาะคดีที่มีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปี ขึ้นไป โดยนำกฎหมายของต่างประเทศมาใช้เป็นแนวทางในการบัญญัติกฎหมายดังกล่าว

2. ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง การคุ้มครองพยานในคดีอาญาตามมาตรการพิเศษ ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

2.1 ปัญหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การประเมินบุคคลที่สมควรได้รับการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ

ผู้ศึกษาขอเสนอให้มีการตรากฎกระทรวงเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไข โดยอาศัยความตามมาตรา 9 วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 เกี่ยวกับหลักเกณฑ์การประเมินบุคคลที่สมควรได้รับการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษดังต่อไปนี้

“รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย เมื่อได้รับคำร้องจาก พนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญา หรือพนักงานผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา เพื่อขอใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน การพิจารณาสั่งให้ใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยานให้คำนึงถึงหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้ประกอบการพิจารณาด้วย

(1) ประวัติอาชญากรรมของบุคคลนั้น และแนวโน้มที่บุคคลนั้นจะกระทำความผิดกฎหมายขณะที่ได้รับการคุ้มครองตามมาตรการพิเศษ

(2) ข้อมูลทางการแพทย์ด้านจิตเวชของบุคคลนั้น

(3) ความร้ายแรงของความผิดใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลนั้นหรือที่บุคคลนั้นกำลังให้ความช่วยเหลือในการสืบสวนสอบสวนคดี

(4) วิธีการอื่นใดที่มีการคุ้มครองบุคคลนั้นอยู่แล้ว หรือวิธีการอื่นใดที่บุคคลนั้นอาจได้รับและมีประสิทธิภาพเทียบเท่าการใช้มาตรการพิเศษในการคุ้มครองพยาน

(6) ลักษณะของภัยคุกคามที่มีต่อบุคคลนั้นขณะขอรับการคุ้มครองตามมาตรการพิเศษ

(7) ประวัติการขอรับการคุ้มครอง และพฤติกรรมที่ผู้นั้นอาจกระทำแล้วส่งผลให้การคุ้มครองสิ้นสุดลงตามกฎหมาย

ทั้งนี้ เพื่อให้มีการชั่งน้ำหนักระหว่างความเสี่ยงที่จะเกิดอันตรายต่อสาธารณะ หรือต่อผู้บริสุทธิ์กับความจำเป็นในการให้ความคุ้มครองตามมาตรการพิเศษต่อบุคคลนั้น ซึ่งอาจส่งผลทำให้ผู้นั้นได้รับการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์เดิม โดยรวมถึงการปกปิดอาชญากรรมของบุคคลนั้นที่เคยกระทำมาก่อนเข้าโครงการคุ้มครองพยาน

2.2 ปัญหาเกี่ยวกับข้อยกเว้นในการเปิดเผยข้อมูลของพยานที่อยู่ในความคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ

ผู้ศึกษาขอเสนอให้มีการเพิ่มเติม มาตรา 24 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 โดยใช้ถ้อยคำต่อไปนี้

มาตรา 24 หากมีข้อสงสัยว่า มีการกระทำความผิดโดยบุคคลที่อยู่ภายใต้การคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษ การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับพยานกระทำได้โดยคำสั่งศาล ซึ่งหากศาลเห็นว่า การคุ้มครองพยานนั้นยังมีความจำเป็น การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับพยานเปิดเผยได้เท่าที่จำเป็นต่อการสืบสวนสอบสวนคดีดังกล่าวเท่านั้นและห้ามมิให้กระทบกระเทือนต่อกระบวนการยุติธรรมในคดีที่ผู้นั้นได้รับการคุ้มครองตามมาตรการพิเศษ

ทั้งนี้ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่การสืบสวนสอบสวนคดีของเจ้าหน้าที่ที่มีความจำเป็นต้องทราบอัตลักษณ์เดิมของบุคคลที่อยู่ในโครงการคุ้มครองพยานตามมาตรการพิเศษที่ได้รับ

การปกปิดอัตลักษณ์ซึ่งไปกระทำความผิดกฎหมายในระหว่างได้รับการคุ้มครองตามมาตราการพิเศษ

2.3 ปัญหาเกี่ยวกับข้อตกลงของพยานที่ต้องปฏิบัติเมื่อเข้าสู่โครงการคุ้มครองพยานตามมาตราการพิเศษ

ผู้ศึกษาขอเสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติม ข้อ 5 แห่งระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการคุ้มครองพยานตามมาตราการพิเศษ พ.ศ. 2548 จากเดิมที่บัญญัติไว้ว่า

ข้อ 5 เมื่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายสั่งการให้ใช้มาตราการพิเศษในการคุ้มครองพยาน พยานต้องปฏิบัติดังต่อไปนี้

(1) พยานต้องให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่และปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ในเรื่องที่เกี่ยวกับความปลอดภัยของตนเองและผู้เกี่ยวข้อง

(2) พยานต้องไม่ปฏิบัติตัวที่อาจทำให้เกิดความเสียหายต่อความปลอดภัยของตนเองและผู้เกี่ยวข้อง

(3) กรณีที่พยานจะติดต่อหรือสื่อสารกับบุคคลภายนอก จะต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ก่อน

(4) กรณีมีการย้ายที่อยู่หรือที่พักอาศัย พยานต้องไม่กระทำการหรือมีพฤติกรรมซึ่งอาจเปิดเผยให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดทราบได้ว่าตนอยู่ที่ใด

(5) พยานต้องหลีกเลี่ยงไม่กระทำการใดๆ ซึ่งอาจเปิดเผยสถานะของตนเอง

(6) พยานต้องยินยอมให้เจ้าหน้าที่เข้าไปตรวจสอบที่พักอาศัยของพยานได้

ตามสมควร

(7) พยานต้องปฏิบัติตามข้อปฏิบัติอื่นที่สำนักงานคุ้มครองพยานเห็นสมควร

ควรเพิ่มข้อ (5/1) โดยใช้ถ้อยคำต่อไปนี้

(5/1) พยานต้องไม่กระทำการใดๆ ที่บัญญัติให้เป็นความผิดทั้งในทางแพ่งและทางอาญา

ทั้งนี้ เพื่อให้มั่นใจว่า พยานที่อยู่ในความคุ้มครองตามมาตราการพิเศษจะไม่กระทำความผิดใดๆ ทั้งทางแพ่งและทางอาญา โดยอาศัยประโยชน์จากการได้รับการปกปิดอัตลักษณ์เดิมไปกระทำความผิด

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

สถาบันราชภัฏสกลนคร

บรรณานุกรม

- กรุงเทพธุรกิจ (2565, 20 มีนาคม). *สภาฯ รับหลักการเสียงเอกฉันท์ แก่กฎหมายคุ้มครองพยาน*.
สืบค้นจาก <https://www.bangkokbiznews.com/politics/947557>.
- เข้มชัยชูติวงศ์. (2543). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน*. กรุงเทพมหานคร: นิติบรรณการ.
- คณิต ฒ นคร. (2561). *สิทธิของข้าพเจ้าในคดีอาญา*. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน.
- ธานีสิงหนาท. (2552). *คำอธิบายพยานหลักฐานคดีแพ่งและคดีอาญา*. (พิมพ์ครั้งที่ 8).
กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครพับลิชชิง.
- พิศอำไพ สมความคิดและธันนี่ แมนเมธี. (2557). *มาตรการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสคอรัปชั่น*.
(รายงานฉบับสมบูรณ์). สถาบันพระปกเกล้า.
- ภควดี ประดับเพชรรัตน์. *การคุ้มครองพยานในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ*.
วารสารกระบวนการยุติธรรม, 6 (1), 22.
- ผู้จัดการออนไลน์. (2563, 20 มีนาคม). *FBI ชี้พยานในคดีทุจริตกองทุน IMDB ของมาเลเซียไม่กล้า
ให้เบาะแสหวั่นถูกตามแก้แค้น*. สืบค้นจาก
<https://mgronline.com/around/detail/9600000091506>
- มนิมนา สุทธิพงษ์เกียรติ. (2563). *การพัฒนากฎหมายและมาตรการในการคุ้มครองพยานในคดีค้า
มนุษย์*. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- รุ่งอรุณ รุ่งทองคำกุล และคณะ. (2563). *รายงานเรื่อง การคุ้มครองพยานและการศึกษาดูงานศาล
พิเศษสำหรับเลบานอน หลักสูตร การบริหารงานยุคใหม่ มหาวิทยาลัยไลเดน
ราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์*. วันที่ 25 มิถุนายน – 6 กรกฎาคม 2563.
- วรรณวิภา เมืองถ้ำ. (2551). *การคุ้มครองพยานและผู้เสียหายตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการ
ต่อต้านองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร ค.ศ. 2000: การปรับปรุง
กฎหมายและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานและผู้เสียหายในประเทศไทย*.
(วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- วรนาธิ สิงษ์สุวรรณ. (2563). *การคุ้มครองพยานที่เป็นผู้ร่วมกระทำผิดตามพระราชบัญญัติ
คุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.
- วีระพงษ์บุญโญภสและคณะ. (ม.ป.ป.). *การบริหารจัดการระบบงานคุ้มครองพยานของสำนักงาน
คุ้มครองพยานคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานใน
คดีอาญา พ.ศ. 2546*. เอกสารประกอบการสัมมนา.

- ศรันยา สีมา. (2564). *ร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา (ฉบับที่ ..) พ.ศ.* อ.พ. 20/2564.
กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สมยศ เชื้อไทย. (2555). *หลักกฎหมายมหาชนเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน.
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2564). *ร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ.* อ.พ. 20/2564 *สมัยประชุมสามัญประจำปี ครั้งที่สอง*.
กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2546). *ร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา (ฉบับที่ ..) พ.ศ.* กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- สุภาภรณ์ เกรียงชัยพฤกษ์. (2565, 20 มีนาคม). *ประเภทของพยานหลักฐาน*. สืบค้นจาก <https://dep.kpo.go.th/law/promote/law/29-04-51%2010.29.pdf>
- สุทธิชัยหล่อตระกูล. (2545). *มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองพยานเกี่ยวกับความผิดในการเลือกตั้ง*. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์). มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพมหานคร.
- อนันต์ จันทร์โอภากร. (2525). *กฎหมายลักษณะพยาน*. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Arizona Judicial Branch.(2563). *Witness Elimination* March 21, 2022. from [https://www.azcourts.gov/ccsguide/Aggravating_Circumstances/ARS%C2%A713-751\(F\)\(6\)/WITNESSELIMINATION.aspx](https://www.azcourts.gov/ccsguide/Aggravating_Circumstances/ARS%C2%A713-751(F)(6)/WITNESSELIMINATION.aspx).
- Falcon, Gabriel (February 16, 2013). "Inside the witness protection program". CNN. Retrieved July 3, 2019.
- Queensland Bills Explanatory Notes, Witness Protection Bill 2000, Explanatory Notes, March 21, 2022. from http://classic.austlii.edu.au/au/legis/qld/bill_en/wpb2000258/wpb2000258.html
- Robert Anglen, Mafia in our midst : Who protects the public from protected witnesses?, March 29, 2022. from <https://www.azcentral.com/story/news/local/arizona-investigations/2017/10/31/witness-protection-program-who-protects-public/748986001/>
- The Free Encyclopedia, States parties to the Rome Statute of the International Criminal Court, March 29, 2022. from https://en.wikipedia.org/wiki/States_parties_to_the_Rome_Statute_of_the_International_Criminal_Court#Thailand.
- United Nations, United Nations Convention against Transnational Organized Crime and the Protocols Thereto, March 21, 2022. from <https://www.unodc.org/unodc/en/organized-crime/intro/UNTOC.html>.
- United Nations, Protecting Witness, March 21, 2022. from <https://www.unodc.org/unodc/en/frontpage/protecting-witnesses.html>

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	นางสาวอาวีณา ใจเพชร
วัน เดือน ปีเกิด	29 เมษายน 2528
สถานที่เกิด	อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร
ประวัติการศึกษา	นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร พุทธศักราช 2559
สถานที่ทำงาน	สำนักอำนวยการประจำศาลจังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร
ตำแหน่ง	เจ้าหน้าที่ศาลยุติธรรมปฏิบัติงาน

